Çağ ve Nesil

Çağ ve Nesil

1

M. Fethullah Gülen

ÇAĞ VE NESİL

ÇAĞ VE NESİL - 1

M. Fethullah Gülen

NİL YAYINLARI

Çağ ve Nesil
(Çağ ve Nesil - 1)

ISBN
978-975-315-033-0

Yayın Numarası
127

Çağlayan A. Ş.
TS EN ISO 9001:2000
Ser No: 300-01
Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir / İZMİR
Tel: (0232) 274 22 15
Mayıs 2011

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Nil Yayınları
Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No:1
Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78
www.nil.com.tr

Önsöz

1979 yılı Şubat ayında neşir hayatına giren *Sızıntı* dergisinde çıkmış olan başyazıların bir araya getirilmesi ile bu kitap meydana geldi. Bu yazılar, süreli bir neşir organında yayınlanmakla birlikte, dar aktüaliteye temas etmediklerinden ötürü tazeliklerini kaybetmediler. İşte bundan dolayıdır ki kitap halinde neşri isabetli olmuştur.

Sızıntı, yapısındaki küçültme sıgasının da belirttiği gibi iddiasız bir dergi. Özlemini çektiği diyarın sadık bir mensubu olarak mahviyet ve tevazuu şiar edinmiş. Onda benlik, sertlik veya acelecilik ararsanız bulmakta zorluk çekersiniz.

Sızıntı bazı nağmeler mırıldanıyor, işitip anlayanlar var, anlamsız bulanlar da. Bir şeyler sızdırıyor, ilim ve irfandan sızan birtakım faziletler; farkında olan var, olmayan var. Şamata çıkarmıyor, sızdırdığı bile görünmüyor bazen. Köklerde, yapraklarda, toprakta gizlenen bir ıslaklıkla hayatiyet verdiği halde, gürültü ile, şırıltı ile akmıyor, belki de devamlılığı tercih ettiği için. Bazen onun ruh iklimi –hele pek az olmayan sembolik ifadelere bürününce– ağyârın, yani hazırlıklı olmayanların giremeyecekleri bir mahremiyet diyarı oluveriyor. Bu durumlarda, ancak aynı frekansa ayarlanmış "garipler" onun remizlerini doğru olarak anlayabiliyorlar.

Aktüaliteden uzak durması da, devamlı aktüel olmak içindir. İşlenen konular, en az bir asırdan beridir bu milletin "gündeminde" olan ve olmakta devam edecek olan temel meselelerdir.

Yazıları ilk defa okuyan kimse, onların âdet yerini bulsun diye yazılmayıp, mesajla yüklü, duygu ile dopdolu olduğunu görür. Belki bazı okuyucular, yazıların bir bütünlük teşkil etmediği zehabına kapılabilirler. Fakat bu makaleler topluluğunu oluşturan yazılar arasında yapacağımız şu seri gezinti, bu zannın yanlışlığını, aksine onların bütünlüğe doğru gittiğini göstermeye yetecektir. Şöyle ki:

Sızıntı, bitkin ve tükenmiş yeni nesillerin kaybından dolayı feryatla başlamakta, *"yiğidi düştüğü yerden kaldırmaya"* gayret göstermekte, bu nesillere örnek insanın ve cemiyetin nasıl olması gerektiğini anlatmakta; şefkatle yöneldiği bu nesle gerçek ilmin ve eğitimin nasıl uygulanması lazım geldiğini bildirerek, medeniyet meselelerimizin tahlilini yapmaktadır.

Tespit: Kuraklık

İnsanı yücelten değerlerden habersiz yetiştirilmiş, hiçliğin koynunda süt emen nesillerin kayboluşu karşısında avuç avuç gözyaşı ile ortaya çıkan *Sızıntı: "Senin için bu yola atıldık."* diyerek bir feryatla işe başlar.

"Neslimiz maddenin ağır baskısı altında ezilmiş ve tükenmiş bulunuyordu. Kendisinde ne bir iç derinlik, ne de duygu ve düşünce duruluğuna delalet eden hiçbir şey kalmamıştı." Bir kısım aydınlarımızca yeni bir nesil yetiştirilirken *"Bin yıllık tecrübe, bin yıllık hars kumara verilircesine saçılıp savruluyor ve bunların yerine, yirmi devletten alınan ve herhangi bir tasfiyeye tâbi tutulmayan Sanskritçe gibi bir kültür yerleştiriliyordu." "Asırlarca bayraklaştırıp, başımızda taşıdığımız bütün değerlerimizi bırakıp bin yamalı bohçaya sancak diye selam durmak "entelijansiya"mızın anlaşılması çok zor taraflarından biridir. Bütün eğrilerin doğru ve doğruların eğri gösterildiği çarpık bir cemiyette her hakikati bir hayal, bir üstûre görüyor ve kendini yüceltip millet yapan bütün değerlere, köhneleşmiş müesseseler nazarıyla bakıyordu. O halde yapılacak şey, özünden bu kadar uzaklaştırılmış ve düşünce dünyasında tüketilmiş bir nesle, yeniden hayat iksiri aşılamak ve onu ruh yüceliğine ulaştırmak olacaktır. Bu nesle ciddî hiçbir şey verilmediğinden, ona şefkatle yaklaşmak gerekir. Bu nesilde yeni bir ilim anlayışının, bir ahlakî iradenin; fevkalade bir iç müşâhede ve hâdiselere nüfuzun; bir Hak eri olma ve rabbanîliğin geliştirilmesi yegâne çıkar yoldur. Düşüncede tevhide, hayatta istikamete götürülmelidir."*

İlk Vazife: Yeşertme, Canlılık Verme

Bu felaket karşısında katılaşan kalbleri ve kuruyan gözleri, *"Hakk'ın rahmetinin insan gözünde damla damla akması demek olan gözyaşı"* ile sulayıp yeşertmek ister:

"Heybet, korku, saygı ve sevgi gibi insanı duygulandıran, gönül tasını yıkayan ve kalblerden sefil arzuları sıyırıp atan, ulvî hislerin çepeçevre ruhu sardığı ânın şehadet kanıdır gözyaşları." Ağlamayı ve ağlatmayı küçümseyenler ve –heyhât!– ondan nefret edenler, bu çağrıyı marazî bir merhamet sanmamalıdırlar:

"Gözyaşları ruh inceliğinin şahitleridir. İnce insan, yüzünü gözyaşları ile yıkayan insandır. İçi sızlamayanlar, kirpiği ıslanmayanlar, kem tâli' hoyratlardır. Bu incelik bir havari inceliği de değildir. Şecaat ve cesaret arz

edeceği yerde, o birdenbire tunçlaşır, demirleşir; aşılmaz ve bükülmez hâle gelir. İşte o en büyük devlet adamı Ömer (radıyallahu anh), Peygamber halesinde en büyük devlet adamı; şiddeti, öfkesi ve nefretiyle beraber, bir kalbi kırığın yanında, bir 'yerdeki yüz' karşısında çocuk gibi hıçkıra hıçkıra ağlar ve etrafını da ağlatırdı."

"Şimdi sizler, ey bütün tarih boyunca ağlamayı unutmuşlar! Gamsızlar, dertsizler ve ağlanacak hâllerine gülenler! Gelin; şu çıkmazın başında durup asırlık gamsızlığımıza bir son vererek beraber ağlayalım. Cehaletimize ağlayalım. Kaybettiğimiz şeylerden habersizliğimize ağlayalım. Kusurdan bir heykel hâline gelmiş mahiyetimize, duygularımızın dumura uğrayışına ve hoyratlaşan gönlümüze ağlayalım. Bu vaziyette öleceğimize, öldüğümüz gibi dirileceğimize, tasmalı ve prangalı büyük imtihanda, en büyük merasimde fevç fevç geçecek olan mazinin şanlıları arasında yer bulamayacağımıza ağlayalım."

Örnek İnsan Ve Toplumun Vasıfları

İnsanımızın muhtaç olduğu değerlere ve kendisini sürünmekten kurtarıp ayağa kaldıracak olan faziletlere fazlaca yer verilir: Şümullü bir *"Tevbe", "Merhamet", "İnsana Saygı" "Müsamaha", "Sabır" ve "Ümit".* Bunlardan her biri, ayrı birer makale olarak, özlenen insana şekil verme gayesine yönelirler.

Toplumun kendi olarak düzeltilmesi konusunda, *Sızıntı* yazarının açık tercihi kendisini göstermektedir: O da, yüceltilen faziletlerin, inanılan değerlerin, samimiyetle yaşanıp topluma sirayet etmesi suretiyle, kendiliğinden milletin kendini bulma ümididir. O, meyvesini devşirmeyeceği ağacı dikmeyi göze alan bir bahçıvan gibi sabır, teennî ve tevekkül tarafını tercih etmektedir.

Yazarın fert olarak insan üzerinde fazlaca durması şundandır: *"Her şey evvela fertte başlar, ailede küçük bir içtimaî bütünleşmeye ulaşır ve nihayet toplumun bütün kesimlerine hükmedecek hâle gelir."*

"Evet, sıhhatli bir toplum, onu teşkil eden fertlerin iç derinliği ve kalbî, ruhî hayatıyla mevcut sayılır. Ve varlığını, canlılığını da ancak onlar sayesinde devam ettirebilme durumundadır. Denebilir ki, toplum, tamamen aile cüz'-i fertlerinin (atomlarının) ve fert izotoplarının hâl ve keyfiyetine göre şekillenmekte ve buna göre yönlenmektedir."

"Bu itibarla, fertlerde mevcut olan her güzellik, her kıymet ve her değer

katlanarak topluma akseder. Aksine, onlardaki her uygunsuzluk, her yetersizlik de bir fezîa (skandal) ve bir facia olarak toplumun yolunu keser ve onu derinden derine yaralar."

Örnek Topluma Ulaşmanın Yolu

İşte *"İnsanı Yükseltmek"* için de, gayret göstermek, eğitip öğretmek gereklidir. *"İlim, hars ve medeniyet mirasının yanında, mükemmel ve faziletli insan da, yine beşerî sa'y ve cehdin semeresidir. Onun istidatlarını geliştirme, davranışlarını planlama; iyiye ve fazilete sevk etme, hep kendi nev'inin eliyle olmuştur. Bütün bir tarih boyunca bir nesil, diğer bir neslin terbiyesini derpiş etmiş*[1] *ve vazife bilmiştir. Bu itibarla öncekilerin sonrakilere en büyük armağanı da, iyi bir terbiye olmuştur."*

"Terbiye, insanın hayvanî temayülleri dolayısıyla gayesinden, insanlığından ayrılmasına mâni olur. Hareket ve faaliyetlerinin hududunu tayin ederek başıboş bırakılmamasını ve yozlaşmamasını sağlar. Aynı zamanda terbiye, insanın beraberinde dünyaya getirdiği kabiliyetleri de inkişaf ettirir."

"Öğrenme ve öğretme, göklere dayalı iki yüce vazifedir. Bu vazife ile insanın ruhundaki ehlîlik ve ehliyet ortaya çıkarılır ve o, topluma armağan edilecek hâle getirilir. Öğrenme ve öğretme imbiğinden geçmemiş fertte, insanî meziyetler ve yükseltici hususiyetler gelişmediği için, içtimaî bir hüviyet aramak da beyhudedir."

*"Maarifimizde Muallim"*de hayata şekil veren, cemiyeti yoğuran muallimin değeri, hususiyetleri ve hâiz olması gereken vasıfları özetlenir. Materyalist eğitim yapan ve insanlığa karşı büyük cürümler işlemiş kötü örneklerden sonra, *"...yakın geçmişini kuşku ile karşılayan ve yeniden sebep ve neticeleri kurcalama lüzumunu duyan bu şimdilerin irfan ordusu, hürmet duyduğumuz muallimlik müessesesini bize iade edecek gibidir."*

Zihinleri aydınlatan, kalblere kuvvet veren, *"Mutlak Varlık"*tan gelen mesajlarla ilhamları coşturan muallimler tebcil edilir. *"...aslında 'Mutlak'la temasa geçmeye yaramayan ilimle ne yüce terkiplere varılabilir ne de eşyanın yüzüne aydınlık getirilebilir. Böyle bir ilim, çok defa çıraklarını, varlıktaki esrarı inkâr ettiren bir ilhad veya kalbleri tereddütlerle boğan bir şüpheciliğe götürür. Talebesini bu hâle getiren üstad ise, ya bir mülhid veya bir septisttir; ama kat'iyen ve asla bir muallim değildir."*

Medeniyet Muhasebesi

“Yeni Tabu” da tekniğe perestiş etmenin, çağdaş insanlığı nasıl bir çıkmaza sürüklediği şöylece ifade edilir: *“Dün bin bir heyecanla, ellerinin Yaratıcı’ya yükselmesini, dünya nimetlerinden istifade etmemeleri için bileklerine vurulmuş zincir sayan Batılı; kalbiyle münasebetini kestikten sonra eski hayalî zincire bedel, bin halkalı hakikî bir tasmanın, ateşten ağırlığını vicdanında hissetmeye başlamıştır.”*

Bununla beraber, bir hayal âleminde, sırf reaksiyoncu ve pasif olan bir tutumun zararları da *“İlim ve Tekniğe Küskünlük”* te şöyle izah edilir: *“Bazı kimseler, dünyayı ilme göre idare etmenin, insanın makineleşmesi ve bir karınca topluluğu hâline gelmesi gibi, felaketler getireceğine inanırlar; bu kat’iyen doğru değildir. İlimsiz bir geçmiş olmadığı gibi, ilimsiz bir gelecek de tasavvur edilemez. Her şey netice itibarıyla ilme bağlıdır ve onsuz bir dünyanın insana vereceği hiçbir şey yoktur.”*

“Binaenaleyh, ilmin ve tekniğin getirdiği şeylere düşmanlık yerine, onu insanlığın saadetini hedef alacak şekilde kurmak gerektir. İşte bugün insanoğlunun en büyük meselesi de budur. Yoksa ne feza asrının önüne geçmek, ne de atom düşüncesini beşerin kafasından silmek mümkün değildir.”

“Dünya Muvazenesinde Bir Millet” yazısında da bu dünyadaki yerimiz ve medeniyet tercihimiz hakkında şunları görüyoruz:

“Şarktan garba şenaatlerin işlendiği, mazlumun hor görülüp zalimin alkışlandığı; süper devletlerin kendi çıkarları hesabına, yeryüzünü anarşiye devir ve teslim edip, kargaşa ve hercümerci körükledikleri bir dönemde, muvazene unsuru olabilecek bir milleti, kendi elimizle bitirip tüketmiş olmanın hasretini bir kere daha çektik.”

“Onun içindir ki, bu milletin dirilmesini ve yepyeni bir dünyaya hazırlanmasını üzerine alan zimamdarlar, şuursuz ibdâ ve inşâlara kalkışmadan, onun kendi tarihi ve ruh köküyle temasa geçmesini temin etmelidirler.”

Medenîliğin ölçüsü sayılan Batı medeniyetinin sefalet ve aczinin açığa çıktığı sırada, mazisinde yüce değerleri büyük kitlelere mâl etmiş milletimizin ona kuyruk yapılmasının zararları *“Cinnet Yolculuğu”* ve *“Hep Ağladık”* gibi yazılarda dile getirilir.

Bu makalelerde ifade edilen yüce değerlere ve temennilere milletçe çok muhtaç olduğumuz bu zamanda, nefislerimizi ve nesillerimizi bu şuura erdirmesi, duaların sahibinden niyazımızdır.

Prof. Dr. Suat Yıldırım

1 *Derpiş etmek:* Göz önünde bulundurmak, öncelik tanımak.

Ümit

Büyük ve ciddî istihaleler arefesinde bulunuyoruz. Toplum sancı sancı üstüne kıvranıp duruyor ve yeni bir şeyler doğurma eşiğinde... Yıllar yılı bin bir paradoksla kendine has çizgiden uzaklaşmış yığınlar, gelecek hakkında oldukça endişeli ve ümitsiz. Yürekler dermansız.. zihinler fakir.. ilhamlar sevimsiz...

Ruh dünyası böylesine sarsık ve istikbali iç içe kaos, canı dudağında perişan kitleler, dizlerine derman, yüreklerine fer bekliyorlar. Kendisinden hayat ve saadet umduğu havarisini, iman ve ümit mesajlarıyla karşısında bulması, cemiyet için en hayatî bir mevzudur.

Ümit her şeyden evvel bir inanç işidir. İnanan insan ümitlidir ve ümidi de inancı nispetindedir. Bu itibarladır ki, sağlam inanç mahsulü çok şey, bazılarınca harika zannedilmektedir. Aslında, ümit, azim ve kararlılık, iman dolu bir kalbe girince, beşerî normaller aşılmış olur. Bu seviyede gönül hayatına sahip olamayanlar ise bunu fevkaladeden sayarlar.

Hele insan, inanacağı şeyi iyi seçebilmiş ve ona gönül vermişse, artık onun ruh dünyasında, ümitsizlik, karamsarlık ve bedbinlikten asla söz edilemez.

Fert, ümitle varlığa erer; toplum onunla dirilir ve gelişme seyrine girer. Bu itibarla, ümidini yitirmiş bir fert var sayılamayacağı gibi, ümitten mahrum bir toplum da felç olmuş demektir.

Ümit, insanın kendi ruhunu keşfetmesi ve ondaki iktidarı sezmesinden ibarettir. Bu sezişle insan, kâinatlar ötesi Kudreti Sonsuz'la münasebete geçer ve onunla her şeye yetebilecek bir güç ve kuvvete ulaşır. Bu sayede, zerre güneş; damla derya; parça bütün ve ruh kâinatın bir soluğu hâline gelir.

Âdem Nebi (aleyhisselam), semasının karardığı, azminin kırıldığı ve canının dudağına geldiği bir devrede, ümitle silkindi, *"Nefsime zulmettim."* dedi ve dirildi. Şeytan ise, gönlünden akıttığı ümitsizlik kan ve irini içinde bocaladı durdu ve nihayet boğuldu...

Her gönül eri ümitten bir meş'ale ile yola çıkmış, bununla tufanları göğüslemiş; fırtınalarla pençeleşmiş ve dalgalarla boğuşmuştur. Kimisinde ümit bir Cûdî[1] tomurcuğu, kimisinde İrem Bağları, kimisinde de Medine'leşen bir Yesrib[2] hâline gelmiştir. Bu vadide her ümit kahramanı, aynı zamanda Hak katının azizi, halkın da bayrağı olmuştur.

Ümit ve azimle coşan bir Berberî köle, Herkül sütunlarına yeni bir nam getirmiş ve deniz aşırı ülkelerin efsanevî kahramanı hâline gelmiştir. Ve yine ümitle yıldırımlaşan genç bir serdar, çağlarla oynamış ve beşer tarihinde pek az insanın elde edebildiği yüceliklere ermiştir.

Bir de, her şeyin bittiği; milletin kaddinin büküldüğü, gururunun kırıldığı devrede, iman ve ümidin dâsitanî bir hâl alması vardır ki; inancın derecesine göre, onu elde eden, kâinata meydan okuyabilir; elli bin defa çarkı, düzeni bozulsa sarsılmadan yoluna devam eder; yoklukta, varlık cilvesi gösterip ölü ruhlara can olur.

Ümitle uzun yollar aşılır; ümitle kandan irinden deryalar geçilir ve ancak ümitle dirliğe ve düzene erilir. Ümit dünyasında mağlup olanlar, pratikte de yenilmiş sayılırlar. Ne yiğitçe ve çalımla yola çıkanlar vardır ki, iman ve ümit zaafından ötürü, yarı yolda kalmışlardır. Küçük bir zelzele, gelip geçici bir fırtına, akıp giden bir sel onların azim ve iradelerini de beraber alıp götürmüştür. Ya kendilerine ümitle bağlanılıp sonradan onlarla beraber yeis bataklığına düşüp boğulanların hâli, o hepten yürekler acısıdır.

Aslında gerçeği bulamamış ve ona dilbeste olamamış kimselerin başka türlü olmaları da mümkün değildir. Makama, mansıba ümit bağlamış; servete, sâmâna gönül vermiş ve gelip geçici, yıkılıp gidici şeylerle avunup durmuş kimselerin, er geç hüsrana maruz kalacakları muhakkaktır.

Solmayan renge, sönmeyen ışığa, batmayan güneşe dilbeste olan bir ruhtur ki; gecesi sabah aydınlığında, gündüzü Cennet bahçeleri gibi rengârenktir. Böylelerinin, karanlık bilmeyen ufuklarında güneşler kol gezer ve değişen mevsimler, farklı manzaraların büyüleyici meşherleri gibi birbirini takip eder durur. Veyahut her biri bir ulu ağaç gibi, semaya doğru ser çekmiş ve kök kök üstüne zeminin derinliklerine inmiştir ki; ne karın, dolunun şiddeti, ne de tipinin, boranın yakıp kavuruculuğu onları müteessir etmez. Sonsuza bağlanmış ve ümitle dolu bu gönüller, bahar demez, yaz demez; hazan demez, kış demez, kucak kucak meyvelerle gelir ve o görkemli kametten bekleneni mutlaka yerine getirirler.

Bizim topyekün bir millet olarak, şuna-buna değil, dayanıp darılmayan, azmedip yılmayan ve hele ümitsizliğe asla kapılmayan yol göstericilere; hem de ekmek kadar, su kadar, hava kadar ihtiyacımız var. Hevesle yola çıkıp hevâlarına göre aradıklarını bulamayınca, ya ümitsizliğe düşmüş veya Yaradan'la cedelleşmeye girişmiş olanlara gelince; onlar bizden, biz de

onlardan fersah fersah uzak bulunmaktayız. Mamafih, feleğin geniş dairedeki çark-ı çemberi, hiçbir zaman, yerdeki bu sefillerin kokmuş felsefelerine ve bozuk hendeselerine göre cereyan etmeyecektir..!

Bin bir ümit tomurcuğunun tebessüm ettiği ve bin bir tohumun, toprağın altında kara düşecek cemreyi beklediği şu günlerde, ümitten mahrum gönüllere ümit dileklerimizle...

1 *Cûdî:* Hz. Nuh'un (aleyhisselam) tufandan sonra gemisi ile sahile çıktığı dağın ismi..

2 *Yesrib:* Medine-i Münevvere'nin Müslümanlıktan evvelki ismi.

Susadığımız Soluklar

Çok şey duyduk. Çok şey gördük ve nice nice hâdiselerin içine girip çalkalandık. Ama üzüntüyü atıp huzura eremedik. Duygularımızla doyup itminana ulaşamadık. Çünkü ihtiyaçlarımız başka, o ihtiyaçları gidermek için bize verilen şeyler tamamen başkaydı.

Biz suçluya ve günahkâra inecek; kırık kalblerle inleyecek havari bekliyorduk. Sözü dokunaklı, ruhu hararetli, ifadeleri alabildiğine ciddî havari...

Bize takdim edeceği tesellileri emniyetle içebileceğimiz, samimiyetle gönül derinliklerimizi kendisine açabileceğimiz bu iman ve irfanı dağlar gibi sağlam hakikat erlerini, yıllar yılı hep bekleyip durduk. Açlıklar, hastalıklar ve korkular üst üste üzerimize çullanırken, en utandırıcı sefaletler ruhumuzu kemirip, irademizi aşındırırken, ışıldayan ümitlerimizle, hep onun dirilten soluklarını kulaklarımızın dibinde duyduk ve ümitle canlandık.

Eğer bugüne kadar duyup hissettiklerimizi bulabilseydik ve eğer bulduklarımıza inanabilseydik; çok gedikler kapanmış, çok aşılmazlar da aşılmış olacaktı. Ama biz, bin defa bir araya geldik, bin defa ümitlerle dolduk, bin defa bezme girmeye hazırlandık ve bin defa ahd ü peymânımızı[1] bozduk; çünkü aradıklarımızı bulamıyor, bulduklarımızda da aradıklarımızı göremiyorduk!

Şefkate ve sevgiye susamış gönüllerimiz vardı. İnsanlık istiyordu; mürüvvet istiyordu. Heyhât! Ruhlarımıza sefalet içiriliyor ve gönüllerimiz bin bir çeşit hoyratlığa alıştırılmak isteniyordu. Mazlum, mağdur ve boynu bükük sağdan sola, soldan sağa itilip kakılıyor ve bitip tükenme bilmeyen hafakanlar içinde, kendi kendimizi yiyip bitiriyorduk. "Tagallüpler, esaretler, tahakkümler, mezelletler; türlü ibtilalar ve türlü illetler"le sefil ve ağlanacak hâlimize rağmen, muttasıl istismar ediliyor ve doyma bilmeyen hırslara âlet oluyorduk.

Onun için, artık herkese inanamıyor ve her gönüle dilbeste olamıyoruz. "Dilber-i gülber"[2] isterken "ruhsar-ı ahmer"[3] istiyor, "fatih-i Hayber"[4] isterken yanında Kamber bekliyoruz. Buluruz veya bulamayız; canı dudağına gelmiş bizler, gayri, safvet istiyoruz, samimiyet istiyoruz ve bu kara sevdalıların yolunda hasbîlik istiyoruz.

Bu kadar ihmal ve hatta ihanet gördükten sonra, kuşkularımızı yenmek,

karşımıza çıkanları müsamaha ile karşılamak bize gaflet gibi görünüyor. Evet, bütün hüsnü niyet ve hoşgörülülüğümüze rağmen, bu husustaki tereddütlerimizi aşamıyor ve adem-i itimat[5] atmosferinin dışına çıkamıyoruz.

Bizi inandırmak ve kuşkularımızı izale etmek, kahramanlarımızın samimiyet gamzeden hareketlerinin devamlılığına bağlıdır. Onların bu inandırıcı hareketleri sayesinde, yıllar yılı sırtımızda taşıdığımız suizan ve güvensizlik vebalinden kurtulmuş olacağız.

Bizler, sözlerle yapılan çağrılardan, davranışlardaki alüfteliklerden; kazanılmış zaferlere dilbeste sahte kahramanlıklardan; yaşama arzusuyla yanıp tutuşmalardan; ikbal hırsından ve makam arzusundan bıktık. Bizler, Heraklitimiz'den, Kafdağı'ndan su getirecek irade; davranışlarında inandırıcı kararlılık; zaferlerinde kendi göz nuru ve el emeği ile yoğuruculuk; yaşatma arzusuyla maddî-mânevî füyûzat hislerinden fedakârlık, hasbîlik ve diğergâmlık[6] bekliyoruz.

Düşünceleri dupduru ve pürüzsüz; yollar zikzaksız ve dümdüz olsun. Düşünsün, yaşasın, yaşadığına tercüman olsun, anlatsın. İkiyüzlü olmasın ve bizi aldatmasın...!

Yüzünde binlerce elem ve ızdırabın çizgisi bulunsun! Gözü yaşlı, bağrı derin, vicdanı uyanık olsun...! Tekyenin muhasebe ve soyluluğunu; mektebin mantık ve muhakemesini; kışlanın disiplin ve itaatini soluklasın ve bununla kendi mükemmeliyetini bizlere ifade etsin...!

Kalbi kafasından koparılan, ruhu vicdanından edilen ve sadece belli hassalarıyla zifafa çağrılan insanımızı, asırlık bunalımından kurtarıp onu kendi tabiatıyla bütünleştirebilsin.!

Hakk'ın hatırını âlî tutsun; düşünce ve hizmette tekelciliğe düşmesin ve Allah'a (celle celaluhu) varacak yolların, mahlûkatın solukları sayısınca olduğunu bir lahza unutmasın!

Hizmette atılımlı ve ön saflarda bulunsun; ücret ve mükâfatta yerinin çok gerilerde olduğunu hatırdan çıkarmasın. Ve hiç olmazsa bir Katon[7] gibi, kendi insanına karşı, mükellefiyetlerini yerine getirdikten sonra, makamdan, mansıptan sıyrılarak bir kenara çekilip, ikinci bir sorumluluk ve vazife ânını beklesin!

Bu kutlular dünyasının ilk hakikat erleri, kendilerine emaret[8] teklif edilince kaçmışlar. Ve yüklenme mecburiyetinde kalınca da, tekrar ber tekrar

kendilerini azletmiş ve başka istidat ve liyakatlilerin iş başına geçmesini istemişlerdi...

Yeni bir diriliş projesini üzerine alanların, bu çizgide bulunmaları şarttır. Yoksa sayılı makam ve mansıp karşısında, sayısız ve sınırsız haris gözlerin çıkaracağı kavga, önüne geçilmez ve çok çetin olacaktır. Hele, bu hava, toy ve genç heyecanlara intikal ettirilirse...

Bilmem ki, havari diye beklediğimiz, samimiyet soluklayan bu insanları görebilir miyiz..? Ama, biz, âb-ı hayat[9] vaad eden bu soluklara hava gibi, su gibi muhtaç olduğumuzu, bir kere daha vurgulayacak ve Yüce Yaratıcı'dan, "Deryada mâhinin, dağlarda âhunun"[10] diliyle bizi çok bekletmemesini dileyeceğiz.

1 *Ahd ü peymân:* Söz ve yemin.

2 *Dilber-i gülber:* Gül toplayan güzel.

3 *Ruhsar-ı ahmer:* Kırmızı yanak.

4 *Fatih-i Hayber:* Hayber Fatihi.

5 *Adem-i itimat:* İtimatsızlık.

6 *Diğergâmlık:* Başkasının menfaatini düşünme duygusu.

7 *Katon:* Harp zamanında ordusunu zaferlere götüren, sulh zamanında tarlasıyla meşgul olan Romalı mütevazi kumandan.

8 *Emaret:* Emirlik.

9 *Âb-ı hayat:* Hayat bahşeden su.

10 *Deryada mâhinin, dağlarda âhunun:* Denizde balığın, dağlarda ceylanın.

Nerdesin

Nerdesin, yıllarca hasretini çektiğimiz kahraman? Nerdesin, hayallerimizin güvercini, rüyalarımızın üveyki? Nerdesin *"ba'sü ba'del mevt"* imizin müjdecisi? Izdırap dolu günlerimizde, uykusuz geçen gecelerimizde hep yolunu bekleyip durduk. Ufkumuzda beliren her karaltıya, "Bu O'dur" deyip, "Seniyye-i Veda[1]" türküleriyle yollara döküldük. Gurublara kadar beklediğimiz nice günler vardır ki; kolumuz, kanadımız kırık evlerimize dönerken, zambaktan hülyalarımızla teselli olup durduk. Her yeni gün, bizim için tasa ve kederden esintilerle gelip ruhumuzu ezerken, düşmanlarımız esirdikçe esiriyor ve ortalığı şamataya boğuyorlardı; gelmeyecek Mesih soluklu, Heraklit pazulu diye...

Nerdesin ve ne zaman geleceksin, esatirî yiğidim! Billahi, şu ölgün ruhların, pörsümüş gönüllerin hayat mumları sönmek üzeredir! Eğer canlara can katan temiz soluklarınla imdada yetişmezsen, kuruyan göllerimizde, suyu çekilen havuzlarımızda yaprağı dökülmedik tek nilüfer kalmayacaktır. Bağban gideli, bağ bozulalı asırlar oldu. Toprak, semaya inat, sema, "gözlerin kuruması murat" dediği günden bu yana, zemin bir baştan bir başa çöle döndü. Bizler uçsuz bucaksız bu beyabanda[2] gördüğümüz her kervana, Yusuf'un gömleğini sorar gibi seni sorduk ve sonra da bir sabr-ı cemil[3] çekerek yeni doğuşlar beklemeye koyulduk. Sessizliğin ve kimsesizliğin içimizi yalnızlıkla doldurduğu, bu insiz, cinsiz âlemde, kaç defa sinekleri kartal; elsiz, ayaksız kötürümleri İskender diye alkışladık. Arkasından koşup durmadığımız kafile kalmadı. Ama sen, hiçbirinde yoktun! Karşılaştığımız minare kametliler, parmak kadar düşünceye, bir mum tutuşturacak kadar iradeye sahip değillerdi. Ruh dünyaları karbonlaşmış, fikirleri harâbâtî, bakışları miyop ve beyanları alabildiğine dekolte idi. Onlarda, kahramanımızın çarpıcı nazarları, kahramanımızın ızdırap ve acıları, kahramanımızın coşkunluk ve tebessümleri göze çarpmıyordu…

Zaman bizim için hep muharrem, zemin Kerbela oldu. Sinemiz, Hüseyin'in âh u efgânıyla inliyor. Gözlerimiz kararan ufuklarda, hilal arar gibi yolunu gözlüyor, her yüzde seni hayal etmek, her çığlıkta senin muştunu duymak istiyoruz. Sana hasret, sana susuz ve sana tutkunuz..!

Seni vefalı, seni hasbî, seni şuurlu ve seni hep becerikli tanıdık. Atmosferine sığınan kemlik görmedi. Sen sadakat ve samimiyetin bestesi oldun. Gönül verdiklerinin ağlamasıyla ağladın; gülmeleriyle de güldün. Onlar için inledin

ve onlar için sevindin. Yüce gönlüne ve yukarılarda pervaz eden ruhuna, maddiyat ve dünyalar kement olamadı. Pürvefaydın, yürektendin..!

Kafdağı'ndan ağır bir yükün altına girerken, ne yaptığının şuuru içinde ve kararlı idin. Onun için ne yolların sarplığı, ne de önüne çıkan kan-revan deryalar, sende gevşeklik, sende yılgınlık ve sende vefasızlık meydana getiremedi. Bir karasevdalı gibi girdiğin bu yolda, "Girdik reh-i sevdaya; bize onur, bize gurur lazım değil." demiştin..!

Hani bir keresinde, Dost'unun ayağına saplanan bir dikenle, senin hayatını bir terazide tartmak istemişlerdi de, sen çılgına dönmüştün. Bin ruhun olsa, onun zülfünün tek teline feda etmemeyi vefasızlık sayıyor ve isyan ediyordun! Nerdesin Hubeyb...!

Ve yine bir defasında, senin kolunu, kanadını kırmış ve budanan bir ağaç gibi yere sermişlerdi. Kala kala omuzların üzerinde kan kırmızı bir başın kalmıştı. Sen Cennet hurilerinin divan duracakları bu yüce başı saklamak istiyordun. Ve hatırlarsan şöyle diyordun: "Bu baş bu omuzlarda olduğu müddetçe, O'na gelip çarpan şeyleri göğüslemezsem vefasızlık yapmış olurum." Nerdesin Mus'ab..!

Hatırlarsan bir başka zaman, orduları arkana takmış ve çok uzaklara açılmıştın. Kabına sığmıyordun. Ateştin. Tufandın. Bir baştan bir başa yeryüzünü bir hamlede teslim almak ve yüce zimamdarına bağlamak istiyordun. Leventlerinle bir solukta ateşgedelerin ülkesine ulaştın ve içlerine öyle bir vaveyla saldın ki, ard arda Kisra'nın beldeleri tarumar oluyor ve toprağa gömülüyordu. Sonra tuttun topuzunu Bizans'ın başına indirdin. Asırlarca sonra gelecek olan, genç Türk serdarına öncülük yaptın ve Konstantiniye'ye[4] giden yolu açtın. Hızır mıydın, İlyas mıydın? Geçtiğin yerlerde güller bitiyor, ayağını attığın harabeler, yerlerini ümranlara terk ediyordu. Dost-düşman kılıcının gökten indiğine inanıyor, orduların seni insanlığın tedibiyle vazifeli bir melek sanıyordu. Tam, zaferlerinin böyle üst üste kaideleştiği ve senin bu müstesna kaide üzerinde âbideleştiğin bir dönemde, iltifat beklediğin bir ağızdan, vazifeden affedildiğini işittin. Sarığın boynunda ve bir mücrim hüviyetinde, o yüce ağızdan: "Halk, elde edilen zaferleri senin şahsında buluyor, hâlbuki..."[5] sözlerini dinlerken, ona hak veriyor ve hakkında kesilip biçilen kararlara inkıyadını belirtiyordun. Sonra tuttun, elinin altında bulunan birinin emrine girerek, yüce idealin uğrunda yoluna devam ettin. Söyle, Allah aşkına! Bütün bunlara nasıl katlandın? Senin izzet-i nefsin ve onurun yok muydu? Soluklarına susadığım, yiğidim, Halid nerdesin...!

Bir başka defasında da seni kardeşinle konuşmaktan menetmişlerdi. Hani o güne kadar, bir lahza kendisinden ayrılmadığın kardeşinle konuşmaktan... Savaş meydanlarında omuz omuza, yemek sofralarında diz dize oturduğun kardeşinle konuşmayacaktın. Emir, âlî bir divandan çıkmıştı ve sen buna riayet etme kararında idin. Dilbeste olduğun O zât aşkına, söyle bana! Şu benim bilebildiğim "Bilmiyorum" sözünden başka, ona bir laf ettin mi!. Değilse, o ne sadakat, o ne vefa ve o ne irade! Nerdesin Ebû Katâde..![6]

Bir defa da sen, hocanın önünde yürüyordun. Itırla yıkanmış cübbene, onun atının ayağından bir damla çamur sıçramıştı. Sen o gün bir hükümdardın. Dünyayı iki hükümdara az gören bir hükümdar... İranlı kapıkulun, Memlûkler kölelerindi, "Şîrler pençe-i kahrından olurken lerzân,"[7] sen tuttun, o çamurlu cübbenin tabutuna sarılmasını vasiyet ettin. Sen nesin? Sofî misin? Derviş misin? Yoksa yerde gezen bir melek misin? Ve ey Şîrpençe! Nerdesin...!

Gözlerim yollarını gözlerken, dilim davet türkülerini söylerken, kırık mızrabımı gönlümün tellerine dokundurmak istedim. Heyhât! Bu muammanın bir küçük noktasına dahi tercüman olamadım. "Ben o nağmeden müteheyyicim ki, yoktur ihtimali terennümün."[8]

Nazarlarımız ilk geldiğin yolda takılıp kaldı. Ve yıllar yıllı, bir daha geleceğinin ümidini, içimizde besleyip durduk. Ve hayallerinle avunduk. Bu ümit, bu azimle sonsuzlara kadar, her şafakta seni arayacak ve her kervandan seni soracağız. İnan, ne bizim yalnızlık ve inkisarımız, ne de düşmanlarımızın habire kudurup durması, senin yolunun delileri olmadan bizi vazgeçiremeyecektir...!

Bu uğurda, belki bin defa aldanacak, bin defa ateş böceklerine koşmalar dizecek, yüz bin defa zangoçlara yahşi çekecek ve vaftiz suyunu âb-ı hayat diye içeceğiz; ama bir Mevlana anlayışı içinde, senin yolundaki yalanlara dahi gönlümüzü çıkarıp armağan etmeden geri kalmayacağız...

Ey tatlı rüyaların sevimli kahramanı! Riyanın, şöhretin, mansıbın aydın ümitlerimize zift sürmek istediği şu kara günlerde, ağzının diriltici iksirine muhtaç gönülleri daha fazla bekletme...!

1 *Seniyye-i Veda:* Veda yokuşu.

2 *Beyaban:* Çöl.

3 *Sabr-ı cemil:* Güzel sabır.

4 *Konstantiniye:* İstanbul.

5 Bkz.: et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* 2/491; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 16/266; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târîh* 2/381.

6 Buhârî, *meğâzî* 79; Müslim, *tevbe* 53-55.

7 *"Aslanlar kahrının pençesinden titrerken."*

8 *"Ben öyle bir nağmeden coşup heyecanlanmışım ki, onu terennüm ve ifadeye imkân yoktur."*

Neslin Beklediği Kurtarıcı El

Neslimiz, en bunalımlı bir devreyi yaşamaktadır. Asırlarca devam edegelen terk edilmişlik, iç içe musibetler hâlinde onun devrinde meyve verdi. O, bu Kafdağı'ndan ağır yükün altına itilirken, anadan babadan; yurttan yuvadan; mürebbîden ve çevreden alıp dağarcığına koyacağı herhangi bir azığı olmadan itildi. Hem de kalbi gıdasız ve dizi dermansız olarak...

Evet, bu nesil, asrıyla zifaf olmaya hazırlanırken, bütün değerleriyle beraber çoktan maddenin ağır baskısı altında ezilmiş ve tükenmiş bulunuyordu. Kendisinde ne bir iç derinlik, ne de duygu ve düşünce duruluğuna delalet eder hiçbir şey kalmamıştı. Nasıl kalır ki, bir kısım aydınlarımızca bin yıllık tecrübe, bin yıllık hars, kumara verilircesine saçılıp savrulmuş ve bunların yerine, yirmi devletten alınan ve herhangi bir tasfiyeye tâbi tutulmayan Sanskritçe gibi bir kültür yerleştirilmek isteniyordu.

Bundan daha acısı da, sefil ve kaba bir zevk vaadiyle gelen bu yeni şekillenmeye, cemiyete yön verecek olan bütün "aydın"ımızın çarçabuk intibak etmesiydi. Doğrusu, bir ibrişim asaleti ve bir gergef soyluluğuyla, asırlarca bayraklaştırıp, başımızda taşıdığımız bütün değerlerimizi bırakıp, bin yamalı bir bohçaya sancak diye selam durmak; "entelijansiya"mızın anlaşılması zor taraflarından biridir...

Günümüzün nesli, her biri başlı başına bir garabet olan hâdiseler cümbüşü içinde, kendi "çağıyla" münasebete geçti. Önünde, yolunu ve yönünü değiştirmiş şaşkın bir topluluk; omzunda asırların birikimi büyük ihmal ve vebal ve bütün bunlara mukabil acısız-sancısız bir doğumla meydana gelen anomali dinamik güç... Zavallı nesil, kimi dinleyip, kime uyacağını kestiremedi. Nasıl kestirsin ki, o gözünü dünyaya açtığı zaman, kendinden ve kendi dünyasından kaçanlardan başka kimseyi görmedi.

Bütün eğrilerin doğru ve doğruların eğri gösterildiği çarpık bir cemiyette o, her hakikati bir hayal, bir üstûre görüyor ve kendini yüceltip millet yapan bütün değerlere, köhneleşmiş rükünler ve müesseseler nazarıyla bakıyordu. Rafael *"ideler"*i tasvirinde, Eflatun'a gökler ötesini gösterterek, onun dünyasını ifade ettiği gibi, talebesine de, ayağının önünü işaret ettirerek ayrı bir dünyadan haber verir. Yüce duygulardan mahrum neslimiz hiç olmazsa ayağının ucunu görebilseydi..!

O hâlde yapılacak şey, özünden bu kadar uzaklaştırılmış ve düşünce

dünyasında tüketilmiş bir nesle, yeniden hayat iksiri aşılamak ve onu ruh yüceliğine ulaştırmak olacaktır.

Ondan şikâyet etmeye; okuyup düşünmediğini tenkide hakkımız yoktur. O, düne kadar kendine uzanacak bir inayet eli görmedi. Görseydi; öpüp o eli başına koyacak ve getirilen şeye selam duracaktı. Aslında onda bir araştırma ve öğrenme arzusunun olduğu inkâr edilemez. O, bu arzu uğrunda tomar tomar gazete okuyor; saatlerce radyo dinleyip televizyon seyrediyor. Hatta mev'izecilerin etrafında kümeleniyor; verileni verildiği kadar ve verenin evsafına göre alıyor, değerlendiriyor. Ne var ki, insafla düşündüğümüz zaman, ona ciddî hiçbir şey vermediğimizi göreceğiz.

Ne zaman ona doğruyu ve güzeli gösterdik...? Ne zaman ona faziletli olmasını öğretebildik? Onu düşündürecek, derinleştirecek ve bir muhasebe insanı kılacak, kendisine ulaştırılmış bir mesajdan bahsetmek mümkün müdür..? Evet, onu çekip götürenlerin ve yüceltme yolunda rehberlik yapanların, kaçının hasbîliğinden emin bulunmaktayız? Maddî-mânevî füyûzat hislerinden vazgeçmiş ne kadar yüce kamet gösterebiliriz? Hâlbuki o, bir Herkül bekliyordu. *"Seksen küsûr senelik hayatımda dünya zevki namına bir şey bilmiyorum..."*[1] diyen ve onu bu Cehennem görünümlü hayattan söküp atacağı âna kadar, tavrını değiştirmeyen bir Herkül... Bırakın, Cennet kasırlarına gönül kaptırmadan neslinin ateşiyle yanan hak erlerini; bu uğurda şu basit dünyayı feda edecek kaç mürşid takdim edebildik ona..?

İşin doğrusu şu ki, ona el uzatamadık; hele gönülden asla... Ona bir mektep bulamadık. Doğruyu okutup sevdiremedik ve onu kâinatla bütünleştiremedik. O, kendisini ezip geçen her hâdisede, değirmene girip çıkmış gibi ezildi ve böyle bin ezilmişlikle, kendini bu hâle getirenlerin karşısına dikildi.

Şimdi ise, Golyat'ın kesik başını tasvir eden tabloda olduğu gibi, o, kellesini elinde tutanların karşısında iki büklüm, canının iade edilmesini beklemekte... Evet kaybettiği her şeyi yeniden kazandırarak ruhunu ona iade etme; işte en mühim mesele bu...!

Bu Kafdağı'ndan ağır vazifeyi kim yüklenecek; yuva mı, cemiyet mi, maarif mi? Hâlihazırdaki durumu itibarıyla bu müesseselerden hiçbiri, bu işin üstesinden geleceğe benzemez. Ne var ki, çok çetin de olsa, belli kadroların bu istikamette harekete geçirilmesine şiddetle ihtiyaç vardır. Şayet insanımıza, içinde yaşadığı şartlar muvacehesinde ve ruhuna uygun bir dünya kurma imkânını hazırlamazsak, bu onun tükenişi olacaktır. Buna karşılık hâlihazırdaki

şartlar ve yetiştirici müesseselerin işleyişi, hiç de ümit verici değildir. Ne asırlardan beri kayalara çarpa çarpa parçalanmış ve kırık dökük bir tekne hâline gelmiş maarif sefinemiz, –hele öğretme disiplin ve otoritesi sarsılmış olursa– ne bir aşhane ve yatakhaneden farkı olmayan yuvalarımız, ne de bin bir kargaşanın kol gezdiği içtimaîmiz, neslin beklediği hava ve iklimi getirecek hüviyette değildir.

Onda yeni bir ilim anlayışının, bir ahlakî iradenin; fevkalade bir iç müşâhede ve hâdiselere nüfuzun; bir Hak eri olma ve rabbanîliğin geliştirilmesi yegâne çıkar yoldur. Evet, onun düşüncede tevhide; hayatta istikamete; sanatta tecride, tek kelime ile destanlarımızla solukladığımız sese ve nefese ulaştırılması tek yol ve tek yön hâline gelmelidir.

Nesillerimizi, bu yüce ufka, lakaydîlikten, yılışıklıktan kurtarıp idealist kılmakla; gülme ve eğlenmenin yerine, biraz olsun çile ve ızdırap çekmeyi öğretmekle; nefisperestlik ve şahsî menfaat düşüncesinden sıyırarak millet ve vatan sevgisini aşılamakla ulaştırabiliriz.

Bütün bir millet olarak, bu ağır vazifeyi yüklenecek tâli'lileri, gönül dolusu saygılarımızla selamlıyoruz.

1 Bediüzzaman, *Tarihçe-i Hayat* s.616 (Tahliller).

Hasretini Çektiğimiz İnsan

“Milletimin imanını selamette görürsem,
Cehennem’in alevleri içinde yanmaya razıyım;
çünkü vücudum yanarken, gönlüm gül gülistan olur.”[1]

Yıllar yılı bizi kurtaracak insanın hasretini çekip durduk.. yaramızı saracak, derdimize derman olacak insanın hasretini... Hele havanın iyiden iyiye karardığı ve yolların karmaşıklaştığı günümüzde, O, bizim için hava oldu; ziya oldu; âb-ı hayat oldu. Vaslına erme ümidini yitirecek hâle gelsek bile, yine o “mahbub-u muntazar”ı[2] herkese soracak ve her yerde onun türküsünü söyleyeceğiz.

Diyojen kendi toplumuna karşı en korkunç kötümserlik içinde, adam yokluğunu ilan ediyordu. Bilmem ki, bizim toplumumuz bu acı gerçeği kabul edecek kadar kendinde midir? Biz milletçe bir şeye karşı aç ve muhtacız: Bizi bağrına basacak, acılarımızı dindirecek ve kötü tutkulardan kurtaracak “Başyüce” insana. Aslında dünden bugüne, çekilen bütün ızdırapların arkasında da, hep bu aranan insanın bulunamayışı vardır. Yaşatma yolunda yaşama zevkini unutan, başı yüce dağlar gibi dumanlı, sinesi lavların kaynaştığı kor yığını, “muzdarip insan”ın bulunamayışı...

Yakın geçmişimiz içinde, bu cinsten kaç insan gösterebilirsiniz..? Kaç insan gösterebilirsiniz ki, yaratılışındaki esrarı kavramış? Yaratıcı’ya halife olma inceliğine âşina bulunmaktadır?

Evet, aradığımız insan her şeyden evvel bir gönül eridir. Hayatın her lahzasında karşılaştığı muammaları, varlığın her parçasına soran ve her sorusuna sonsuzluktan cevap almağa çalışan yüce âlemlere dilbeste[3] hakikat eri...

Hızır arkasına düşüp âb-ı hayat arar gibi, hakikati arayan ve bulduğu yerde kana kana içip ölümsüzlüğe eren; sonra da içinde oluşturduğu irfan peteğinde imanın ve sevginin dünyasını kuran; dışa doğru semaî, içe doğru lâhutî, eşya ve tabiat içindeki esrara bir dil, vicdan ve ruha bir tercüman, aklın tasavvurlar dünyasıyla, iradenin teker teker fethettiği Cennetlerin fatihi hakikat eri...

Hakikate karşı alakasız kalan laubalîler, kâinat kitabını okuyamayan tâli’sizler, iç dünyalarının derinliklerinden ve iradenin davasından habersiz yaşayan nâdanlar, hiçbir zaman hasretini çektiğimiz insanın yerini

dolduramamışlardır. Ne var ki, sahnedeki boşluklardan istifade ederek, halkın karşısına çıkan sahte oyuncular gibi, insanımızın karşısına, çeşitli devirlerde pek çok oyuncu çıkmış ve onunla eğlenmiştir. Ama hiçbir zaman onun gönlüne taht kuramamış ve onun beklediği insan olma iltifatını görememiştir.

Onun, gönül vermeye teşne bulunduğu insan, ilmî temâşâlarıyla, mânâ cevherlerini yakalayan, melekler âlemine yükselip, özüyle bütünleşen; zerre iken güneş, katre iken derya, parça iken bütün olmasını bilen; şuur ve eşya ikiliğinden kurtulmuş düşünce adamıdır. Okuyup anlayan; irfanla özleşen, imanla yücelme sırrını keşfeden, ruhanî zevkleriyle Cennetleri gönlüne indiren düşünce adamı...

Gönlünü bu yüce mefhumlarla donatmış beklenen insan, Hakk'ın yanında halkla beraberdir. Her davranışında samimiyet, her nağmesinde halka ait bir inilti vardır.

Onda benliğin hislere tahakkümü; onda muvaffakiyetin gururu, zaferin narası yoktur. O, en çok yüceldiği yerde, en fazla muvaffak olduğu zaman, en asil duygular içindedir.

Şahsî menfaat ve zümre çıkarları, hiçbir zaman onun ufkunu kirletemez. Kinler, nefretler hiçbir zaman bakışını bulandıramaz. Bu irfan erinin nazarında, sevmek, affetmek ve sevdiklerinden gelenlere sabretmek en yüce bir idealdir.

İnsanlığa vaad ettikleri saadeti kanla, irinle getirmek isteyenlere gelince onlar, dört kitabın da reddettiği bir yola girmiş çocuk ruhlu sefillerdir.

Keşke insanımız, bu entelektüel cücelerin aktörlüklerini idrak edebilseydi. Belki o zaman, bu musallatlara karşı "Savulun!" diyebilirdi. Ama heyhât! O henüz böyle bir varoluşun hakkını vermekten çok uzak bulunmaktadır.

1 Bediüzzaman, *Tarihçe-i Hayat* s.616 (Tahliller).

2 *Mahbub-u muntazar:* Beklenen sevgili.

3 *Dilbeste:* Kalbi bağlı, âşık.

Geleceğin Mimarları

Geleceği kuracak ve yükseltecek fikir işçileri, kendi ruhunda varlığa ermiş tâli'lilerdir. Maddesini ledünniyatına[1] teslim etmiş bu hakikat erleri, alabildiğine silik ve alabildiğine sönük görünümlüdürler. Bu itibarla da onları, dünyevî debdebe içinde bekleyenler hep yanılmış ve hep inkisar-ı hayale uğramışlardır.

Dış görünüşleri itibarıyla oldukça mukassidirler. Ama sinelerinde bin bir buhurdan çeşit çeşit koku neşretmektedir. Onların nilüfer tenlerini, yasemin kokularını, onlarla hemhâl olmayanlara anlatmak oldukça zordur. "Girmeyen duymaz, tatmayan bilmez." Kafdağı'ndan daha ağır bir yüktür, nâdanlara hâl arz etmek...

Nam u nişan nedir bilmez, makama, mansıba eyvallah etmezler. İçlerinde tutuşturdukları sonsuzluk ateşi, onları her şeyden müstağni[2] kılmıştır. Bir mum gibi eriyen benliklerinde, cihanlar aydınlığa kavuşur ama onların göz hadekaları[3] şuânın zerresini bile kendi hesabına kullanmak istemez. "Yol yapma bize, rahat yürüme başkalarına; sa'y u gayret bize, ganimet başkalarına..." Bilmem ki, bir bilmece olan mahiyetlerini, böyle birkaç hecede ifade etmek kabil olur mu...?

Onlar, alayişsiz ve gösterişsizdirler... Duygu ve düşüncelerini anlatmak için, ne yüce mahfillere, ne de muhteşem kürsülere ihtiyaç hissetmezler. Derunî duygularının simalarına aksetmesi, onlar için en yüce, en samimane bir anlatma yoludur.

Madde ve mânâ "alaşımı" yüksek bir mahiyete sahiptirler. Fıtratla kat'iyen tenakuza düşmezler. Maddeleri bir gergef inceliği içinde ve tamamen mânânın emrindedir.

Dayanıklıdırlar ve darılma bilmezler. Müsamaha atmosferlerine çarpan kin ve öfke şahapları, onların yakıcı ve eritici havalarıyla iz bırakmadan kaybolur gider. Yunus'un diliyle "Dövene elsiz, sövene dilsiz ve gönülsüz"dürler. *Gönülsüz* derken, onların kalbsiz oldukları zannedilmesin; onların içlerinde bin bir hüznün, bin bir sevincin bilmecesi nümâyandır.[4]

Kendi saadetlerine karşı yabancı ve alabildiğine diğergâmdırlar. Nübüvvetin özünden gelen bir uzantı ile daha çok başkalarının lezzet ve acılarıyla dolu ve onlar için vardırlar.

Kararlı ve azimlidirler. Ayaklarının önünde bin bahar sökün etse, yine de yol ve yön değiştirmezler. Onlara göre makam aldatıcı bir tahterevalli, mansıp buz üzerine bir yazı, servet fırtınalarla yer değiştiren çer çöpten ibarettir.

Solmayan güzelliklere gönül kaptırmış bu yüce kametler için, Cennet hurilerinin perdedarlığı[5] dahi onların gözlerini kaydıramaz ve bakışlarını bulandıramaz. Nerede kaldı ki, fenâ ve zeval içinde yuvarlanan eşya, onların gözlerinin akına leke olsun...!

Şan ve şeref onların en çok nefret ettiği şeylerdir. Şöhret uğruna verilen her kavgayı bir komedi, her mübarezeyi bir donkişotluk sayarlar. Gökler ötesi âlemlerden aldıkları *"Bundan evvel 'Hakk'a teslim olmuşlar' unvanını, size O verdi."*[6] iltifatıyla, ne Nobel ödüllerine, ne gazetelerde reklama ihtiyaç hissetmezler. İhtiyaç hissetmek şöyle dursun, nam u nişan arama uğrunda, her cehd, onların nazarında, insanın mahiyetine karşı bir suikast ve onu zelil kılmadan ibarettir.

Gönül eridirler: İçleri aydın, duyguları duru, düşünceleri iç içe mârifet peteği ve atmosferleri huzurdan bir Cennet'tir. Onlarla hemhâl olanlar saadet bulur. Onlardan uzak kalan huzurdan da uzak kalır.

Gönülleri hür ve alabildiğine serazattır. Hiçbir fâni kement, o sülün boyunlara tasmalık edememiştir. Ne var ki, Hakk'a esaret de onların en yüce şiarıdır. "Kul oldum, kul oldum... Her bende, hürriyete erince şâd olur. Ben Sana kulluğumla gıpta ve sevince erdim."(Mevlâna) sözü, gönüllerinin hürriyet ve esaret destanıdır. İhtiraslar onların ufkunu kirletmez. Şehvetler, dünyalarında konaklayacak yer bulamaz. Onların geceleri, sabah duruluğunda, gündüzleri de cennetasâdır.[7]

Yıllar yılı bağrı yanık ve yıkık Anadolu insanı, hep bu gönül mimarlarını bekleyip durdu. Daha ne kadar bekleyeceğini kestirmek de oldukça zordur. Ancak bizler, ümidimizden bir şey kaybetmeden, doğuş beklediğimiz ufka yönelerek, Rahmeti Sonsuz'a yakarışa devam edeceğiz...

O, yıkılan kalb ve ruh surlarımızın tamirinde, bizi daha fazla bekletmesin.

1 *Ledünniyat:* Allah Teâla tarafından hususî şekilde iç âlemine ihsan olunanlar.

2 *Müstağni:* Gözü ve gönlü tok. Kimseden bir şey beklemeyen.

3 *Hadeka:* Göz bebeği.

4 *Nümâyan:* Görünen, parlayan.

5 *Perdedar:* Perdeci.

6 Hac sûresi, 22/78.

7 *Cennetasâ:* Cennet gibi.

Sen

Sen, bütün bir gül devrinin bülbülü! Sen, ölüm anlarının diriliş müjdecisi! Sen, tarihî kahramanlıklardan süzülen asalet usâresi![1] Sen, milletin özünden akıp akıp gelen ve onu mayalandırmak için tekrar baş aşağı O'na dönen, O'nda eriyen ve yok olan esatirî varlık! Hasretle tutuşan gönüllerimizi birer meş'ale yaparak, senin için şehrayinler[2] tertip etmek, sana "ağıtlar" yakmak ve son bir kere daha yoluna dökülmek istiyoruz.

Zaten, hep böyle iki büklüm olduğumuz zamanlarda seni hatırladık ve diriltici soluklarına hasret dolu destanlar koşup durduk. Başkaca da ciddî bir gayretimiz olmadı.

Sen, buhranlı dönemlerin celadetli ve aynı zamanda şefkatli zimamdarı![3] Sen, ölü ruhların âb-ı hayatını[4] dudağında taşıyan hakikat eri! Sen, onulmaz dertlerimizin Mesih'i ve Lokman'ı! Renklerimizin sarardığı, nabızlarımızın durgunlaştığı ve soluklarımızın hırıltıya dönüştüğü; cenaze alayları ve kâfûrî kokularıyla bir hâl olduğumuz şu günlerde, senin şimşekler gibi çakan bakışlarına, yıldırımlar gibi gürleyen beyanına ve sağanak sağanak milletin bağrına dökülüp onunla kaynaşan, onunla yeni istihale yollarını açan uyarıcı gücüne, değiştirici iradene, "Kerbela" mağdurları gibi muhtaç ve susamış durumdayız...

Yezid'lerin, Şimir'lerin ortalığı kan-revan seylaba çevirdiği şu yıkık dökük dünyada, içi inilti ile dolmadık bir yurt, altı üstüne gelmedik bir memleket kalmadı. Evet bu viranelerde duyulan sesler, ya zalimlerin "hayhuy"u veya mazlumların âh u enînidir.

Kalk! Tarihinin boynuna vurulan bu korkunç kemende bir kılıç indir; kördüğümü bozar gibi bu sihri boz ve milletinin bahtsızlığını gider! Soluk soluğa Balkanlara tırmandığın, üveyik olup Trablusgarp'lara uçtuğun, Hint'tir, Yemen'dir deyip her bucakta at oynattığın ve bir baştan bir başa adını cihana duyurduğun gibi...

Ülkenin çölleştiği, yabancı ellerin "ekskavatör"ler gibi millî bünyeni yarıp yarıp geçtiği; içtimaî "erozyon"ların nesilleri önüne katıp meçhullere sürüklediği; güftesi de bestesi de Çin'den, Maçin'den gelmiş ağyâr türkülerinin, senin insanını sarhoş ettiği şu kara günlerde gel artık..!

Gel! Yıllar yılı hep eski destanlarla avunup duran ve yeni dünyanın bin bir

hokkabazlıkları karşısında şaşırıp kalan şu kendi nesline, yeni türküler söyle; seni ve beni anlatan yepyeni türküler... Bestesi, Bedir gibi duru ve yüce, Malazgirt gibi içten ve ebedî yurda doğru, büyük fetih gibi, zamana yeni nâm getirici ve âlemşümul, kurtuluş kavgan gibi yürekten ve cansiperâne olsun...!

Gel! Ve yıllardan beri ortalığı alıp götüren şu bin bir hezeyan karşısında, fersiz yüreklere, mecalsiz ruhlara bir şeyler yapabilme azmini ve ümidini getir.

Gel! Ve tedavi oluyorum diye elli defa bağrından neşter yiyen; defalarca, kırılmış kol ve kanatlarıyla "ortopedi"ye kaldırılan, Eyyub (aleyhisselam) kadar dertli, Yâkub (aleyhisselam) kadar gözleri hasretle dolu, şu tâli'siz insanına sıhhat müjdesi getir. Bugüne kadar bin bir karışıklığa sebebiyet veren acemi ve hoyrat ellerin, yanlış teşhis ve muâleceleri, sadece onun dert ve ızdırabını artırmıştır. Onu dertleriyle ele almalar, hep mevziî ve muvakkat olduğu içindir ki, tâli'inin yıldızı sayabileceği her parıltı, yalancı bir mum gibi sönüp gitmiş ve onu yeni bir inkisar ve ümitsizlik içine atmıştır.

Bundan böyle de, o, artık her hekime teslim olacak gibi görünmemektedir. Evet o, dertlerini ve meselelerini köklü ve umumî olarak ele alacak hâzık hekimini bulacağı âna kadar, dişini sıkıp sabredeceğe benzer.

Gel; o hekim sen ol ve senelerdir yolunu bekleyenlerin gecesini gündüze çevir! Onları nurlu ufuklara ulaştır! Hafif bir kıpırdanışın, karışık hâdiselere "ritim" getirdi. Çözülmez gibi görünen, nice kemikleşmiş yanlışlıklar vardı ki, eritici soluklarında lime lime oldu. Ve milletin kalbinde bir ödem gibi tümsekleşen irin yuvaları birer birer dağılmaya başladı. Ya, özünden doğan gerçek "aktivite"yi ve son kararı duysa ve görselerdi...

Biz bütün bir millet olarak dolu dolu gözlerle, bu mutlu kararı hecelemekte ve karar gününü gözlemekteyiz.

Bu tarihî kararın güç ve kalemini elinde tutan Heraklit'imize binler selam...!

1 *Usâre:* Öz su. Salgı.

2 *Şehrayin:* Şenlik. Büyük hâkimiyet ve kuvvete ait sevinç, donanma.

3 *Zimamdar:* Elinde yular tutan. İdare eden. İşi elinde tutan.

4 *Âb-ı hayat:* Su, ebedî hayata sebep olan su.

Gençlik

Ferdâ, senin, senin bu teceddüd, bu inkılap...
Her şey senin değil mi ki, zaten, sen ey şebâb...!
(T. Fikret)

Nesli tanımak, ona vereceğimizi vermek, alacağımızı almak ve bu arada ona bağlı olarak davasının sınırlarını tespit etmek, muhakkak ki, günümüzün en mühim meselelerindendir. En mühimdir; zira her türlü değişikliğe renklilik katan, ayrı ayrı çağlar ve devirler açan odur.

Roma onun, Roma'da ihtilal onun, Yunan onun, Helenizm de onun. Zemin onun âb-ı rûyuna muntazır, eflak çıkaracağı tarrakaya dembeste.[1] *"Acâib-i seb'a-i âlem"*[2] o muhteşem heykelin kaidesi. Ay, mukavves kaşları; yıldızlar, dudağında tebessüm... Bunları onun hakkında birer abartma saymayın; gerçek genci bin bahâriye ile dahi dile getirmek mümkün değildir.

"Rûh-bahş oldu Mesihâ-sıfat enfas-ı bahâr,
Açtılar dîdelerin hâb-ı ademden ezhâr."

diyen Bâki, nazarını bahardan bu bahar soluklayanlara çevirebilseydi, hilafet saltanatının bu muhteşem şâiri kim bilir, ne diriltici şeyler söyleyecekti.

Nâdanlarca o işe yaramaz bir serseri, anarşi taraftarlarınca tahrip unsuru.. bize göre ihata edilmez muhteva... Hilkatinde afacan, ihmalinde öldürücü zehir, Enderun terbiyesiyle, Bâbüssaâde ağası... Evet, zeminini bulursa bin badire aşan bahadır. Şehvet pazarına düşerse nefsin esiri; herkes ona olta salar, herkes onu elde etmek ister. Elde edebilirsen, senin için bir inşirah unsuru. Açık kapı siyaseti güdersen, meccanî bir metâ... Gönlünü "sadece" mücerredlerle doldurursan, bir hayalperest götürür, müşahhaslara bağlarsan bir totemci olur. Kesebilirsen behîmî hislerden, ikinci bir fıtrat kazanır. Salıverirsen merâya, benliğine cemre düşmüş gibi erir ve yok olur.

Tutup sahip çıkmana göre o,

"Ol bâde kim içse hemân
Kalbe doğar nur-u cihân
Verir hayat-ı câvidân."
(Gedâyî)

zirvelerinde uçacak; terk etmene göre de,

"İç bâde, güzel sev var ise akl u şuurun;
Dünya var imiş, ya ki yok olmuş ne umurun."

düşüncesiyle mülevvesleşecek...

Her şey olan bu potansiyel kat'iyen ihmal edilmemelidir. Nasıl edilir ki... Bir devirde her şey damarlarındaki asil kana emanet, nesebi gayr-i sahih başka bir devirde o, yılışık, sürtük, iffetsiz; bütün devirlere rahmet okutturacak melanet. Bu devirde o, en acılardan acı midede seretan, gözde bir katarakt... İnsanlığı "yapmacık", merhameti hile; gayret ve celadeti âlemi iğfal; şecaati göz bağcılık, "esfel-i sâfilîn"in ucunda insan azmanı bir hortlak. Mimarının elinde ise, "a'la-yı illiyyîn"in nazenin, nazdâr sultanı; kâinatın "ahsen-i takvîm"i, ilahî nazarın nokta-i mihrâkiyesi... O, mimarından kendine bir el uzatılmasını istiyor. Bu el onu Acemi Oğlanlar seviyesinden alarak, Enderun Ağalığına yükseltebilirse, kadirnâşinasların kendine reva gördüklerini teker teker anlama imkânını bulacak ve bir daha da gayyalara sürüklenmemeye bakacaktır.

O bizden himaye ve dirayet bekliyor. Biz ondan kalb-kafa izdivacı ve mazi ile sarmaş dolaş olmasını... O, ruhunda çöreklenen nevrozlara hâzık bir hekim; biz de, kafasında yıllanmış hezeyanlara bir deva bekliyoruz. O canhıraş feryatlar içinde "Tulumbanı al, yetiş imdada, yangın var." derken; biz "Müsaade et, bu yangını kan ve terimizle söndürelim." diyoruz. Ağızlar söylemese de, gönüller mızrabını yemiş bamteli gibi çoktan bunu müterennim.

Ey ümmet-i merhûme, beklediğin subh-u kıyamet değilse ellerini boynundan çöz, Herakles'in Promete'nin imdadına koştuğu gibi, şeytanın ateşine çarpılmış gençliğin imdadına koş..!

1 *Dembeste:* Kulak kesilmiş dinleyen.

2 *Acâib-i seb'a-i âlem:* Yedi acaib: a. Mısır ehramları, b. Babil'de Semiramis asma bahçeleri, c. Zeus'un heykeli, d. Rodos heykeli, e. Efes Artemis Diana mâbedi,
f. Bodrum Mosoleus'un türbesi, g. İskenderiye deniz feneri.

İnsana Saygı

İnsanı, insan olduğu için sevmek ve ona saygılı olmak; Yaratıcı'ya saygılı olmanın ifadesidir. Yoksa kendi gibi düşünenleri sevmek ve saymak, samimî ve insanca bir sevgi ve saygı değil, bir bencillik ve insanın kendi kendini putlaştırması demektir. Hele hele, temel düşünce ve tasavvurda, aynı çizgide olup da, tıpatıp bizim gibi düşünmeyenleri horlama ve hakir görme bir mürüvvetsizlik ve hodgâmlıktır.

Bizler, geleceğin mimar ve kurucularını, meseleleri çıkış noktalarına, sebeplere göre değil; gayelere göre mütalaa edecek yüksek himmetli bir kadro olarak düşünüyoruz. Mademki, aynı düşüncede olan biz bütün millet fertleri, değişik yol ve stratejilerle dahi olsa hep aynı noktaya varmak için çırpınıp duruyoruz, ne diye bu yüce hedefin mukaddes yolcularını karalayacağız ki?..

İnsanlığın gelecekte alacağı cebrî keyfiyet, hele içinde bulunduğumuz dünya itibarıyla, bizi o türlü dikkat ve teyakkuza zorluyor ki, şu anda aceleden vereceğimiz herhangi bir kararın, ileride telafisi imkânsız hatalara sebebiyet verme ihtimali vardır. Bunun içindir ki, geleceğin mimarları, kuracakları dünyayı, insanlık sevgi ve saygısına dayalı bir mânâ ve "görünüm" içinde kurma mecburiyetindedirler.

Muasır dünya, getirdiği şeylerle bizi karanlık yollara saldı. Ve şu anda, ne olduğunu bilmediğimiz bir sürü mesele ile karşı karşıya bulunuyoruz. Halline uğraştığımız bu meseleler alabildiğine muğlak görünmekte, neticeleri de o nispette tenakuzlarla dolu... Evet; insanlığa âb-ı hayat getirmek için Kafdağı'na azmetmiş binlerce Hızır var; fakat hiçbirinde ölümsüzlük iksirinin emaresi mevcut değil. Ve bu havari taslaklarının bütün gayretlerine rağmen, insanlık ruhuna saygı ciddî tehlikelerle yüz yüze bulunmaktadır.

Bizler, yıllar yılı hep böyle didinip durduk; fakat bir türlü yarının kaidelerini oluşturacak terkiplere ulaşamadık. Ulaşamazdık da; zira, duygu ve düşüncelerimizin farklı şeyler vaad edişi ve farklı şeyler getirişi, bizleri, elinde kırık bir plak ve yarım bir beste kapı kapı dolaşan müzisyenler hâline getirmişti. Her fert, eline aldığı "doğru"nun bir parçasıyla, başka doğruları inkâr ve herkesi elindeki parçacığa ittiba etmeye mecbur saydığı müddetçe, telahuk-u efkâra[1], yeni terkiplere ve kurtarıcı reçetelere ulaşmaya imkân var mıdır? Hele, ikna edilmeyenlere karşı tekfîr, tecrîm,[2] hatta fiilî tecavüz silahı da kullanılacak olursa...

Bugün, usuldeki bu yanlışlıklarla varılan nokta, çok hazin ve düşündürücüdür. Omuz omuza aynı yolda yürüyen insanlar, birbirlerini tanımaz olmuşlardır. Doğrular ve yanlışlar, asıl kaidelerinden kaydırılarak, grupların hevesine göre, kaypak raylara oturtulmuştur. Böyle bir curcuna içinde ne hedefin yüceliğini ne de vesilenin ondan farklılığını seçmek mümkün değildir.

Günümüzün insanı, bahardan kâm almak için seyre çıkıp da, bir sarı çiçeğe bağlanmış gibidir. Aslında o, vesileler için kavgaya tutuştuğu bu yolda, çoktan hedefe varma ümidini yitirmiştir. Artık yaptığı şey sırf uğraşmak için uğraşmak ve hareket etmek için hareket etmekten ibarettir. Mâbedde, turistlere şirin görünmeye kendini kaptırmış mihmandar, nasıl mâbede hizmet ve Yaradan'a kulluğu unutur; öyle de, bugün, herhangi bir klik ve partiye dilbeste olanlar, hedef ve gayeye karşı yâd ve bigâne kalmışlardır.

Günümüzün insanı, baharın yolunda bir çiçeğin mahkûmu; deryanın peşinde bir katrenin zebunu olmuştur. Bana öyle geliyor ki, ona yeni bir bakış kazandıracağımız âna kadar da, bu perestişkârlığın önüne geçmek mümkün olmayacaktır. Ama, her şeye rağmen bizler, doğruya tercüman olmakla mükellefiz. Keşke olabilseydik..!

Gözümüze giren ve kalbimizi dolduran hava ne kadar cazip ve büyüleyici olursa olsun, gönül verdiğimiz hakikati unutmamıza asla cevaz verilemez. Aynı toplum içinde bulunan bizler, birbirimize yabancı kalamayız. İyinin ve güzelin tekeli elimizde değil ki, aynı hedefe doğru bir başka yolun yolcusuna savaşımız tecviz edilsin.

Farklı düşüncedeki birinin, yol ve sisteminin kritiğini yapabiliriz. Bu, aklın farklı işleyişinin ifadesidir. Ama, eğer, aynı ufka ulaşmak için çırpınıp duruyorsak, hiç olmazsa onun düşüncesine de saygı göstermeliyiz. Bu, aynı hedefe yönelik bulunmanın, aynı imanı taşıyor olmanın, aynı terminolojiyi kullanmanın ve nihayet her şeyin üstünde Yüce Yaratıcı'nın tebcil ettiği mukaddes mânâya saygının gereğidir.

İnsana saygılı olalım! Onun hâvi bulunduğu yüce hakikatlere saygılı olalım. Yaratan'ından ötürü, onu sevip saymasını bilelim. Bu anlayış içinde geliştirebildiğimiz bir topluluk, eninde sonunda kendine gelecek ve kaybettiği şeyleri telafi etmesini bilecektir.

1 *Telahuk-u efkâr:* Fikirlerinin birbirine iltihakı, geçmesi.

2 *Tekfîr ve tecrîm:* Küfür ve günah isnadı.

İnsanı Yükseltme

Senin mahiyetin hatta meleklerden de ulvîdir:
Avâlim sende pinhandır, cihanlar sende matvîdir.
(M. Âkif)

İnsan, her felsefî ve ilmî görüşün temel mevzuudur. O hesaba katılmadan ne bir felsefe yapmak, ne de ilimlere geçmek mümkün değildir. Fiziğiyle, metafiziğiyle ilimlere mevzu odur ve onun dışındaki her şeyin, onunla münasebeti nispetinde bir ağırlığı ve kıymeti vardır.

İlimler kol kol onun etrafında kümelenir ve onun çeşitli yönlerinden bahisler açarlar. Kitaplar ona koşar, onunla dolar ve etrafa nur saçarlar.

Vücudunun biçimi ve fonksiyonlarının mükemmel ayarlanmasıyla, inanılmayacak ölçüde ideal bir yapı olan bu varlığın özünün, uzuvlarından hangisinin anatomisine eğilirsek eğilelim, karşısında hayranlık duymamak mümkün değildir.

Ya iç âlemindeki derinlik ve devamlı buudlaşabilme istidadı... Kompleks bir beyin ve maddî ölçüler içinde bulanık bir mahiyet arz eden ruh; sonra bu iki sırlı varlığın tam bir âhenk içindeki münasebeti... Bunların her birerleri, o muhteşem âbidenin taç tabakasındaki renklerden, billûrlaşan mânâlardır.

Biz şimdilik, ne şu muhteşem zâhire, ne de bu menşurla az buçuk sezebildiğimiz bâtına temas etmeyecek ve sadece onu yükselten bir-iki istidat ve kabiliyetinden söz edeceğiz.

İnsan her şeyi ile anlaşılması güç bir varlıktır. Gariplik ve tuhaflıkları dünyaya gelişiyle başlar ve devam eder. Onun dışında her canlı dünyaya ayak basarken, başka bir âlemde yetiştirilmiş gibi, hayat kanunlarına âşina ve en mükemmel insiyaklarla gelir. O ise, en muhteşem ve mübeccel bir varlık olmasına rağmen, bütün bu insiyaklardan ve hayat için gerekli fonksiyonlardan mahrum olarak karşımıza çıkar. Onun hayvanî mevcudiyetinin mekanik nizamını aşan her şey, akıl, zihin, irade, hürriyet, his ve iç müşâhede sayesinde burada teşekkül eder. İç ve dış bütünlüğüne bu suretle kavuşur ve benliğine de ancak bu yolla erer.

Onda bir *niyet* ve geleceğin *büyük adamı* olma remzinden ibaret olan bu istidatlar, ancak talim ve terbiye ile inkişaf ettirilir. İç müşâhede ve murakabe ile buudlaştırılır. Onu insiyaklarına terk etmek ise, en mükemmel şey olma

yolundaki bir nüveyi veya nüveler topluluğunu, en pespaye, en sefil ve en acınacak hâlde bırakmak demektir.

Aslan, kendisi için gerekli olan pençesiyle, sığır boynuzuyla, köpek de dişiyle dünyaya geldikleri hâlde, insan; bütün müdafaa ve taarruz vasıtalarını kendi hazırlama durumunda buraya gönderilir.

Hayatı için gerekli olan her şeyi celbetmede, zararlı her şeyi de defetmede, basiret ve zekâsıyla, irade ve aklıyla, icat ettiği şeyleri kullanacak ve bunlarla ferdî ve insanî dünyasını.. huzur dolu insanî dünyasını kuracaktır. Sonra da meydana getirdiği eserleri, gönül ve fikir dünyasında kurduğu, yaşattığı değerleri gelecek nesillere bırakacaktır.

Böyle yapacaktır; zira o, sadece içinde bulunduğu ânı yaşamamaktadır. Geçmiş ve gelecek zamanlar, onun nazarında diri ve mevcudiyetinden birer parçadırlar. Onun içindir ki, geçmişten bugüne tefekkür ve ilim hayatımıza hizmet edenler, sa'y ve gayretlerinin semerelerini bizzat görmemelerine rağmen, fütur getirmemiş ve nemelazımcılığa düşmemişlerdir. İnsanlık için çalışmış, didinmiş, ilim ve kültür adına yığın yığın miras bırakmışlardır. Eğer böyle olmasaydı, bugün yeryüzünde ne ilimden, ne de medeniyetten söz etmek mümkün olmayacaktı.

İlim, hars ve medeniyet mirasının yanında, mükemmel ve faziletli insan da, yine beşerî sa'y ve cehdin semeresidir. Onun istidatlarını geliştirme, davranışlarını planlama; iyiye ve fazilete sevk etme, hep kendi nev'inin eliyle olmuştur. Bütün tarih boyunca, bir nesil, diğer bir neslin terbiyesini derpiş etmiş[1] ve bunu kendine vazife bilmiştir... Bu itibarla, öncekilerin sonrakilere en büyük armağanı da, iyi bir terbiye olmuştur.

Terbiye; insanın, hayvanî temayülleri dolayısıyla gayesinden, insanlığından ayrılmasına mâni olur. Hareket ve faaliyetlerinin hududunu tayin ederek başıboş bırakılmamasını ve yozlaşmamasını sağlar. Aynı zamanda terbiye; insanın, beraberinde dünyaya getirdiği kabiliyetleri de inkişaf ettirir ve insan ruhunda meknî ve saklı potansiyelin ortaya çıkmasına yardım eder.

İnsanda hep iyinin ve güzelin nüveleri vardır. Kötünün ve çirkinliğin nüveleri yoktur. Şehvet, öfke ve intikam gibi şeyler bile bir bakıma, dolaylı güzellikler için fidanlıklar hükmündedir. Ancak, şurası da unutulmamalıdır ki, müsbet-menfi her şeyde görülen güzellik, bir terbiye mahsulü olduğu gibi, bizzat insanın insan olması da yine, bir terbiyeye müsteniddir. Akıl, irade ve iç

müşâhedeye bütün fonksiyonlarını eda ettirecek bir terbiyeye... İnsanı, hayvanî mevcudiyetin fevkine çıkaran, onu illî kanunlara göre cereyan eden tabiat karşısında otonom yapan, sonra da onu, "Mutlak, Hür ve Muhtar" olan bir mevcuda bağlayan ayırıcı özellik onun aklî bir varlık olmasında, irade ve iç müşâhedeye mâlik bulunmasında aranmalıdır.

Akıl, felsefî tarifiyle: "Kanun ve prensiplerden hareket ederek, umumî olandan hususî hâlleri çıkaran bir kabiliyettir." Hayvanla insan arasındaki mahiyet farkının temelinde de, bilhassa bu faal akıl gözükmektedir ki, bu da insanlığa has bir nimettir.

İnsanı insan yapan âmillerin başında akıl gelir; ne var ki o, mükemmelleştirilmiş şekli ve olgunlaştırılmış hâliyle değil de, basit ve kapalı olarak insana verilmiştir. İnsan, kendisi ile hayvan arasındaki bu mahiyet farkını geliştirerek, inkişaf ettirme mecburiyetindedir. Akıl, iç ve dış dünya arasında kordon durumuna gelip, vicdanla birleşince apayrı bir hüviyet alır. Buna şayet "bulunuş"la "buluş"un birleşmesi denecekse, vicdan da, amelî bakımdan hüküm veren, hareket ve istikametimizi gösteren "akıl" durumuna gelir. Aklın zihinleşip, kendi vazifesini eda etmesinde en son gaye, en ulvî ideal ise, Allah mârifetine ermektir. Bu mârifete eren akıl veya zihin, kemale vâsıl olmuş ve vicdanî mükellefiyetlerin de altına girmiş demektir.

İnsanı insan yapan hususlardan biri de onun hürriyetidir: Yani, kendi hareketlerini kendinin tayin etmesi, faal bir akla, "otonomiye" mâlik olmasıdır. Bu sayede insan, canlı-cansız bütün tabiatın fevkine çıkar; hareketlerini kontrol etme ve hesabını verme kabiliyetini kazanır. İnsanı makine gören ve onun iradesini inkâr edenlerle, çok sathî ve banal görüşlü bir kısım pozitivist ve materyalist çevrelerin, kayda değmeyen mütalaaları bertaraf edilecek olursa, hürriyet ve insan iradesi hesaba katılmadan, ne ahlakîliği, ne de laahlakîliği izah etmek mümkün değildir.

Demek ki, insanda hür ve muhtar bir yönün, yani, tabiattaki kanunlar tarafından tayin edilmeyen bir cihetin mevcut olduğunu ve bunun da ahlaka mesnet teşkil ettiğini kabul etmek, bir yüce âleme muhatap olma, sonra da böyle bir muhatap olmaya terettüp eden mükellefiyetleri yerine getirme; dış telkin ve iç müşâhede ile iyiyi, kötüyü tefrik etme gibi durumlardan ötürü zarurî görülmektedir.

Daha sonra, dış âlemle alakalı kavrayışlar ve iç imtisaslar[2] –mânâların nurdan hüzmeler hâlinde vicdanda mâkes bulması ve doğrulanması– imkân

âleminin verâsına menfezler açar ki, bu devrede insan, içinde yaşadığı mekân buudlarından yukarılara doğru yükselme hisseder. Aklın cevelanı, iradenin kararlılığı ve müşâhedenin sağlamlığına göre "miraç" diyeceğimiz böyle bir husus, her fert için bahis mevzuudur ve her fert elindeki kâse ve içindeki kevsere göre bundan hissedar olur.

Bunun ötesinde ise, en kâmil dimağların, en muhteşem iradelerin ve en derin iç müşâhede ve zevk sahiplerinin ulaştığı bir nokta vardır ki; o da, varlığımız arkasında varlığını, irademizde iradesini, hissimizde bildirip erdirmesini bize duyuran ve bizi bu neşveye erdiren muhteşem Yaratıcı'nın eşsiz güzelliğini müşâhede etmektir.

Asırlardan beri insanımız, bu ulvî yolculuğa karşı yabancı ve bîgânedir. Onu, mahiyetinin mârifetine erdirmek; aklını inkişaf ettirip iradesine fer getirmek, his âlemini durulaştırıp tabiatın mâverâsıyla temasını temin etmek, büyük terbiyecilerimizin vazifesidir.

Bütün terbiyecilere bir kere daha seslenip ilan ediyoruz ki; makine çarkları arasında makineleşen neslimize, onu insan kılacak terbiyeyi vermede, şayet biraz daha gecikecek olursanız, tarih önünde bütün bir yamyamlaşmanın sorumlusu sizler olacaksınız.!

1 *Derpiş etmek:* Göz önünde bulundurmak, öncelik tanımak.

2 *İmtisas:* Emme, massetme.

Gözyaşları

Hak rahmetinin insan gözünde damla damla olmasıdır gözyaşları.

Dilin, duygunun ve gönlün el ele, yüz yüze birleştiği, iç içe girdiği ânın çiçekleşmesi üzerinde jaledir gözyaşları...

Cennet hûrilerinin kulaklarındaki küpeler, göz damlalarının yanında toprak kadar aşağı ve değersiz kalır..!

Heybet, korku, saygı ve sevgi gibi insanı duygulandıran, gönül tasını yakan ve kalbden sefil arzuları sıyırıp atan, ulvî hislerin çepeçevre ruhu sardığı ânın beyanıdır gözyaşları...

Bulut bulut yükselip, Hak rahmetinin eteklerinde dudak gezdiren, bu fâni âlemin bekaya mazhar pırlantalarıdır gözyaşları...

Bu tuzak ülkesinde, böylesine pervaz edişlerle arşiyeler yapıp, nazlı nazlı lahut âleminin kapısını çalmak başka hangi fâniye müyesser olmuştur..?

Eserinde esrarını izlemek; buldukça aramaya istek kazanmak ve Yunus diliyle "Deryada mâhî ile, sahrada âhû ile" O'nu "anmak", inlemek... Her yerde O'nun haberini sormak ve sonra çözülen her düğüm karşısında buzlar gibi erimek... Sel olup çağlamak, başını taştan taşa vurup ağlamak... Tıpkı Yunus gibi, Celaleddin-i Rumî gibi, devrin "Büyük Dertli"si gibi yanmak, kavrulmak... Hangi saadet bundan daha tatlı, hangi haz bundan daha içten olabilir?

Annenin ağlaması içten içedir; riyasız, âri ve durudur. Onun her iniltisinde binlerce ney feryadı gizlidir. Yavru da ağlar. Hem de dünyaya gelir gelmez... İyi güne ereceğine, saadet göreceğine yahut başına geleceklere, ihmal edilişine belki de atalarının günahına ve çevresinin körlüğüne...

Ak alınlı, ak duvaklı geline, ananın en kıymetli hediyesi ayrılık gözyaşlarıdır. İnce gelin, hayatının sonuna kadar, o saflardan saf, inci danesi gözyaşlarını unutamaz. Onları unuttuğu gün, anayı da unutur, atayı da...

Bir düşünün, gözü dolu bulut ana, üzerimize ağlamasa, nice olur hâlimiz? Ya o da denizler gibi cimri olsaydı; güneş vurmadan incelmese, buharlaşmasa ve yukarı uçmasaydı! Ya o, öyle mi? Yaz demez, kış demez; bahar demez, güz demez daima ağlar...

Nebisinin diliyle Hak; millet haysiyetini, memleket namusunu görüp gözeten göze denk tutar ağlayan gözü.[1] Zaten *"Ağlamayan gözden Sana sığınırım."*[2]

dememiş miydi..? Tıpkı şeytanın hilelerinden, hasis duyguların ezip geçmesinden Allah'a sığındığı gibi...

Ermişin nazarında gözyaşları, Cennet pınarlarından daha değerlidir. Zira o damlalar, "tamu"yu söndürecek bir iksir sayılır Rahmeti Sonsuz'un katında...

Hakk'ın sâfi nebisi Âdem (aleyhisselam), saadet kâsesini gözyaşları ile doldurup içmedi mi?..

Dertli Nebi, Tufan Peygamberi (aleyhisselam) o katrelerle âlemi sele vermedi mi? Yaratılış esrarına ilk dokunan Mevla'nın Halîl'i "Hasbî, Hasbî" diyerek gözyaşlarıyla ateşi "berd ü selam"[3] etmedi mi?

O incelerden ince, Hak esrarının merkezîleştiği, Faraklit müjdecisi Ruhullah'ın hâli hep ağlamak değil miydi?

Masum resûl Dâvud'un (aleyhisselam) ağlamalı feryadı değil miydi ki, insan derûnunda lâhutî âhenk ve sızlanışın adı olan Zebur'u tilavet ederken, en ince gönül telleri üzerinde yüzlerce mızrabın âhı duyulurdu...

Ve son durakta, en doğru yolun başında, büyük muammanın Keşşâf'ı, yaradılışın özü aziz Ruh, kördüğümü çözer gibi bu esrarı gözyaşlarıyla çözmedi mi? Ta ana kucağında bin niyaz ile: "Ümmetim, Ümmetim..."[4] dediği andan, *ba'sü ba'del mevt*'e[5] ve ötesine kadar hep aynı şey için inlemedi mi?

Şâir İkbal, bir yüksek toplulukta, ruhların huzurunda, Nebiler Sultanı'na: "En muteber hediye" deyip, bir bardak şehit kanı takdim etmişti. Ben gökler ötesi o âlî meclise çağrılsaydım, günahına ağlamış kimselerin gözyaşlarını alır götürürdüm.

"Ağla ey gözlerim, gülmezem ayruk,
Dost iline varup, gelmezem ayruk."

Kavuşmak için ağlamak ve kavuşmuş olmaktan ötürü ağlamak...

Bu ağlayış, bir yetimin, bir ümitsizin ağlayışı da değil... Bu ağlayış tam bilememeden, öze erememeden veya visalin neş'esinden, huzurun heybetinden doğup gelen bir ağlayıştır. Sonunda rahmetin tebessümü olduğu için de tatlıdır. Ve yine bu ağlayış, bulup bildiğini buldurma ve bildirme yolunda olduğu için de hüsransızdır.

"Sular gibi çağlasan, Eyyûb gibi ağlasan,
Ciğergâhı dağlasan ahvalini sormaz mı?"
(Anonim)

Anadolu insanı bu mânâda ağladı. Kurduğu ümranların çamurunu hep böyle

gözyaşlarıyla yoğurdu.

Gözyaşları ruh inceliğinin şahitleridir. İnce insan, yüzünü gözyaşları ile yıkayan insandır. İçi sızlamayanlar, kirpiği ıslanmayanlar kem tâli' hoyratlardır. Bu incelik bir havari inceliği de değildir. Şecaat ve cesaret arz edeceği yerde, o birdenbire tunçlaşır, demirleşir; aşılmaz ve bükülmez hâle gelir. İşte o en büyük devlet adamı Ömer, Peygamber halesinde en büyük devlet adamı.. şiddeti, öfkesi ve nefretiyle beraber, bir kalbi kırığın yanında, bir "yerdeki yüz" karşısında çocuk gibi hıçkıra hıçkıra ağlar ve etrafını da ağlatırdı.

O manzumede daha niceleri vardır ki, haykırışı aslanın ödünü koparmış, ormanı velveleye vermiş; harp meydanlarında bir haykırışla bin hanümanı harap etmiştir. Fakat Hakk'ın huzurunda, muhasebe anında öylesine incelerden ince bir hâl almıştır ki, ancak Cennet hurileri o kadar incelikten haberdar olabilirdi.

Uzun senelerden beri ne kadar hasretiz gözyaşlarına..! Onu, bu memleketin taşına, toprağına, evine, mâbedine sormalı. Sormalı şu dağlara, taşlara ve üzerinde uçuşan kuşlara... Ve bütün bir maziye sormalı, bağrına kaç damla gözyaşı düştüğünü. Sonra mâbedlerdeki sütunlara, geniş kubbelere ve çevredeki cidarlara da sormalı, ne zamandan beri hıçkırığa hasret olduklarını. Seccadelere de sormalı, kaç defa gözyaşlarıyla ıslandıklarını. Bu kadar içten uzaklaşılan, bu kadar gönüle yâd kalınan ikinci bir devir gösterilebilir mi...?

Şimdi sizler, ey bütün bir tarih boyunca ağlamayı unutmuşlar! Gamsızlar, dertsizler ve ağlanacak hâllerine gülenler! Gelin; şu çıkmazın başında durup asırlık gamsızlığımıza bir son vererek beraber ağlayalım! Cehaletimize ağlayalım! Kaybettiğimiz şeylerden habersizliğimize ağlayalım! Kusurdan bir heykel hâline gelmiş mahiyetimize, duygularımızın dumura uğrayışına ve hoyratlaşan gönlümüze ağlayalım! Bu vaziyette öleceğimize, öldüğümüz gibi dirileceğimize, tasmalı ve prangalı büyük imtihanda, en büyük merasimde fevç fevç geçecek olan mazinin şanlıları arasında yer bulamayacağımıza ağlayalım! Daldan kopan bir meyve gibi, yalnız düşüşümüze, ayaklar altında ezilişimize, rahmetten cüdâ kalışımıza ağlayalım..!

Yukarılara doğru güvercinler gibi kanat çırpalım ve çok yükseklerde öyle bir "ah" edelim ki, önümüz, gözyaşlarından meydana gelen bulutları harekete getirsin. Sonra ateşimizi söndürecek o damlalar, yağmurlar gibi başımızdan aşağıya insin ve ateşimizi söndürsün! Kin ve nefret ateşini.. bütün dünya ve

ukbâ ateşini...

Allah'ım! Sen'den diliyor ve dileniyoruz: Gözlerimize yaş ver ve bizi ağlat! Merhamet etmen için, Sen'den uzak kalış hasretini duyamayışımıza ağlat! Gönlün şâk şâk oluşuna, ağyâr ateşine yanışına, öyle ağlat ki, sineler kebap olsun; ondan bir bir feryat çıksın, meleği ve feleği velveleye versin.

Beni de ağlat; gece kadar karanlık ruhuma şefkat et de ağlat! Ağlamalarıma dahi ağlamam lazım geldiği için ağlat! Bükülmüş şu kaddime, solgun ve ölgün rengime, burulmuş boynuma ve kırık kalbime merhamet et de ağlat! Şu en sakin anda, sızlanışlara cevap verdiğin dakikalarda, kapkara gönlümle değil, Sen'den başkasına secde etmeyen başımla Sana dönüyor, titreyen dudaklarımla ağlatmanı diliyorum.

Heyhât ki "merhamet, merhamet" diyeceğim an, bir hâil gibi günahlarım karşıma dikiliyor ve içimde yığın yığın burkuntu meydana getiriyor. Allah'ım! Benim uzaklığım itibarıyla değil, Sen'in yakınlığın hürmetine kalbime rikkat ver ve öyle ağlat ki, kendimi kaybedeyim, yolunda ar ve haysiyetten geçeyim, ta "Bu delidir." desinler...

"Gidip boynumda zincir ile ol Ravza-i Pâk'a, o denlü ağlayayım ben ki, görenler hep beni dîvâne sansın." Ola ki, düşen damlalardan bir tanesi aşkına düşmüş olur; işte o, benim için ummanlara bedeldir. Şehit kanı kadar aziz gözyaşları içinde nefesim kesilirken varlık sırrını bana duyur! Şu kararsız gönlümü doyur! Hicabımdan yüzümü saklamaya çalışayım. Habibine görünmek istemeyeyim. Pişdarım ve Yüce Rehberimden kaçayım. Sonra bir âlî divan kurulsun. Ben zülüfleri dağınık, hıçkırıkları gırtlağında düğümlenmiş, yüzü karaların uğramadığı o divana çağrılayım *"La tüâhiznâ"*[6] kalkanıyla huzura varayım. Kirlerime göz yumup, "Bu da bizdendi." desinler; dilenciye bir mülk bağışlasınlar! Çöl yolcusunu sevindirip bir bulut ve bir meltemle imdadıma yetişsinler! Sevincimden orada yığılıp kalayım! Gözyaşlarım içinde boğulayım...!

1 Bkz.: Tirmizî, *cihâd* 7.

2 Bkz.: İbnü'l-Cevzî, *Keşfü'l-müşkil* 2/434; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî* 11/139.

3 *Berd ü selam:* Serin ve emniyetli.

4 Bkz.: es-Suyûtî, *el-Hasâisu'l-kübrâ* 1/80, 85, 91.

5 *Ba'sü ba'del mevt:* Öldükten sonra dirilme.

6 *"Unutarak ya da hataen yaptıklarımızdan ötürü bizi sorumlu tutma."* Bakara sûresi, 2/286.

Hep Ağladık

Ağlamak kaderimiz oldu. Yıllar yılı ağlamadan başka bir şey bilemedik. Ölen insanımıza, yıkılan ümranımıza, târumâr olan harmanımıza ve kaidesiz kalan ümidimize ve cesaretimize... Hayat fanusumuzu elinde gördüğümüz Batılı, bizden çok evvel uzanmıştı musalla taşına... Onun ölümü, Nietzsche'nin, hayalinde tanrıya ölüm biçip de "tanrı öldü" diye ilan ettiği güne dayanır. Aslında ölen Batılı idi ve zavallı insanımızdı. Mahbesten çıkıyorum derken bataklığa gömülen insanımız... Her şeyi red ve inkâr eden serazad insanımız... Hangi mahbesten kurtulmuş ve neyi bulmuştu? Hiçbir şeyi... Ne kurtulduğu ne de bulduğu bir şey yoktu. Sadece hayat ritmi değişmiş ve farklı bir çizgide duyulan yine aynı cümbüştü.

Evet, Helene cadısı, yeni bir kalbe keman çekmişti. Kalbin kime ait olması ne ifade eder, zafer şeytanın olduktan sonra... Christopher Marlowe'da mağdur Doktor Faust, Goethe'de sadece Faust. Her iki toy âşığın mâşukası da Hellenizm Melikesi değil mi? Şeytan aynı şeytan, ama anlayan kim? Evvelki gün Truva önünde tahta at, dün Batıyı yutan bir dev, bugün bütün bir medeniyet enkazı üzerine oturmuş ejderha. Ümitlerimizle beraber duyarlılığımızı da alıp götüren bir ejderha...

Batıdaki kaynaşmadan, yıkılıştan bize ne; "Âb-ı pâk'e ne zarar vakvaka-i kurbağadan?" diyecekler çıkabilir. Ama, iş, hiç de öyle olmadı. Oradaki sarsıntı, bizi de yerle bir etti. Setler yıkıldı; köprüler çöktü; sular perişan oldu. Cami de gitti, mihrabı da... Bu kızıl kıyametin dışında kalamadık... Keşke kalabilseydik. Asırlar boyu geliştirdiğimiz, olgunlaştırdığımız topyekün kıymetlerimizle, bu büyük vakuma mukavemet edemedik ve yutulduk. Yutulduk ama, kesen, biçen, çiğneyen kendi dişlerimiz oldu.

Sonra, yıllarca ağlayıp nalan olduk, "sirişk-i çeşmimiz"[1] çağlayanlardan farksız akıp gitti... Eski hâlimize, yitirdiğimiz ikbalimize, anadan babadan yetimler gibi ağladık. Dost vefaya yanaşmıyor, düşman cefadan doymuyor; tâli' zebun, bizler bitik, inledik durduk. Üstümüzde enînden bir bulut, çevremizde feryattan bir lücce[2].

"Git vatan! Kâbe'de siyaha bürün!
Bir kolunu Ravza-i Nebi'ye uzat!
Birini Kerbela'da Meşhed'e at!
Kâinata o heyetinle görün!"

(Namık Kemal)

deyip gecelere dert döküp inledik, feryattan şekvalarla bir yüce dergâha "arz-ı hâl" eyledik. Evet, her şeyin sahibine bel bağlayıp, bacak kadar hâlimizle minare kadar ümitler arkasına düştük, şîr-i jiyan'ın[3] etrafa "savulun" diyeceği günün ümitleriyle. İnanıyorduk ümidimize fer verene, dizimize derman getirene; milletimize, insanımıza... Kalbimize indirdiğimiz her mızrapta iyimserliğin nağmelerini duyuyor, gözümüzün önünde dirilişimizi kutlayan ışıkların yanıp söndüğünü görüyorduk.

"Âbisten-i sefâ u kederdir leyâl hep
Gün doğmadan meşîme-i şebden neler doğar..."[4]
(Rahmî)

Nihayet biz, bin bir girdapla pençeleşmeye duralım, neslimize gülen şafaklar ufkumuzda zuhur etti. Ama yine ağlıyoruz; dün bir harâbezâre, bugün de lalezâre...[5] Ağlıyoruz kasvetli bulutların çözülüşüne, gözü kurumuş semamızdan sağanak sağanak yağmur dökülüşüne, zeminin burcu burcu bahar kokuşuna ve her şeyin yeniden dirilişine... Şurada emekleyen civcivlere, beride formasını takmış tomurcuklara, ötede bin iniltiye, bin sancıya...

Elimizde bahardan bir demet gül, gözümüz güle şebnem yetiştirmekte ve "Asrın garipleri" olarak, "kışta gelmiş"in kapısında büyük bişareti mırıldanıyoruz: Sümbüllerin kemer kuşandığını, tohumların başak saldığını, gülün gamze çaktığını, bülbülün nağme attığını ve bir nevbahar olduğunu.

Attığın dipdiri tohumların, kısmen soldurduğumuz çiçekleriyle huzuruna geldikse bizi kınama! "Sultana sultanlık, nitekim gedaya gedalık yaraşır." Biz kötü devrin rüzgâr vurmuş garipleri, ruh ve gönül hayatına eremedik ve durulamadık.

"Nazardan dûr kılma bendegânı gözle Sultan'ım."
(Ketencizâde)

1 *Sirişk-i ceşm:* Gözyaşı.

2 *Lücce:* Engin deniz.

3 *Şîr-i jiyan:* Yaralı aslan.

4 *"Geceler hep safa ve kedere gebedir. Gün doğmadan gecenin dölyatağından neler doğar."*

5 *Lalezar:* Lalelik.

Bu Ağlamayı Dindirmek İçin Yavru

Senin uğruna bu yola atıldık. Acılarına ortak olmak, ızdıraplarını dindirmek, gönlünü âbâd etmek için... Bize gönül koyma! “Ağırdan aldık”; vaktinde imdadına yetişemedik. Ama inan; sinemizde hep Yakup’un âh u efgânını [1], içimizde Zeliha’nın aşk u hicranını taşıdık durduk.

O âb-endam[2] kametinin iki büklüm olduğunu her gördükçe, perişan kâkülün gibi kalbim de dağılıp gitti. Buruk boynun ve mahzun bakışların karşısında kaç defa kaddim büküldü, gözlerim doldu. Her feryadıma senin türkünden bir nağme katıp destanını dile getirmek istedi isem de, iniltin içimi yaktı; derdin gözümde büyüdü, içim burkuldu...

Hem de sana el uzatmaya utanıyordum... Âbâ-i kenâiseyi[3] hatırlatan yapmacık şefkatimle karşına çıkmaya ar ediyordum. Zira sana, gözümün önünde kıydılar. Zülüflerini tarumar edip, bu hâle koydular. Beynini söndürürken, kalbini kursağına yedirirken, görmüştüm olup bitenleri ve uzatamamıştım günahkâr ellerimi... Sızlanışına rağmen uzatamamıştım... Kaderin Faust’un kaderi, ama Mefiston kim..? Kim reva gördü bunları sana...?

Emin bir ülkede idin. Sıcak bir yuvan vardı. Rızkın başının ucunda ve işin yolundaydı. Sonra şu vahşetzâra geldin ve geldiğine bin pişman oldun. Ama gelmemek elinde değildi. Geldin ve etrafını büsbütün boş bulup hâline âşina kimse göremedin. Âh u efgânını, sadece sen duyuyordun.

Ve sana koşanlar, sadece midenin arzu ve isteklerine koşuyorlardı. Senin bugünkü yürekler yakan feryatların, ta o zaman başlamıştı. Ta o zaman terk edilmiştin. Hem de “en sevimli” iken. Sen, başkalarının keyif ve eğlencesi olarak elde idin, kucakta idin; bir gül gibi göğüste idin, dudakta idin. Ama senin için yapılan şeylerde sana ait olanı bulmak mümkün değildi. Gariptin, yalnızdın ve sahipsizdin...!

Dünün bugününü doğurdu ve bugünün, ne olacağı belirsiz yarınlarını hazırlamakta. Yolların ayrımındasın yavrucuk...!

Şimdi bana müsaade et de, şu badirede bahadırın olayım. Mızrabımı senin için vurup, feryadımı ruhuna duyurayım. Bu fırtına ve bu yangında, gerektiği an imdadına koşamadığım için de, kaldırım taşı gibi şu mücrim başımı ayaklarının altına koyayım ve bütün mücrimler adına senden özür dileyeyim: Bir keyif uğruna varlığına sebebiyet verenleri, etine kemiğine bağlanıp gönlünü

unutanları, bir geçici dem için ebediyetine kıyanları, ruhuna hoyratlık aşılayıp sefaletini hazırlayanları affeyle yavrucuk!..

1 *Efgân:* Acı ile bağırmalar, feryatlar ve istimdat.

2 *Âb-endam:* Mütenasip, ölçülü endam.

3 *Abâ-i kenâise:* Kilise pederleri.

Ana

Ana için derler, sonu yok ızdırabın...

Hep enîndir anada sesi, telin, mızrabın...

Fâniler arasında en muazzez varlıktır ana. O, yeryüzünde dolaşırken gökteki bir baş ve Cennet de ayaklarının altındadır. Pabucunun tozu gözlere sürme kadar aziz ve ayaklarına sürülen yüzler Arş eşiğindeki başlar kadar yücedir. Ana inleyen varlıktır. Bütün bir hayat boyu inleyen ve sızlayan... Onun analığı evlatla kâim; "anam" diyen biriyle... Evlat olmayınca ana, ana değildir. Ya "anam" demeyince! Ananın emeli bir evlat, bazen de başka bir şeydir; mânâ gibi, ruh gibi, ideal gibi bir şey...

Ana vardır, dünyaya getireceği yavruyu Hak yoluna adar. Ana vardır, bir yavru ister, ister de elde etmeden inkisar içinde gider. Ana vardır, izah edemeyeceği yavrunun hesabiyle iki büklüm olur ve "Keşke daha önce ölüp de unutulup gitseydim." der. Ana vardır, evladıyla âbideleşir ve başı semaya ulaşır. Ana vardır, evladıyla derbeder ve perişan olur. Ana vardır, firavun otağında bir milletin gözdesi. Ana vardır, Nebi hücresinde şeytan bendesi. Ana vardır, sessiz, belirsiz ve meçhuldür; fakat güller, çemenler yetiştirir. Ana vardır destanlara sığmaz; o, zihinlerde, sinelerde, göklerdedir. Ana vardır, kâğıttadır, kalemdedir, romandadır...

Toprak, tohuma ana; kaynak çağlayana; Havva insanoğluna; Meryem bir Ruh'a; Âmine bütün bir hakikate, varlığın sırrına, sırların özüne...

İyisi de var, kötüsü de ananın. İyisine canlar feda; ya kötüsüne, tâli'sizine ne demeli.? Evladını güldürmemişe ve evladından yana gülmemişe, gün yüzü görmemişe...

Ana-evlat iki vücut bir ruh. Evlat, ananın vücudundan bir parça, kucaklarda "gönül yakan sevgili", emekleyen yumurcak ve nihayet birbirini takip eden ayrılışlarla, ana için sineyi yakan bir kor, kalbe saplanan bir mızrak...

Gelişme dönemi, tahsil hayatı, askerlik çağı.. bunların her biri, ananın yüreğini ağzına getiren bir ızdırap dönemeci. Ana, her zikzakta bir sürü gözyaşı döker: Yavrusunun okuma ayrılığına, izdivaç ayrılığına ve askerliğine... Evet, o, daima ağlar, daima buhurdan gibi tüter. Teselli bulup durduğu olduğu gibi, sel sel olan gözlerinin yaşında boğulduğu da olur. O, mukaddeslerine, vatanına, namusuna kurban verdiği yavrusunu armağan sayar ve teselli olur. Ya bir hiç

uğruna ölene? İşte burada ananın dili tutulur.

Evet o, küffara karşı şehit olan evladına koşmalar dizer, ninni söyler, onlarla avunur.

"Burası Yemen'dir,
Gülü çemendir,
Giden gelmiyor
Acep nedendir,
Acep nedendir. "

Gözlerde şehit silueti, kulakta Cennet ırmakları gibi onun sesi:

"Küffar Kırım'ı aldı anam,
Düşman yurduma daldı anam,
Irzım pâyimal oldu anam,
Ben oraya giderim..."

Kırım'da küffara iltihak eden de var; Plevne'yi unutup Tuna'da tenezzühe çıkan da var. İşte ananın belini büken de bunlardır. Eski kurbanın düşmanı, yeni kurbanın dostu; ne desin ana bu girift bilmeceye..!

Vay benim tâli'siz anam! Kalbi rahatsız anam, kaddi bükülmüş, gözleri dolmuş anam; dizine vurup saçını yolan anam! Kim etti bunları sana? Kim kıydı kalbinin semeresine, gözünün nuruna? Kıralım o elleri. Su serpelim ateşine...

Artık ağlama anam! Gözyaşlarında meydana gelen bulutlar, ta Arş'a kadar yükseldi. Bak şimdi orada şimşekler, burada rüşeymler... Dağınık kâkülünü düzeltmek için sana koşuyorlar. Biz hepimiz senin feryadına koşuyoruz. Dudağımızda kurtuluş nağmesi, elimizde Yusuf'un gömleği, çîn-i cebinine[1], yaşaran gözlerine sevinç müjdesi ile geliyoruz. Sessiz infiallerin dinsin diye, kanayan yaraların onulsun diye, bütün bir mücrimler topluluğu adına af dileyip eşiğine baş koyduk anam...!

1 *Çîn-i cebin:* Alın kırışıklığı.

Merhamet

Merhamet varlığın ilk mayasıdır. Onsuz, her şey bir bulamaç ve kaostur. Her şey merhametle var olmuş, merhametle varlığını sürdürmekte ve merhametle nizam içindedir.

Gökler ötesinden gelen merhamet mesajlarıyla, yer, düzene kavuşmuş; sema tesviye görmüştür. Makro âlemden mikro âleme kadar her şey, hayranlık uyaran bu âhenge ve çelik çavak işleyişe merhamet sayesinde ermiştir.

Bu hareket ve işleyişte her şeyin, ebedî var oluşta kazanacağı hâl ve alacağı durumun provası yapılmaktadır. Ve bütün varlıklar bu istikamette bir çırpınış içindedir. Her çırpınışta nizam ve intizam nümâyân[1], her sıçrayışta merhamet şûle-feşândır[2].

Titreyen havanın letafetinde, raks eden suların kıvrılışında, burnumuzun dibine ve ayağımızın ucuna kadar gelen bu dâsitanî[3] rahmeti görmemek mümkün mü?

Bulut, merhametten kanatlarıyla başımızın üstünde dolaşır durur. Yağmur, kemer kuşanmış süvari gibi, onun dölyatağından kopup imdadımıza gelir. Yıldırımlar, şimşekler bin bir tarraka ile o gizli rahmetten muştular getirir. Ve âlem her şeyiyle “Rahmeti Sonsuz” adına bir gazelhan olur. Karalar ve denizler; ağaçlar ve otlar, yüz yüze ve diz dize, ayrı ayrı söz ve nağmeleriyle merhamet türküsü söyler durur.

Şu solucana bakın! Ayaklar altında ve kendi hesabına alabildiğine merhamete muhtaç; ama o, bu hâliyle pek çok şeye merhamet etme yolunda, yorgunluk bilmeyen bir yolcudur. Şefkatli toprak ona bağrını açar. O da, bu sıcak kucağın her avuç toprağına yüzlerce döl bırakır. Ve toprak ana bununla havalanır, bununla kabarır ve her yanıyla pişer ve olgunlaşır. Toprak solucana, solucan da toprağa rahmet; ya gübre olsun diye otu, kökü yakan nâdanlara ne demeli? Zavallı insan! Hem toprağa hem de solucana merhametsizlik ettiğinin farkında bile değildir...!

Bir de bin bir çiçeğe cilve çakan şu arıya ve kozasına gömülüp kendini hapseden ipekböceğine bakın! Merhamet orkestrasına uyma uğrunda, neleri göğüslüyor ve nelere katlanıyorlar. İnsana bal yedirmek ve ipek giydirmek için, bu koçyiğit fedaîlerin çektikleri sancıyı görmemek elden gelir mi?

Ya, yavrusunu kurtarmak için başını köpeğe kaptıran tavuğun, nasıl bir şefkat

kahramanı; açlığını yutup, bulduğu şeyleri yavrusuna yediren aç canavarın, nasıl ayrı bir babayiğit olduğunu hiç düşündünüz mü...?

Bu âlemde her şey, ama her şey, merhamet düşünür, merhamet konuşur ve merhamet vaad eder. Bu itibarladır ki, kâinata, bir merhamet senfonizması nazarıyla bakılabilir. Ayrı ayrı ses ve soluklar; tek ve çift bütün nağmeler, öyle bir ritim içinde akıp akıp gider ki, bunu görmemek ve anlamamak kabil değil. Ve sonra bütün şu parça parça acıma ve şefkat etmelerin arkasında, bu esrarlı koroya hükmeden, her şeyi çepeçevre sarmış geniş rahmetin sezilip hissedilmemesi...

Veyl olsun bunlardan bir şey anlamayan tâli'siz ruhlara...!

Bütün bu olup bitenler karşısında insan, şuur ve iradesiyle; idrak ve düşüncesiyle "konsantre" olarak bu engin rahmeti kavrama ve soluklarıyla ona kendi nağmesini katma sorumluluğu altındadır.

İçinde yaşadığı topluma, insanlığa, hatta bütün canlılara, bir insanlık borcu olarak merhamet etme mükellefiyetindedir. O, bu yolda merhamet ettiği nispette yücelir; gadre, zulme, insafsızlığa düştüğü ölçüde de horlaşır, hakirleşir ve insanlığın yüzkarası olur.

Bir bâğiyenin[4], susuzluktan kıvranan zavallı bir köpeğe merhamet edip su içirdiği için Cennetlere yükseldiğini ve evindeki kediyi, aç bırakıp, ölümüne sebebiyet veren bir başkasının ise, yıkılıp Tamu'ya[5] gittiğini, En Doğru Sözlü'den işitiyoruz.

Merhamet edin ki, merhamete mazhar olasınız! Yerde merhamet eden bir ele, gökler ötesi âlemlerden bin muştu gelir.

Bu sırrı kavrayan atalarımız, her yerde bin merhamet ocağı tüttürdüler. İnsanları da aşarak, hayvanları koruma ve himaye etme vakıfları tesis ettiler. Bu, onlardaki derin merhamet anlayışının, bir karakter, bir huy hâline gelmesinden başka bir şey değildi.

Ayağı kırılmış bir kuş, kanadı sakatlanmış bir leylek, kim bilir hangi merhamet erini ta ciğerinden vurdu ki; menziline varamamış garip kuşlar için, huzur evi yapar gibi, ona, hayvanî barınaklar yapma fikrini ilham etti.

Ah! Keşke, onların, hayvanlara merhamet ettiği kadar, insanlarımıza merhametli olabilseydik... Heyhât! Kendimize merhamet etmediğimiz gibi, neslimizi de, alabildiğine bir umursamazlık ve merhametsizlik hissiyle mahvettik. Evet, şu bin bir boğucu hâdisenin ve artık içinde durulmaz hâle gelen

içtimaî atmosferin, gerçek müsebbipleri bizleriz.

Bir de, merhamet duygusunun, ölçüsüz kullanılması ve suiistimal edilmesi vardır ki, o da, merhametsizlik kadar, belki daha fazla sevimsiz ve zararlıdır.

Yerinde kullanılan merhamet, bir âb-ı hayat, bir iksir ise, onun suiistimal edilmesi de, bir zehir, bir zakkumdur. Ve asıl olan da, işte bu terkibi kavramaktır. Oksijen ve hidrojen, belli nispetleriyle terkibe girince, en hayatî bir unsuru meydana getirirler. Nispet bozulduğu ve ayrı ayrı kaldıkları anda ise, yanıcı ve yakıcı hüviyetlerine dönerler. Bunun gibi, merhametin de, hem dozu, hem de kime karşı yapılacağı çok mühimdir. "Canavara karşı merhamet göstermek iştahını açar, sonra döner dişinin kirasını ister." Azgına merhamet, onu iyice saldırgan yapar ve başkalarına tecavüze teşvik eder. Yılan gibi zehirlemekten lezzet alana merhamet edilmez. Ona merhamet, dünyanın idaresini kobralara bırakmak demektir...

Eli kanlı, yüzü kanlı; gönlü kanlı, gözü kanlı; hâsılı, hem deli hem de kanlıya merhamet, bütün mağdurlara, bütün mazlumlara karşı en korkunç bir merhametsizliktir. Böyle bir tutum ise, kurda acıyıp da, kuzuların hukukunu kâle almama gibi bir şeye benzer ki; kurtları güldürse bile, bütün âsumânı âh u efgâna getirir.

1 *Nümâyân:* Görünen, âşikâr olan, parlayan.

2 *Şûle-feşân:* Işık saçan.

3 *Dâsitan:* Destan.

4 *Bâğiye:* Asi, günahkâr kadın.

5 *Tamu:* Cehennem.

Müsamaha

İnsan, üstün yönleriyle beraber kusurları da çok olan bir varlıktır. Ona gelinceye kadar hiçbir canlı, bağrında bu kadar zıtlıkları barındırmamıştır. O, Cennetlerin semalarında kanat çırpıp pervaz ettiği aynı anda, beklenmedik inhiraflarıyla gayyalara[1] kadar da inen bir ucûbedir. Onda uçurumlaşan, bu korkunç iniş ve çıkışlar arasında münasebetler aramak da nafiledir. Zira insanoğlunda, sebepler, neticeler bambaşka bir çizgide cereyan etmektedir.

Zaman gelir, bir ekin gibi durmadan yatar-kalkar; zaman olur, heybetli bir çınar görünümü arz etmesine rağmen, devrilir-gider de bir daha doğrulamaz. Melekleri, hâline imrendirdiği anları az olmadığı gibi, şeytanları utandıracak zamanları da az değildir onun.

İstidadında bu kadar inişler ve çıkışlar olan insan için, günah asıl olmasa bile mukadderdir. Kirlenme arızî olsa dahi muhtemeldir. Kirlenip de fıtratını ifsat edecek olan böyle bir varlık için, af ise her şeydir.

Af dileme, af bekleme ve kaçırılan fırsatlar için inleme, bir idrak ve şuur işi olması itibarıyla nasıl kıymetli ise, affetme de o kadar, hatta ondan da ileri bir yücelik ve fazilet işidir. Affi faziletten, fazileti de aftan ayrı düşünmek kat'iyen yanlıştır. *"Küçükten kusur, büyükten af."* darb-ı meselini bilmeyen yoktur.. ve ne kadar yerindedir!

Affediliş, bir tamir, bir öze dönüş ve yeniden kendini buluş demektir. Bundan ötürüdür ki, Rahmeti Sonsuz'un katında en sevimli davranış, hareket, bu dönüş ve arayış hafakanları içinde sürdürülmüş olandır.

Canlı-cansız bütün varlık affi, insanla tanıdı. Hak, insanda affediciliğini gösterdiği gibi, affetmekteki güzelliği de onun kalbine koydu. İlk insan, insanlık fıtratının gereği olan sürçmesiyle, özüne bir darbe indirirken, vicdanında duyulan şey bir inilti ve yakarış, bu feryada semadan kopup gelen de bir aftı...!

İnsanlık ilk atası ile elde ettiği bu armağanı; ümidi, tesellisi olarak asırlarca muhafaza etti. Her hata işleyişinde, o sihirli tahtın üstüne binerek, günahların hacaletinden ve ümit kırıcılığından yükselip, sonsuz rahmetlere ulaştığı gibi, başkalarının işlediği günahlara karşı da onu, gözüne perde yapma âlîcenâplığını gösterdi.

Affedilme ümidi sayesinde insan, ufkunu saran kasvetli bulutların verâsına[2] yükselip, dünyasını aydın görme imkânına ulaşır. Affin yükseltici kanatlarından

haberdar olan tâli'liler, bütün bir hayat boyu, ruhlara inşirah veren bu zemzeme[3] içinde yaşarlar.

Affedilmeye gönül bağlamış bir insanı, affedicilikten uzak düşünme imkânı yoktur. O bağışlanmayı sevdiği gibi, bağışlamayı da sever. Hatalarının iç âleminde tutuşturduğu ızdırap ateşinden kurtulmayı, af kevserlerinden kana kana içmede olduğunu bilen birisinin, affetmemesi mümkün müdür..?

Hele affedilmenin yolunun, affetmeden geçtiği bilinirse... Affedenler affa mazhar olur. Bağışlamasını bilmeyen bağışlanmaz. İnsanlara karşı müsamaha yolunu tıkayanlar insanlığını yitirmiş canavarlardır. Bir kere olsun, kendi günahının muhasebesiyle iki büklüm olmamış bu hoyratlar, hiçbir zaman affedicilikteki yüce zevki idrak edemeyeceklerdir.

Hz. Mesih (aleyhisselam), taşlanmaya götürülen bir mücrim karşısında, eli taşlı kalabalıklara şöyle seslenmişti: "İlk taşı hiç günahı olmayan birisi atsın!" Bu bağlayıcı ifadedeki inceliği anlayan hangi fert, taşlanacak başı varken, başkasını taşlamaya yeltenir? Keşke, hayatını başkalarının hayat muhasebesinde tüketen günümüzün tâli'sizleri de bunu anlayabilselerdi..!

Vâkıa, mücrim cezalandırılır ve cezalandırmada şefkat dahil, hiçbir yüce duygu, fermanı yüksek yerden çıkan bu hükmün infazına mâni olamaz. Ne var ki kin ve nefretlerimizin mahkûm ettiği kimseleri taşlamaya dair bir hüküm bulunduğunu söylememiz de mümkün değildir. İşin doğrusu şu ki; biz, benliğimiz içindeki putu, bir Hz. İbrahim (aleyhisselam) cesaretiyle kırmadıktan sonra, ne nefsimiz adına, ne de başkaları adına hiçbir zaman isabetli karar vermeyiz…

Af, insanoğluyla gün yüzüne çıkmış ve onunla kemale ermiştir. Bu itibarla biz, en Yüce Kamet'te, en geniş affediciliğe şahit oluruz.

Kin ve nefret ise, habis ruhların, insanlar arasına saçtığı Cehennem tohumlarıdır. Yeryüzünü gayyaya çeviren bu kin ve nefret körükleyicilerine mukabil, bin bir bunalım içinde, itile kakıla hep meçhullere sevk edilen insanımızın imdadına, affedicilikle koşmalıyız. Arkada bıraktığımız şu bir iki asır, af bilmezlerin, müsamaha tanımazların gaseyanlarıyla en kirli ve en sevimsiz hâle getirildi. Geleceğe de bu nasipsizlerin hükmedeceğini düşündükçe, ürpermemek elden gelmiyor.

Onun içindir ki, bugünkü nesillerin kendi evlat ve torunlarına en büyük armağanı, "affetmesini" öğretmek olmalıdır.En kaba davranışlar, en iç

bulandırıcı hâdiseler karşısında dahi affetmesini... Ne var ki, ruhu hırçınlaşmış, vicdanı acı çektirmekten zevk alan insan azmanlarının, affedilmesini düşünmek de, af müessesesine karşı bir hürmetsizlik olacaktır. Evet, onları affetmek, hem elimizden gelmez, hem de böyle bir af, insanlığa karşı bir saygısızlıktır. Böyle bir saygısızlığı makul görecek ve gösterecek kimse de bilmiyoruz.

Belli bir geçmişiyle, düşmanlık telkinleri altında yetişen bir nesil, içine itildiği karanlık dünyalarda hep arenaların dehşet ve vahşetini seyretti. Ufkunun ağardığı anda, öten horozların nağmelerinde dahi, o, hep kan ve irin görüyordu. Böylesine, sesi kan, soluğu kan, düşünüşü kan, gülüşü kan bir topluluktan ne öğrenebilirdi. Ona verilen şeylerle, kalbinin bin bir hafakan içinde arzuladığı şeyler, tamamen birbirine zıt ve ters şeylerdi. Senelerin ihmali ve yanlış telkinleri altında ikinci bir fıtrat kazanmış bu nesli, onun sergilediği fitne ve fesadın bir sel ve tufan hâlini aldığı şu dakikada bari onu anlayabilseydik! Heyhât! Nerede o basiret...

Biz affın ve hoşgörünün, yaralarımızın büyük bir kısmını saracağına inanıyoruz. Elverir ki bu semavî silah, dilinden anlayanların elinde olsun. Yoksa şu âna kadar, tedavi deyip de sürdürdüğümüz yanlış muâleceler, karşımıza pek çok komplikasyonlar çıkaracak ve bundan sonra da bizi hep şaşkına çevirecektir.

> *"Bil illeti, kıl sonra müdâvâta tasaddi,*
> *Her merhemi, her yâreye derman mı sanursun."*[4]
> *(Ziya Paşa)*

1 *Gayya:* İçine düşenin kolay kolay kurtulamayacağı çok derin ve korkunç kuyu.

2 *Verâ:* Öte, başka taraf, arka.

3 *Zemzeme:* Nağme, hoş ses.

4 Önce hastalığı bil, sonra tedaviye başvur. Her merhemi her yaraya derman mı sanırsın.

Yollar

Yollar kıvrım kıvrım uzanır sonsuzluğa kadar. Ve yolcular vardır bu yollarda, çağlayan sular, ağlayan bulutlar gibi.. sular gibi başını taştan taşa vurarak koşar sonsuz ummanlara doğru. Ve ışıkla, hararetle yükselir yükselebildiği kadar.. bitip tükenme bilmeyen bu devridaim, bu ebedî yolculuk, bir lahza dinmeden sürer gider. Güneşler ülkesinden toprağın bağrına ve oradan da yeniden yıldızlar âlemine göç eder durur bütün varlıklar..!

Mahlûkatın solukları sayısıncadır yollar. Ve her varlık, kendine has bir yolda koşar durur hedefinden yana... Solucan sürüm sürüm kateder yolunu. Kaplumbağa adım adımdır kendi yolunda. Atlar sekerek, kuşlar kanat çırparak geçer giderler yollarından. Yıldırımların bir ayrı seyahati; güneşlerin bir ayrı akıp gidişi vardır bu yollarda...

Ve asıl yol, insanoğluyla doğmuş, onun şuuruyla aydınlığa kavuşmuş ve onun duygu ve düşüncesiyle sonsuzluk kazanmıştır. Ne gariptir ki; yolsuzluk da onunla doğmuş ve yolların rağmına; bir lahza olsun, onun yakasını bırakmamıştır. Evet, her devirde, yıldızlar arası seyahat edenlere mukabil, bataklıkta yol arayanlar da eksik olmamıştır.

Aslında yol, yol vurup yürüyen ve yürüdüğü yolun erkânını bilenler için vardır. Her günü ayrı bir hezeyanla geçip gidenlere, yolun varlığıyla yokluğu müsavidir. Yolda yürüme, emniyetin ve hedefe varmanın ilk şartıdır. Bu itibarla da, zevkli ve ümit vericidir. Ne var ki, aynı yolun, bir sürü de, inişi, çıkışı; deresi, tepesi; sıkıntı ve ızdırabı vardır. Hele bizim yolumuz, hele bizim yolumuz..!

“Bu yol uzaktır,
Menzili çoktur,
Geçidi yoktur,
Derin sular var.”
(Yunus)

Aşk ile çıkıp revan olanlara; yürüyüp rehberini bulanlara, dağlar dümdüz, ovalar da pürüzsüz olur. Şimşek gibi aşar giderler kan-revan deryaları. Cehennem ateşini söndürürler semtine uğradıklarında... Onların, takılıp yolda kalmaları, yürürken vazgeçip geriye dönmeleri asla bahis mevzuu değildir. “Halktan Hakk’a seyran eder, asla sapmazlar. Dikenli yolda tayeran[1] eder,

dikenlere basmazlar. Ölüme, ecele dost gibi bakar asla korkmazlar. Kabre gülerek girer, kat'iyen ürkmezler. Orayı, ejder ağzı, vahşet yatağı, hiçlik boğazı görmez; aksine orayı; ahbaba kavuşturan bir rahmet kapısı, nur kapısı, Hak kapısı görür" tereddüt ve telaşa kapılmazlar...

Bir de, gittiği hedefi terk edip dönenler, gündüz gözü yolunu yitirenler, bir dikende takılıp kalan, bir tümseği aşamayan tâli'sizler de vardır bu yollarda. Yolda yürümenin zevkine erememiş ve bu mihnet yurdunu ebedî zannederek ikamete[2] karar vermiş böyle bahtsızlar için, yürüyecekleri kaldırımların yıldızlardan örülmesinin bile bir mânâsı yoktur.

Her yolun zevki, safası olduğu gibi; çilesi, ızdırabı da vardır. Hele bu yol sonsuzlukla kucak kucağa ve iç içe ise...

Evet, ebedî mutluluk bir ulûfe[3] olmayacağı gibi sonsuz nimetler de bir buluntu değildir. Aksine, her saadet, aşılması çok zor sarp tepelerin arkasında ve her nimet de, bin konağı olan, uzun bir yolun en son durağındadır.

Evet, her nimet, upuzun külfetlerin gelip geçtiği yollarda gelişir ve her saadet de, bir sürü mahrumiyetlerden sonra elde edilir.

Mısır'a hükmedebilmek için, kova gibi kuyuya salınmak, bir tutsak gibi esir pazarlarında dolaştırılmak ve bir mücrim gibi zindanlara atılmak şart ise, bunu değiştirmeye kimsenin gücü yetmeyecektir. Ve bunları görüp tatmadan da asla hedefe varılamayacaktır.

Hikmet elinin açtığı yolu kim değiştirebilir ki..? Onu değiştirmeye kalkışmak, fıtrata ve eşyanın tabiatına ilan-ı harp demektir. Şu sıkışmış bulutun hâline, şu doğum yapan ananın iniltilerine ve bin bir güçlükle yuvasını örmeye çalışan, şu kuşun, şu örümceğin sa'y ve gayretine dikkat edin! Fıtrat kanunlarının herkes için aynı değişmezlik içinde olduğunu göreceksiniz...

İnsan ruhu da öyledir. Baş aşağı maddenin bağrına indiği günden itibaren, aslına avdet edebilmek için, kalıptan kalıba girer; ızdırap görür, ızdırap duyar; ızdırapla haşr ü neşr olur ve madde ile bütünleşerek ebedî saadetini örmeğe çalışır. "İnsan, sıkıntılar için yaratılmış" ve yolunu yığın yığın ızdırabın beklediği çileli bir yolcudur. Onun asıl kahramanlığı da, yolundaki bu güçlükleri yenmesine bağlıdır.

Ah keşke! Bütün bunları insanımızın ruhuna duyurabilseydik! Geçeceği dikenli yollardan, yolunu kesen gulyabanîlerden, zulümlerden, gadirlerden ve önündeki tepe tepe vahşetlerden bahisler açarak, ona gerçeğin yüzünü

gösterebilseydik...

Evet, bu karasevdalıların yolunda “bir an bela-yı dertten cüda” kalmanın mümkün olmadığını anlamak, hakikatin ifadesi ve bu dertliler yolunun esasıdır.

Kendi insanına hizmet yolunda koşanlara, bu hakikatin anlatılmasında zaruret vardır. Aksine, onlar bu hakikati anlayıncaya kadar, ne yoldan ne de yolcudan bahsetmeye imkân yoktur.

1 *Tayeran:* Uçuş, uçma.

2 *İkamet:* Bir yerde kalmak, oturmak.

3 *Ulûfe:* Yeniçerilere ve sipahilere dağıtılan maaş.

Kırağı Korkusu

Bir bahar gibi başlar her şey. Güzel tasavvurlar, tatlı düşünceler ve zümrütten hayallerle... Her güzel başlangıç, neticeye ermenin ilk şartı ve ilk sebebi olması itibarıyla da, zevkli ve ümit vericidir. Ancak, pek çok güzel başlangıç vardır ki, “baharı görmeden hazana” erer ve geride kırağı vurmuş bir sürü yıkık rüya bırakır gider.

Başlatılan her hayırlı iş, her hayırlı teşebbüs, kadirşinas mirasçılar ve birleri, binlere ulaştırma sevdalısı nesiller sayesinde varlığa erer ve süreklilik kazanır. Ve şayet, o iş ve teşebbüs, serpilip bağrında gelişebileceği bu ideal kadroyu ve bu karasevdalıları bulamazsa, samyeli vurmuş gibi kurur ve yerle bir olur.

Mısır’dan Roma’ya ondan da bütün Doğu medeniyetlerine ve hatta Osmanlı İmparatorluğu’na kadar, bilumum ümran-ı âlem[1] aynı kader çizgisinde doğmuş, aynı platformda gelişmiş ve aynı hazin akıbetle kadavralaşarak tarihe mâl olmuştur. Bir bakıma böyle olması da zarurî ve tabiî idi; zira onlar, kendilerini devamlı kılacak özlerini çoktan yitirmişlerdi. Evet, bir şeyin var olması, şekillenmesi ve olgunluk çağına ermesi için, ne kadar cehd ve gayret gerekli ise, hayatiyetini devam ettirmesi ve varlığını sürdürmesi için de, en az o kadar, belki daha fazla safvet, öze bağlılık, aşk ve vecde ihtiyaç vardır.

Bir tomurcuk, bir yumurta, bir yavru bin bir zorluklarla meydana gelir ve varlığa erer. Sonra küçük bir ihmal, az bir gaflet ve ehemmiyetsiz bir arıza ile mahvolur gider. Gider de, ne bahar bekleyen tomurcuktan, ne yığın yığın müşkilleri aşarak ortaya çıkan yumurtadan ne de yavrudan eser kalmaz. Toplum hayatı da öyledir. Bin meşakkatle elde edilen zaferler; debdebe ve ihtişama ulaşan medeniyetler; göz kamaştırıcı ümranlar, beklenmedik bir kırağı ile yerle bir edilir de, esefli birer rüya, hasretli birer hayal olur kalırlar.

Nedendir bu çözülüş ve çöküşler? Nedendir önüne geçilmez gibi işleyen bu hâdiseler? Acaba, toplumları ve medeniyetleri, bu afetlere karşı koruyacak bazı seralar bulunamaz mı.? Bulunamazsa, insanın cemadattan farkı nedir...?

Üst üste bu sorular, hazandan ürkmüş bir dimağın istifhamlarını aksettiriyor. Belki daha bir sürüsünü bunlara ilave etmek de mümkündür.. ne var ki, kalbleri tereddüt ve şüpheler içinde bırakmamak için, böyle bir tasvire girişmeyi uygun bulmuyoruz.

Evet, vâkıa, her fert gibi, her toplumun da belli bir ömrü ve takdir edilmiş bir eceli vardır. Müddetini dolduran her fert ve toplum –büyük veya küçük bir sebeple– elveda diyerek ayrılır. Ayrılır da kimse onu durduramaz. Her varlık bu mihnet evine birer birer gelir, birer birer gider; bu geliş ve gidişte fertleri, milletler ve devletler takip eder. Gelenler bir yığın çare ve tedbire dayanarak gelir. Ama gidenler, sezilmedik sebeplerle ve sessizce silinir gider.

Şimdiye kadar bu kahhâr-ı devvârın[2] dişleri arasında binlerce millet ve yüz binlerce ümran çiğnenip gitti. Kim bilir, daha nice medeniyetler, o diş ve damaklar arasında eriyip yok olacaktır.!

“Bu bir devvâr u gaddardır.
Gözü gördüğünü hep yer
Ne şâh u ne gedâ bunda,
Ne bir ferd pâyidar olmuş.”[3]
(M. Lütfî)

Ancak bu geliş gidiş devr-i daimini[4], mutlak bir kadercilik içinde mütalaa etmeye de imkân yoktur. Bilakis, bu hususta hem fert hem de topluma terettüp eden pek çok mesuliyetler vardır. Fert, iç müşâhede ve kendi kendini kontrol etme; toplum da ona, emniyet içinde varlığını sürdüreceği bir zemini hazırlamakla mükelleftir. Fert; aşk, hassasiyet, iç düzenleme ve kendini hesaba çekmede ihmal gösterir; toplum da, kendisi için tehlike arz eden faktörleri baştan sezemezse, o millet ve o toplum için ölüm emareleri belirmeye başlamış demektir. Bu itibarla, ferdin hem kendini, hem de içinde yaşadığı cemaati; cemaatin da, ferdi görüp gözetmesi, hayatî ehemmiyet arz eden ciddî bir husustur.

Evet, sıhhatli bir toplum, onu teşkil eden fertlerin iç derinliği ve kalbî, ruhî hayatıyla mevcut sayılır. Ve varlığını, canlılığını da ancak onlar sayesinde devam ettirebilme durumundadır. Denebilir ki, toplum, tamamen aile cüz-i fertlerinin[5] ve fert izotoplarının hâl ve keyfiyetine göre şekillenmekte ve buna göre yönlenmektedir.

Buna binaen, fertlerde mevcut olan her güzellik, her kıymet ve her değer katlanarak topluma akseder. Aksine, onlardaki her uygunsuzluk, her yetersizlik de, bir fezîa[6] ve bir facia olarak toplumun yolunu keser ve onu derinden derine yaralar.

Bu açıdan, fertleri, içten içe yanmış ve karbonlaşmış bir toplumda, ne

canlılık, ne sıhhat ve ne de elde ettikleri nimet ve imkânları değerlendirerek, yeni lütuflara liyakat kazanma ve yeni ufuklara doğru açılma, asla söz konusu değildir. Bilakis, fertlerdeki bu iç çözülme, önce onlarda, sonra da toplumun bütün kesimlerinde zincirleme hüsranlara yol açacaktır ki; bu da, o toplumun kendi içinde çürüyüp yok olması demektir.

"Bu şundandır; Yüce Yaratıcı, bir topluma bahşettiği nimetlerini, o toplum kalbî ve ruhî durumunu değiştirmedikçe geri alacak ve değiştirecek değildir."[7] Yani o cemaat, kendisine bahşedilen nimetlere mazhar olduğu andaki safvet, samimiyet, azim, kararlılık ve hasbîlik.. gibi, yüce hasletlerini yitirmedikten sonra, –ilâhî âdete göre– o nimetlerin alınması ve o toplumun derbederliği asla söz konusu değildir. Aksine, bir heyet-i içtimaiye[8] kendini yücelten ve ayakta tutan bu üstün vasıfları kaybedince, orta sütun çökmüş ve toplum çatısında tamiri imkânsız yıkıntılar meydana gelmiş demektir.

Onun içindir ki; bizler, asırlardan beri devam edegelen sarsıntı ve çöküntülerimize, dışta sebepler arama yerine, insanımıza iç murakabe, kendi içinde derinleşme ve kendi kendini keşfetmeyi tavsiye ediyoruz. Ve yine onun içindir ki; makam ve mansıba dilbeste olmayı, öldürücü zehir sayıyor ve hayalî zaferlerin ganimetini paylaşma uğrunda verilen kavgalara, cinnet nazarıyla bakıyoruz. Ve yine onun içindir ki, bu yüce davaya gönül vermişler arasında, şahsî çıkar arayanları ve şahsî refah peşinde koşanları, bu güzide topluluk içine sızmış zararlılar addediyor, onlardan ve düşüncelerinden uzak kalmaya çalışıyoruz.

Ne mutlu, geleceğin dünyasını kuracak hasbîlere! Ne mutlu, kudsîler pazarında insanlık uğruna ateşlere atılanlara ve çarmıha gerilenlere! Bin muştu olsun, şahsî haz ve zevklerini, içinde yaşadıkları topluma feda edenlere!

1 *Ümran-ı âlem:* Âlemin imarı, medenileşmesi, ilerlemesi, refah ve saadeti.

2 *Kahhâr:* Ziyadesiyle kahreden, yok eden, batıran.
Devvâr: Çok dönen, devreden.

3 Bu gözünün gördüğünü hep yiyen dönen gaddar bir dolaptır ki, bunda hiçbir şah, hiçbir fakir (dilenci) ayakta kalmış değildir.

4 *Devridaim:* Devamlı dönme.

5 *Cüz-i fertler:* Atomlar.

6 *Fezîa:* Skandal.

7 Enfâl sûresi, 8/53.

8 *Heyet-i içtimaiye:* Topluluğa ait cemiyet.

Hayat Tutkusu

Hayata perestiş, ruhun sefilleşmesi ve insanın, insanî melekelerini kaybederek içten içe çürümesidir. Yaşama zevki, insanı yüceltecek duygular üzerine oturmuş bir dev, azim ve iradenin başına indirilmiş bir balyozdur. Hayat tutkusu, ferdi bohemleştiren bir maraz ve toplumun boynuna takılmış bir kementtir. Fert bu marazdan kurtulacağı, toplum da bu kemendi boynundan atacağı âna kadar, millet meflûç ve bahtsız; vatan da bir “dârülaceze”den ibarettir.

Yaşama zevki, daha doğrusu yaşamak için yaşama, hangi millete çengel atmışsa, onu baştan çıkarmış, azdırmış, sonra da yerle bir etmiştir. Bu “devvâr u gaddar”ın[1] eline düşüp de sağ kalan, onun iklimine uğrayıp da erimeyen yok gibidir.

Evet, bugün, varlıklarını sadece tarihin sayfalarında görebileceğimiz eski kavim ve milletler, hep bu içtimaî hemoroitle kan kaybede-ede, vücutlarına cemre düşmüş gibi eriyip gitmişler ve geride esefli, yıkık birer rüya bırakmışlardır.

İşte ibret sayfalarıyla Pompei! İşte eski Mısır! İşte Roma! İşte Endülüs! Ve işte koca Osmanlı İmparatorluğu... Evet, hep aynı kader çizgisinde ve birbirine yakın felaketlerle, hem de geriye dönmemek üzere silinip giden bu medeniyet ve bu milletler, zevkin, safânın, rahat ve rehavetin öldürücü cazibesiyle evvela mahmurlaşıp kendilerinden geçtiler. Sonra da birer enkaz yığını hâline geldiler.

Ah! Keşke, geçmişi bütün dehşetiyle yâda getirip de bu enkaz yığınını görebilse ve bu üst üste yıkılıştaki çığlıkları duyabilseydik!. Heyhât.! O iz’an kimde var? O irfan nerede..? Şimdiye kadar kaç kişi bu birbirini takip eden derslerden ibret aldı..?

Tarihî tekerrürler birbirini takip edip durdu. Sefahat ve ruh sefaletleri hep yeni felaketler doğurdu. Ve medeniyetler kurmuş koskoca milletler, hiç ama hiç mukavemet gösteremeden sessizce yıkılıp gittiler. Aslında gitmemeleri de düşünülemezdi. Zira ruhlarına duyurulan gerçekleri çoktan unutmuş; çoktan bin bir değişikliğe uğramış ve özlerinden uzaklaşmış bulunuyorlardı. Sonra da bir istidrac[2] olarak yığın yığın nimetlere mazhar oldular. Artık hayallerinde hep yaşama sevdası; gönüllerinde rengârenk zevk ve hayatın her yönünden istifade etme humması hüküm-ferma idi. Bu sarhoşluk ve bu hissizlikle “ilelebed” yaşayamazlardı ve öyle de oldu. Gök, parça parça üzerlerine döküldü. Yer,

bütün gayz ve nefretiyle onların üstüne yürüdü.

İğrenç hamamları, lüks saraylarıyla müstehcenin kucağında can veren Pompei ne açık bir dil, ne ibret-âmiz[3] bir tablodur! Keşke Endülüs'e, yeni bir ruh, yeni bir mânâ götürenler bu dili anlayıp, bu tablodan ders alabilselerdi.! Ya şu Mısır'ın, Roma'nın, Endülüs'ün takallüs[4] etmiş çehresinde, kendi kaderini okuma imkânına sahip olan Osmanlı? Evet, bari o, sarayların duvar ve tavanlarına altın sıvamadan; kuğu tüyü döşeklerde gecelemeden; atlas elbiseler ve pırıl pırıl formalarıyla çalım satmadan vazgeçerek, kendini yenileyip, eski ataları gibi ordularının başında serhat boylarına dönebilseydi.! Heyhât! Dönmedi... Ve hükümdarın, "Asker-i Hümayun"dan ayrılıp saraylara kapandığı aynı anda, hareketsiz kalan devlet erkânı da, içten içe birbirini kemirmeye başladı. Rahatın ve rehavetin kucağında balmumuna dönen devlet ricalinin bu acıklı ve esefli hâli, askere de sirayet edip onu da çürüttü. Artık, bir zamanlar, gülbanklara sığmayan kudsîler ocağı, o dâsitanî müessese, bir kısım sefil istek ve arzulara dilbeste, gerildikçe geriliyor ve her defasında, kendi devletinin, kendi sarayının ve kendi hükümdarının başına boşalıyordu.

Bu, asırlarca Asya ve Afrika'ya hükmeden, batı yakasını tutup yolları kendine bağlayan yüce ve muhteşem bir devletin çürümesi ve kokuşmasıydı ki, gayrı bundan öte, o da, "azametli, bahtsız; şanlı, tâli'siz" devletler arasına karışıyordu.

Ah, o ne feci bozgun, o ne ümitsizce sönüştü!

"Hayalimden geçerken şimdi; fikrim hercümerç oldu;
Salahaddîn-i Eyyubîlerin, Fatihlerin yurdu."
(M. Âkif)

Karanlık ve upuzun yılların sahnelendirdiği, yığın yığın felaketler içinde didinip duran ve düşe kalka yürüyen günümüzün bahtsız nesilleri, ancak geçmişten alacakları ibret dersleriyle geleceği kurabileceklerdir. Yoksa onlar için de aynı akıbet kaçınılmaz ve mukadderdir. Ah, keşke ders alınabilseydi...! Ne acıdır ki, daha hayatımızın baharında iken, bizden evvelkileri batıran aynı levsiyâta[5] hem de göz göre göre gidip gömüldük ve henüz dirilmenin yolunda iken, ölüme davetiye çıkarmaya başladık. Yani, rahata, rehavete dalarak, bu toprak ve bu ülkenin insanlarını bütün bütün unuttuk. Ötelere ait yumuşak yaşayışı, çekip buraya getirdik ve bedenî hazlarından başka bir şey düşünmeyen nefsinin esiri yığınlar hâline geldik. Bin şevk yürümeye

koyulduğumuz kudsîler yolundan geriye dönerek, en büyük iş ve vazifeleri, dünyanın aldatıcı süs ve ziynetine feda ettik. Evet, bir kelepir uğruna okçular tepesini[6] terk ettik...

"Eyvah! Aldandık. Şu dünya hayatını sabit zannettik. O zan sebebiyle de bütün bütün zayi ettik. Evet, şu güzerân-ı hayat[7], bir uykudur; bir rüya gibi geçti. Şu temelsiz ömür de çay gibi akar gider."[8] Ve bizler, binlerce paradoksla üst üste yara alırken, özümüze ait her şeyi yitirirken, hâla Belh hükümdarı gibi, müdebdeb saraylarda, muhteşem koltuk ve yumuşak döşekler üzerinde, sevgiliye vuslat türküleri söylemekle kendimizi aldatacaksak, bir gün bize de: "Çatıda deve aranmaz!"[9] diyenler çıkacaktır.

Bu mütalaamızı, herkesin ganimete koştuğu, her şeyin rahat ve rehavete feda edildiği bir devirde, maddî-mânevî hazlarını ve füyûzat hislerini unutmaya âmâde bulunan, mukaddes neslin dikkat nazarına arz ediyoruz.

1 *Devvâr u gaddar:* Durmayıp dönen ve çok zulmeden.

2 *İstidrac:* Kişinin hakkı ve kabiliyeti olmadığı hâlde, yığın yığın nimetlere mazhar olup bunları Hak'tan bilmeyerek nankörlüğü yüzünden azap ve ilahî gazaba yakalanması.

3 *İbret-âmiz:* İbret verici.

4 *Takallüs:* Kasılma.

5 *Levsiyât:* Kirli, pis şeyler.

6 *Okçular tepesi:* Uhud savaşı sırasında Peygamberimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) ne pahasına olursa olsun okçulara ayrılmamasını sıkı sıkıya tembih ettiği meşhur tepe.

7 *Güzerân-ı hayat:* Geçici hayat.

8 Bediüzzaman, *Sözler* s.227 (On Yedinci Söz, İkinci Makam).

9 *Çatıda deve arama:* Belh Padişahı olan İbrahim b. Edhem, bir gün sarayında yatarken çatıda bir gürültü işitir, ne olduğunu sorunca yukarıdaki kişi, kaybettiği develerini aradığını söyler. Bunun üzerine Padişah; "Çatıda deve mi aranır?" diye çıkışır. Kendisini irşad etmek için bu yolu seçen Hak dostu da: "Ya atlas döşeklerde, Hakk'a vuslat mı aranır?" diye cevap verir. Bu sözün tesiriyle Padişah Hakk'ın rızası yolunda dünya saltanatını terk eder.

Cinnet Yolculuğu

“Mehlikâ Sultan’a âşık yedi genç
Karasevdalı birer âşıktı.
Bir hayalet gibi dünya güzeli
Girdiğinden beri rüyalarına;
Hepsi meshûr, o muamma güzeli
Gittiler görmeğe Kafdağlarına...”
(Y. Kemal)

Neslimiz, yaşadığı dönemi bir enkaz yığını hâlinde devraldı. Yıkılmadık ve sökülmedik hiçbir tarafı kalmamış bir enkaz yığını hâlinde...

O, iradesine kement vurulmuş, tâli’inin yüzüne zift sıkılmış; doğruların eğri, eğrilerin doğru gösterildiği bir atmosfer içinde kendini buldu. Ve neyin ne olduğunu sezemeden akıntıya kapılıp gitti.

Ona, bu ölüm gayyasını Batı hazırlamıştı. Rehberliğini de o yapıyordu.

Ah o fettan rehber! Bari kendisi istikamette olabilseydi... Heyhât! Batı, kalbsizlik, ruhsuzluk ve inançsızlık içinde her gün biraz daha kasılıyor, büzülüyor ve kurumaya doğru gidiyordu. Bütün bir tarih boyunca, mukaddes sayıp omzunda taşıdığı her şeyi, bir hamlede silkip üzerinden atıyor ve gidip gırtlağına kadar levsiyâta gömülüyordu. Evet, bir mahbesten kurtulmuş gibi, Andre Gide’nin diliyle “Dünya Nimetleri”ne kavuşuyor ve kendisini visale ermiş görüyordu: “Evet evet kapkara geçti gençliğim; içim pişmanlıkla dolu. Toprağın tuzunu tadamıyorum. Ne de şu koca tuzlu denizinkini... Ağzım kapalı kaldı ve ellerim meyvelere uzanamadı; çünkü dua etmek için birbirine kenetlenmişlerdi.”

Zavallı Batılı.. bilmem ki, kendini o güne kadar var eden mazi, örf ve geleneklerin tahtına oturttuğu “dünya nimetleri”nden umduğunu bulabildi mi? Ne gezer... Bulduğu, hayal dünyasında bir “Yalancı Cennet” ve heder olmuş koskoca bir gayret..!

Ve artık bu aldanmış dünyada her şey durmadan değişiyor, değişenler tekrar değişikliğe tâbi tutuluyor; bir geliş-gidiş curcunasıdır sürüp gidiyordu...

Böyle her şeyin dökülüşü, her şeyin birkaç defa harman oluşu karşısında.. evet, bütün altüst oluşlar karşısında edebiyat, felsefe, estetik sahalarında neyin kalıp, neyin kalmayacağını söyleyebilir miyiz? Neyin kayıplara karışacağını,

hangi nevzuhurların yarınlarımızı işgal edeceğini kestirebilir miyiz? Kendi kendimizi hayallerle teselli ve bunun edebiyatıyla avunma, zihnimize karşı ayrı bir tenakuz ve göz göre göre kendi kendimizi aldatma değil midir? Eksistansiyalizm hangi derde derman olabilmiştir? İşte olup bitenler: "Harap iller, yıkılmış hânümanlar, zâirsiz[1] bucaklar, kimsesiz çöller..."

Evet, bugün her şeyden evvel, insanlığın kırılan gururunun, hırpalanan ruhunun asıl sebebini arama mecburiyetindeyiz. Biz onu, maddenin bir mihrap ve pozitivist düşüncenin bir fetiş hâline getirilmesinde görüyoruz.

İnsanlığın düşünce dünyasını istila eden bu davetsiz misafirler, daha doğrusu zorbalar, onu hortlak hâline getirip kendi kendini katlettirmekten başka, bütün ümitlerini de alıp götürmüş ve yerine bir sürü buhran bırakmışlardır...

Şimdi, bu yeni buhran dönemi bize, millî hayatiyetimizin bütün bütün sönüp külleştiğini, hayalimizde kurduğumuz sırça sarayların karanlığa gömüldüğünü ve geçmiş milletler gibi, bizim için de bitip tükenmenin mukadder olduğunu iyiden iyiye hissettirdi. Hem, bütün endişelerimizi sarsacak şekilde hissettirdi.

Evet, şimdi; Ninova'yı, Bâbil'i daha iyi anlıyor; Roma'yı, Atina'yı görüyor gibi oluyoruz. Artık tarih uçurumunda herkesi yutacak kadar büyük gediklerin bulunduğunu açık seçik müşâhede edebiliyor ve ürperiyoruz. Peşi peşine iki Cihan Harbi bu ürpertiye dâyelik yaptı ve onu bilhassa Batı için bir kâbus haline getirdi.

Hiroşima'nın mezar taşında kırılan medeniyet kâsesi, bütün bir Avrupa şehrayinindeki renkli lambaları söndüren yıldırım şerarelerine döndü. Bilmem ki Atlantis'in yokluğun karanlıklarına gömülüşünde insanlık bu kadar endişe ve korkuya kapılmış mıydı...? Evet, "Dünya'da bir eşi olmayan cihan harbi" görülmedik bir ürküntü hâsıl etti. Medenî imkânlardan, fennin cadılığından, tekniğin merhametsizliğinden ürktü insanlık. Ürktü ve kendini kitaplara verdi. Artık, yıkılan dünyasını kitaplarla, kilise ve dualarla yeniden kurmaya çalışıyordu. Sözler hep eski kurucular ve koruyucular üzerine söyleniyor; şiir ve nesir şehitlerden ve kahramanlardan bahisler açıyordu.

Bir kaçış ve arayış curcunası içinde bîçare Batı, sığınak peşinde ve bir avuntu arkasında, düşünceden düşünceye koşuyor ve bir türlü aradığını bulamıyordu... Artık o kapana kısılmış bir fare gibi "her şeyi olduğu gibi kabul etme" felsefesiyle teselli olmaya çalışıyor, Eksistansiyalizm türküleri söylüyor ve ona kurtarıcı bir simit gibi sarılıyordu. Ama acaba halaskârı, onun arzu ettiği

ölçüde değişen hayat ve hâdiselere felsefe yetiştirebilecek miydi? Evet, bütün bunlara aydınlık getirmeden Batının belini doğrultması mümkün değildir...

Bizlere gelince, gaip kıtaya göre Kanarya Adaları sekenesi. Dağların doruklarında kalmamıza rağmen, kendimizi batmışlara imrenme içinde bulduk. Medeniyet sefaletinin, ayaklarımızın dibinde çukurlaşma ve derinleşmesine karşılık, zirvelerde olan bizler, ona ve ufunetli çamuruna destanlar söylemeye koyulduk.

Keşke o kadarlıkla kalsaydık... Kendini ateşe atan kelebekler gibi, bir yalancı mum için uçup uçup gittik; gittik ve bir daha da geriye dönemedik.

Ve insanımız, hep böyle meçhuller arkasından koşup durdu. Hep görünmedik, bilinmedik şeylere bel bağladı. O, hayalden şatolarda, âşığına visal vaad eden bir fettana, bir alüfteye tutulmuştu. *"Mehlikâ Sultan"*a âşık olmuştu... Heyhât! Mâşuk diyarında, çoktan hazan esmiş, bağlar bozulmuş, kaynaklar kurumuş, sular kesilmiş; surlar yıkılmış, yollar perişan olmuştu...

Acaba onu, sardırdığı bu dünyadan uzaklaştırmak mümkün olacak mıydı? Bunu şimdiden kestirmek çok zor, ama; neylersin ki, kurtuluşumuz da yine ona bağlı. Asırlardan beri hayal peşinde koşanlara, kendinden kaçanlara, yalnızlara ve öz yurdunda gariplere...

Yine de bin bir tomurcuğun diriliş soluduğu şu günlerde, yurduna küsüp gidenlerin yeniden yuvaya dönecekleri ümidini beslemekteyiz...

1 *Zâirsiz:* Ziyaretçisiz.

Kendimizi Tenkit

Kendimizi kontrol, sağlam seyredebilmenin, sağlam iş yapabilmenin en metin teminatı ve en güvenilir mesnedidir. Böyle bir kontrol insanın kendi kendini gözden geçirmesidir. Her hamle ve her irtifa bu türlü bir kontrole dayanıyorsa, ümit verici; geçmişin muhasebesi yapılmadan gösterilen her sa'y ve gayret ise, bir hüsran ve inkisar başlangıcıdır.

Ferdin kendi kametine, cemiyetin de kendi buudlarına göre alabildiğine girift ve komplike meseleleri vardır ve bunlar çok derin ve çok ciddî hesapları gerektirmektedir. Hesaplaşma çizgisinde bulunan bir ferdin fazla inhirafları olmayacağı gibi, hesap üzerine kurulmuş ve yine hesap üzerinde işleyen bir toplumun da, rahatsız edici yanı ve yönü bulunmayacaktır.

Geçmiş, hâle nispeten, hâl de, geleceğe nispeten bir hesap kitabıdır. Hatta bu nokta-i nazardan, gündüz geceye; yaz kışa, dünya öbür âleme nispeten birer kitaptırlar. İnsan bu kitapların yüzünden nikabı kaldırıp, neşredecekleri aydınlıktan istifade ettiği nispette, doğru görür, doğru düşünür ve başı yücelikler erer. Bu kitaplar ve bunların ihtiva ettikleri hesaplardan habersiz yaşayanlar ise; hüsran görür, hüsran düşünür ve hüsranda boğulurlar.

Evet, bazen, kararın verileceği güne bırakılmış bir hesap, sahibi için sadece hizlan ve haybet olur. *"Keşke kitabım verilmeseydi ve hesap nedir, onu bilmeseydim."*[1] inkisarı içindeki bir teessür ve nedametin, mücrime (günahkâra) kazandıracağı hiçbir şey yoktur.

Hususî mânâda muhasebe, geçmişteki eksiklikleri ve noksanlıkları sezerek, geleceği seyre koyulma ve arkada bıraktığı her yanlışlığı bir trafik işareti kabul ederek yolun doğrusunu görmeye çalışmadır. Yoksa kaderi tenkit ve Rahmeti Sonsuz'un rahmetini ittiham mânâsında, hâdiselerden şikâyet ve dert yanma faydasız bir ızdırap ve elemdir.

Milletçe, bu anlayışta bir muhasebeye ne kadar muhtaç olduğumuz, her türlü tariften vârestedir. Ancak biz, yakın tarihimiz itibarıyla muhasebe adına bir kısım sevimsiz polemik ve düellodan başka bir şey görmedik...

Keşke, insanımıza, aydınlatıcı ve yol gösterici tenkitte bulunmayı öğretebilseydik. Ve keşke, geçmişten ve tarihî tekerrürlerden ders alabilseydik...!

Şimdi, mektebin, kitabın ve muallimin hesabını, yine kendi bakış açımızdan

ve kendi menşurumuzun altında arz etmeye çalışalım: Muallim, öğretici olmazsa; mektep, hayatı ders vermezse; kitap, kâinatın sinesindeki esrarı billûrlaştırıp aksettirmezse, o muallim tâli'siz, o mektep karanlık ve o mektepte okuyanlar da bedbahttırlar. Ve eğer, muallim, elindeki irfan adesesiyle eşya ve hâdiseleri tanıma yolunda ise; kitap, neşrettiği nurlarla "Elektromikroskop" ve (x) ışınları vazifesini görüyorsa; mektep bu esrarlı cümbüşe laboratuvarlık yapıyorsa, muallim mutlu, mektep aydın ve o mektebin talebeleri de bir kısım meleklerdir...

Acaba, arkada bıraktığımız koskoca bir devre içinde, muallim, öğreticilik vazifesini yapabildi mi..? Talebenin ruhunu aydınlatıp, kâinatla bütünleşmesini temin edebildi mi? Kalbine fer verip onu yüce ideallerle donatabildi mi? Yıllar yılı hayatı, mektepten ve muallimden öğrenmeye alışmış halkımızın, aç ve bitkin bakışları karşısında, ona her yönüyle hayatı talim edip, ruhunu sefaletten kurtarabildi mi..? Ona kitabı ve mektebi sevdirip, ilmin yüce gayesine âşina kılabildi mi..?

Hâsılı; milletin, ümit ocağı deyip bel bağladığı ve bütün inkisarlarında gözünü ona dikip, ondan bir şeyler beklediği mektep, fonksiyonunu yerine getirebildi mi...? Elde ettiği imkânları değerlendirip, duygu ve düşüncelerimizi rahatlıkla soluyabildiğimiz irfan yuvalarımızda, her şey olmaya müheyyâ bir nesil karşısında, vazifesini idrak edebildi mi..?

Bu soruların hepsine bir çırpıda "evet" diyebilecek bir babayiğit gösterebilir misiniz? Kaç hakikat eri gösterebilirsiniz ki, oturup kalktığı her yerde, kendi kokusunu neşretmiş; girip çıktığı her menzile kendi dünyasından bir demet gül bırakmıştır..!

Ve kaç hakikat âşığı gösterebilirsiniz ki; mektebe, kitaba susamış neslin açlığını gidermiş, onların, soysuzlaşan ruhlarına yücelik ve fazilet dersi vermiştir..?

Bizler, kendi hesabımıza, elde edilen fırsatlarla, gösterilen cehd arasında bir tenasüp olmadığı kanaatindeyiz. Kanaatimiz o ki; ne ele geçen tarlanın bütününe tohum atıldı; ne de eldeki tohumun bütünü tarlaya saçıldı. İmkânlar kendi buudlarıyla değerlendirilmedi. Ve neslimiz beklediği kadirşinasları bulamadı...

Yeni bir imkân doğar veya doğmaz orasını bilemeyiz. Bildiğimiz bir şey varsa o da şudur ki; son bir kere daha insanımıza hizmet etme fırsatını kaçırdık ve onu bir kere daha terk edilmişlikle baş başa bıraktık.

O, ruhunda taşıdığı mânâ cevherlerini işlettirecek sarrafı bulacağı âna kadar, iki büklüm bekleyedursun. Bizler terennüm edemediğimiz nağmeden müteheyyiç[2], gözü ve gönlü bu işe bağlanmış kimseler olarak, bir hayli zaman daha âh u vah etmeye devam edelim...

1 Hâkka sûresi, 69/25-26.

2 *Müteheyyiç:* Coşkulu.

Hesaplaşma

Tarih bir düzine tekerrürlerden ibaret gibidir. Hâdiseler o kadar birbirine yakın ve benzer cereyan etmektedir ki, insan yanılıp da, hep aynı çizgide, aynı şeylerin cereyan ettiği hükmünü verebilir.

Buna rağmen, düşünenlerin sayısı ne kadar az, düşünceler ne kadar kısır ve gönüller, hakikatlere karşı ne kadar yabancı.!

Kim bilir, kaç defa girdaplara kapılıp gayyalara gittik ve kaç defa fevvarelere binip zirvelere ulaştık. Kaç defa gündüzümüz kaos, gecemiz Cehennem oldu ve kaç defa İrem Bağlarına benzeyen "sâdâbâd"larla dilşâd[1] olduk.

"Hüner bir ibret almaktır, hüner irfana ermektir." Ama biz, ibret alamadık ve irfana eremedik. Hâla bir kısım kakavanlardan nasihat dinliyor ve yüzde yüz zararımıza paradokslara giriyoruz. Doğrusu, şimdiye kadar bize elli bin defa yabancılık aşılayan ruhumuzun hasımlarına karşı, tekrar edip durduğumuz "flört"lerden bir şey elde edemediğimiz gibi, öteden beri öcü gibi gösterilen kendi dünyamıza karşı da insaf edip yabancılaşmadan bir türlü vazgeçemedik.

Ne olurdu, bir kere de, şu milletin nabzına elimizi koyup, kendi kendimizi dinleyebilseydik. Heyhât! Hep milletimize düşmanlık besleyenlerden kurtarıcı mesajlar bekledik ve hep yabancı tespitlere göre, onun hakkında hükümler sıralayıp durduk.!

Yabancılaşma, bizde idbar[2] dönemiyle başlamış bir hastalıktır. Başladığı günden itibaren de "rekor" seviyede bir hızla gelişmiş, artmış ve yaygınlaşmıştır. Bir inayet eli imdada yetişmezse, önümüzdeki yıllarda bu hızla; nereye varacağımızı şimdiden söylemek kehanet sayılmamalıdır.

Yabancılaşma, milletlerin kaynayıp birbirine karışması ve birbiriyle içli dışlı olmasıyla başlar. Düşünce ve kültür alış verişiyle derinleşir ve kök salar. Bu itibarla da o, hem galiplerden mağluplara, hem de mağluplardan galiplere geçme istidadında olan bir hastalıktır. Vâkıa, bir ölçüde onun mağluplara ait bir ruh haleti olduğu iddia edilebilir; ama, mutlak böyle olduğunu söylemek de aceleden verilmiş bir karar olur. Bence, bu mevzuda en kayda değer şey, yabancılaşma vasat ve zemini hazırlandığında, millî ve içtimaî bünyenin uyarılamaması ve umumî bir alarma geçirilememesi hususudur.

Toplumlar, yabancılaşmayı sezecek ve içlerine sızma istidadında olan

zararlılara karşı parola soracak kadar basiretli oldukları devirlerde, kendilerini korumuş ve müesseselerinin tahribine meydan vermemişlerdir. Bu sezme ve basireti gösteremedikleri devirlerde ise, kendilerine ait öz ve mânâyı tahribe uğratmış ve sonra da tarih sahnesinden silinip gitmişlerdir.

Roma'nın zulüm ve baskısına karşı, Hristiyanlığa sarılan kitleler, daha sonra bilerek veya bilmeyerek, Roma hayatından pek çok yeni anlayış alarak dinlerine kattılar ve böylece, belki de yüce bir dinin özünü ifsat ettiler. Bu alma ve aktarma işi, daha sonra da devam edip durdu ve zavallılar bundan bir türlü kurtulamadı.

Bir taraftan, o günün mazlum, mağdur köleleri, zulüm ve istibdattan, Hristiyanlığın himayesine sığınırken, diğer yandan, hasımlarına ait her şeyi kullanma, bir acemilik ve bir oyuna gelme, belki de ikbal hırsına kapılma gibi şeylerle -her ne olursa olsun!- kısa zamanda çeşitli mutasyonlarla özlerine yabancı birer hüviyet aldılar ve bir daha da kendilerine dönemediler.

Tarih tekerrür edip duruyor: Bugün de Batıya karşı, aynı hâlet-i ruhiye içinde, bir yığın millet göstermek kabildir. Bu milletler ister Batının teknik üstünlüğünü, refah seviyesini elde edip, onun gibi müreffeh yaşama peşinde olsunlar, isterse milletlerine hizmetin ancak böyle olacağına inansınlar, özlerinden ayrılma ve kendi kendilerini tahrip etme yolundadırlar.

Karşı dünya, dünden bugüne, üstünlüğünü korumaktan başka bir şey düşünmedi ve bu uğurda her yolu meşru, her vesileyi mubah saydı. Bugün de aynı gayret içindedir. Arada tek fark var, o da; dünkü kölelere bedel, bugün köleleştirilmek istenen milletlerin oluşu ve dünkü kölelerin başkaldırmasına karşılık, onun yerinde bugün başkaldıran milletlerin bulunuşudur.

Evet eskiden; yeri, yurdu, kökü ve geçmişi olan bütün toplumlar, şimdi bu zıt dünyanın karşısına dikilme hazırlığı içindedirler.

Yakın tarihe kadar insanımız bu zıt dünyaların meydana getirdiği kandan seylaplar[3] karşısında bile, ona hep hüsnü zan etmiş ve iyimserlikten ayrılmamıştır. Ama üst üste cihan harpleri ve müteakip felaketler, bu karşı dünyanın "şuuraltı" kin ve nefretlerini ortaya çıkarmış ve insanımızın gözünü açmıştır. Artık ayan beyan herkes görüyor ki, bu dünya husumet ve düşmanlıktan başka bir şey bilmemektedir. Zayıf olduğu devirlerde politikasıyla, kuvvetli olduğu devirlerde de, felsefesinin temel rüknü olan: "Hak kuvvettedir." düsturundan hareketle, hep zulüm ve gadir cephesinde

bulunmuş; hep ezmiş ve inletmiştir.

Dinler, onu terbiye edememiş; mürşidler, azgın ruhunu uslandıramamış ve gönlüne bir yudum samimiyet iksiri içirememişlerdir.

Yerinde o, Hristiyanlığa bir kurtarıcı simit gibi sarılmış ve yerinde, onun da yetmediğini ilan ederek başka mahbup arkasına düşmüştür. Mesihiyyete karşı Rönesansı böyle bir ruh hâletiyle çıkardı ve Alpler'in zirvesine yerleştirdi. Salîb'i bayraklaştırıp yeryüzünü işgale koyulduğu zaman ne kadar samimiyetsizse, yeni putuna karşı da o kadar sûrî ve ihlassızdır. O, ne bin bir tehâlükle[4], Anadolu'yu "çertaraf"[5] Haçlılara çiğnettiği devirde, ne de dinî duyguları zincire vurup kiliseye hapsettiği devirde, asla samimî olmamıştır.

Onun Hristiyanlığa sımsıkı sarılması, yeni bir inanç, yeni bir nizam ve yeni bir "dünya-ukbâ" anlayışına karşı hışmının gereğiydi. Bu yeni inanç ve sistemle mücadelede, Hristiyanlığın da yetmediğini anlayınca, Rönesansla hembezm oldu. Bu onun "antik" devirleri imdada çağırması, ric'atı ve irtidadı idi. Yani, yıkılırken başka bir enkaza dayanması, ölülerden medet umması ve mezarlara müracaat etmesiydi...

Zavallı Batı, bu hâliyle, kendini kurtaracağını sanıyordu! Aslında yaptığı iş, bir libas değişikliğinden başka bir şey değildi. Eski elbisesinin yerine, başına geçirdiği âriye[6] bir urba ile, ebedî varlığa ereceğini umuyordu. Heyhât! O, umduklarından hiçbirini elde edemedi. Aksine, bile bile gidip gericilik bataklığına "aborde"[7] oldu. Evet, bir gayz ve kin uğruna, göz göre göre, hem kendini hem de başkalarını mahvetti!

Haçlı seferleriyle, görme ve tanıma imkânını bulduğu yeni din ve yeni dünyanın insanı, onu o kadar ürkütmüştü ki; mutlaka bu dünyanın hakkından gelmek istiyordu. Zira, yeni nizamın ruhundaki müsamaha ve hoşgörünün, onu, bir gün alıp Batı kapılarına kadar getireceğini ve hâkim kılacağını düşünüyor ve düşündükçe de çileden çıkıyordu.

İşte o, böylesine fikrî hercümerç içinde, kendi değerlerini ve mesnetlerini yeniden "kritiğe" tâbi tuttu. Ve yeni bir mâşuku aramaya koyuldu. Az sonra da kendini etnografik müzelerde buldu. Ve o gün bu gün, bir daha da, gönlünü kaptırdığı o kadîm müstehâselerden[8] kurtulamadı.

Ah, bu ne öldürücü bir karardı! Keşke alçakgönüllü ve faziletli olabilse ve ayağının dibine kadar getirilen bu yeni hayat iksirinden içebilseydi, dünyanın veçhesi bambaşka olacaktı! Ama o, bağnazca davrandı ve kendisine

ölümsüzlük müjdesi getiren bu şefkatli eli kırdı.

Aslında bu kavga ve mücadele, hiçbir zaman samimî ve hasbî olmamış katı bir dünyanın, özü ihlas ve fıtrîlik olan yeni bir dünyaya karşı huysuzlaşmasının gereği idi. Bütün bir tarih boyu da devam edecekti. Kuvvetli olduğu zaman alabildiğine azgınlaşan; zayıf olduğu devrelerde de bütün bütün müraileşen ve ruhu yapmacıklarla dolu bir dünya, ebedî nuru temsil eden bir nizamla kat'iyen uzlaşamadı. Ve işte tarihin, hûnîn[9] sayfaları; buna bin misal meydanda...!

Nihayet içtimaî çalkantılar, onu kendine getirecek buudlara ulaştı ama, bu defa da yıllar yılı aman vermeden ezdiği halaskârını, kendi kapısında iki büklüm buldu. Asırlarca kendisini kıvrandıran humma, şimdi de kıskıvrak bu yeni dünyayı yakalamıştı. "Tagallüpler, esaretler, tahakkümler, mezelletler, türlü ibtilalar, türlü illetler." Artık, yıkılana payanda ile koşacak, yatağa düşene zemzem taşıyacak kalmamıştı...

Bu durumdaki bir dünyanın, başkalarına Hızır olması asla düşünülemezdi. Hele teknik üstünlük ve maddî refah seviyesi kıstas olur ve bu da yardıma muhtaç olanların elinde bulunursa...

Ne var ki, bu çekimserlik de bir işe yaramayacaktır. Zira, bir taraftan onun, yüzlerce yıldan beri içinde taşıdığı hınç açığa çıkarken, diğer taraftan da, öteden beri istismar edilegelen yeni dünyada bazı kıpırdanışlar belirmeye başlamıştır.

Şimdi iliklerine kadar korku içinde tir tir titreyen bu gadir dünyası, biraz daha huysuz, biraz daha tedirgin ve biraz daha gerilim içindedir. Belki de patlayacak hâle gelen bu dünya, önümüzdeki yıllarda, yeni bir çılgınlık ve yeni bir maceraya atılacaktır...!

Keşke, bir kin ve nefret kumkuması hâlinde, asırlardan beri kaynayıp duran bu fitne ocağı, en son "şuuraltı"na kadar her şeyini ortaya dökmüş olabilseydi. Belki o zaman, intibaha gelmemiz biraz daha hızlanacak ve erken kurtuluşa erecektik. Ve bu efsanevî ruhun tebahı[10] Batıyı da kurtaracaktı.

Kim bilir, belki de yine öyle olur.

"Gün doğmadan meşîme-i şebden[11] neler doğar."

1 *Dilşâd:* Sevinçli, kalbi hoş olmuş.

2 *İdbar:* Gerileme.

3 *Seylap:* Sel.

4 *Tehâlük:* İstekle atılma, can atma.

5 *Çertaraf:* Dört bir yan, taraf.

6 *Âriye:* Ödünç, iğreti.

7 *Aborde:* Kıyıya sığınma, batma.

8 *Müstehâse:* Fosil.

9 *Hûnîn:* Kana bulanmış.

10 *Tebah:* Uyarma, kendine gelme.

11 *Meşime-i Şeb:* Gecenin döl yatağı.

Dünya Muvazenesinde Bir Millet

Yeryüzü muvazenesinin tamamen bozulduğu, içtimaî coğrafyanın sürprizlere hâmile bulunduğu şu günlerde, "tabakât-ı beşer"[1] çapında sözünü geçirebilecek bir yüce devlete ve âlî bir millete, ne kadar muhtaç olduğumuz her türlü izahtan vârestedir.

Şarktan garba şenâetlerin işlendiği, mazlumun hor görülüp zalimin alkışlandığı; süper devletlerin kendi çıkarları hesabına, yeryüzünü anarşiye devir teslim edip, kargaşa ve hercümerci körükledikleri bir dönemde, muvazene unsuru olabilecek bir milleti, kendi elimizle bitirip tüketmiş olmanın hasretini bir kere daha çektik... Gerçi bu millet hiçbir zaman bütün bütün yok olmadı. Eğer arızalı görülüyorsa ihya edilmeli ve ihya edilmelidir de... Yoksa arenalardaki kanlı kavgalara benzer hâlihazırdaki[2] bu durumun, daha ciddî ve daha endişe verici korkunç şeylere inkılap etme ihtimali vardır.

Bu ise, sadece muvazene unsuru olabilecek bir milletin yok olmasıyla kalmayacak; belki içtimaî coğrafyada birbirini takip eden ciddî değişikliklere de sebebiyet verecektir. Dünyanın belli bir bölümünde, böyle bir çöküşe sebebiyet vermenin tarihî mesuliyeti ise, o başyüce milleti, kendi tükenişiyle baş başa bırakanlara ait olacaktır.

Bu millet, dünden bugüne binlerce badireyi atlata atlata, ve binlerce dahilî ve haricî hıyanet şebekesiyle boğuşa boğuşa, günümüze kadar mevcudiyetini koruyabilmiştir; ama o, şimdi, bitkin ve harîm-i ismetine[3] tecavüzle karşı karşıya bulunmaktadır.

Evet, bütün bir tarih boyu, ardı arkası kesilmeyen kinlere ve nefretlere maruz kaldıktan sonra, yeni dünyanın çeşitli ideolojik silahlarla hücuma kalkıştığı ve onu tüketmek için, sarının kırmızı ile tek cephe hâline geldiği şu karanlık günlerde, onun kalb ve ruhuna sahip çıkma mecburiyetindeyiz.

Dün onun düşmanı sadece sonradan özür dileyen bir kısım mutaassıp diyanet mensuplarıydı. Şimdi "Lanet ile anılan o cebâbirenin[4] en küstahına binler rahmet okutan" milletimize düşman firavunlar var sahnede... Vâkıa ilk düşmanlık, salîbin etrafında toplananlarla başlamıştı. Şimdi ise o, yerini, daha korkunç ve daha kalıcı düşmanlıklara bırakmış gibidir.

Bu millet Avrupa'ya adım attığı günden itibaren, bazı diyanet mensuplarının kin ve husumetini üzerinde topladı. Bu husumet ve kin, Bulgarı, Sırplıyla;

Macarı, Yunanlıyla yan yana getiriyor ve bir kilise cephesi teşkil ediyordu. Çok eskilere dayanan salîbin bu düşmanlığı, Haçlı seferleri esnasında, milyonlarca insanın seylaplar teşkil eden kanlarıyla bile dinmemişti. Kudüs'ün elden çıkmış olduğunu gören Frederik'ler, Rişar'lar, Filip'ler, İstanbul'un da aynı şekilde elden çıkacağını düşündükçe kuduruyor ve kudurdukça da yeni intikam orduları teşkil ediyorlardı.

Uzun asırlar Avrupalının vicdanında sadece kin ve nefret hisleri uyarıldı ve Cennet'in esrarlı anahtarları diye İslam dünyasını ve hususiyle bu dünyanın Batı karşısında son karakolu olan bu yüce milleti kana, irine boğma yolu gösterildi.

Ehl-i salîb, amansız bir kasırga dehşeti ve bir lav şiddetiyle, bu dünyayı bir baştan bir başa istila ediyor; bu millet ise, bu korkunç yangını bağrında söndürüyor ve tarihî mesuliyetini yerine getiriyordu. Keşke mesele, sadece haricî tecavüzlerden ibaret olsaydı. Gövdenin içine girmiş binlerce kurt, içten içe durmadan onu kemiriyor ve dışın tecavüzüne yeni yeni gedikler açıyordu...

Bu boğuşma ve mukavemet asırlarca sürdü. Ne haricin Romen Diyojenleri, ne de evin içindeki Ebû Leheb'in torunları, onun azim ve iradesine kement vuramadılar. O, bütün bunları aştı ve her şeye rağmen emanete sadakat vazifesini bihakkın yerine getirebildi.!

Şimdi ise, onu, yepyeni bir tarihî mükellefiyet beklemektedir. Yaptıklarına nispeten çok daha çetin, çok daha amansız görünen bir mükellefiyet...

Şu âna kadar herkesten ve her şeyden ihanet gören bu millet, asırlardan beri bağrında taşıdığı saf ve dupduru iman ve imanın temin ettiği yüksek heyecanla pek çok badireyi atlattığı gibi, bu yeni imtihanı da ciddî bir tarih şuuru içinde atlatacağı ümidini beslemekteyiz.

Ancak, her şeyden evvel, yapılması gerekli olan hususların çok iyi bilinmesi lazımdır ki; muâlece[5] adına yapılan şeylerle çeşitli komplikasyonlara sebebiyet verilmesin.

Evet, onun asıl ihtiyaçları ve bunalımdan bunalıma götüren çeşitli hastalıkları hakikî çehreleriyle bilinmezse, hiçbir müdahalenin kâr etmeyeceği muhakkaktır.

Onun için, evvela illetin teşhisi, sonra tedavi yollarının tespiti ve daha sonra da muâlece planının hazırlanması lazımdır ki; ameliyata yatırdıktan sonra operatör arama ve neresini yarıp dökeceğimizin münakaşasını yapma garabet

ve yetmezliğine düşmeyelim.

Evvela yıkıp, sonra yapma planını hazırlamayı düşünenler, ihlaslı da olsalar, büyük ihanet içindedirler. Mücerret bir şeyin olmasını istemek bir işe yaramadığı gibi, yolunda isteyememek ve gayret edememek de hiçbir işe yaramayacaktır.

Hamiyet ve gayretimiz irfanla mücehhez olmaz, azim ve i护ademiz derin bir tetebbu ve vukufa dayanmazsa, fayda yerine zarar getirebilir. Zaten, senelerden beri, milleti kurtarma istikametinde verilen bütün kavgaların, semere vermemesinin asıl sebebi de budur; yani, hamiyetle bilginin, azimle vukufun, samimiyetle idrakin beraber bulunamayışı...

Onun içindir ki, bu milletin ihya edilmesini ve yepyeni bir dünyada hazırlanmasını üzerine alan zimamdarlar, şuursuzca ibdâ ve inşâlara kalkışmadan, onun kendi tarihi ve ruh köküyle temasa geçmesini temin etmelidirler. Onda, yeniden bir tarih şuurunun uyandırılması çok mühimdir. Ve son senelerin ibret ve felaketlerle dolu hâdiselerinin arkasında da, hep bu idrak edememe ve şuurdan mahrumiyet vardır.

Evet, bu mefkûre bütün ruh ve hayatımıza hâkim kılınmalıdır. Hem o kadar hâkim kılınmalıdır ki, mektepte, kışlada, saban başında, sürü arkasında ve memuriyet masasında; hatta beşikleri sallayan anaların ve ninelerin dudağında daimî türkümüz ve hareketlerimizin nâzımı bulunmalıdır.

Bu anlayışla insanımıza, en seri şekilde kendi ruhu gösterilmeli ve kendi dünyasına menfezler açılmalıdır. Onda kendi mukaddeslerine hürmet hissi uyandırılarak, yabancı ve tahripkâr düşüncelere reaksiyonu temin edilmelidir. Mâşerî irade kuvvetlendirilerek vukuu muhtemel kan, irin seylabının önüne geçilmelidir. Yoksa, ileride zuhûr edebilecek bazı hâdiseler karşısında, kendine zarar geleceği mülahazasıyla, yılanlara şirin görünmeye çalışan bir kısım sefil ruhlar, önlenmesine gayret göstermedikleri bu büyük yangın içinde, milletle beraber mahvolup gideceklerdir.

Bugüne kadar bin türlü ölüm-kalım mücadelesiyle varlığını devam ettiren ve bundan sonraki mevcudiyetinin de, içtimaî coğrafya adına büyük ehemmiyeti bulunan bu millet hem kendi hem İslam dünyası hem de devletler arası muvazene için mutlaka kurtarılmalı ve tarihin kendinden beklediği yüce vazifeyi eda edecek imkânlara kavuşturulmalıdır.

Yaradan, onu endişe ettiğimiz şeylerden korusun.

1 *Tabakât-ı beşer:* İnsanlık tabakası.

2 Türkiye'de seksenli yıllara doğru giderken yazılmıştı.

3 *Harîm-i ismet:* Namus ocağı, mukaddes ocak.

4 *Cebâbire:* Cebrediciler, mütekebbirler, zalimler.

5 *Muâlece:* Tedavi.

Dünden Bugüne

Kudret eli örmüştü bizi. İlahî idi nescimiz. Sağlam kaideler üzerine bir oturuş oturmuştuk ki, Çin Seddi ayaklarımızın dibinde kalıyordu. Varlığın madde ve mânâ uçları bizde birleşiyor; arşiyeler, ferşiyeler bu sayede gün yüzüne çıkıyor ve anlaşılır hâle geliyordu. Eski Roma, disiplin ve düzeni ile; Atina, ilmî mehâfiliyle kapıkulumuz olmuş, bizden erkân dileniyordu. Askerlik bizim kışlamızda, idare bizim saraylarımızda, dışı mukassî saraylarımızda.. içtimaî, bizim toplumumuzda, semanın rengini alıyor, semalaşıyor, semavîleşiyor ve bin türlü varlık cilvesi gösteriyordu. Yollar kıvrım kıvrım bize uğruyor; kârbânlar ülkemiz için "şedd-i rihâl"[1] ediyordu. Krallar, tenezzühlerini bizim yamaçlarımızda ve sahillerimizde düzenliyor, servetler yol yol ülkemize akıyordu. İremler, "Tâk-ı Kisralar" kemerimizde bir toka, yüzüğümüze bir kaş olmuştu. Hayat düzenimiz, içtimaî âhengimiz, maddî refahımız, huzurumuz, itminanımız ve ümitlerimizle "güneş devletleri"ni, "ütopyaları", "el-Medinetü'l-Fâzılaları" bir menşurdan geçirir gibi özleştirmiş, hayalde varlık cilvesi göstermeye muvaffak olmuştuk. "Âli kavimdik, sema peymâ idik, mefâhir idik." bütün bir geçmiş olarak.

Sonra "kâbus-u hûn" bir korkunç dev, su menbaımıza oturdu, bağ ve bostanımızı kuruttu. Bir umumî yıkılış ve dökülüş başladı. Burçlar çöktü, surlar yıkıldı, göller kurudu, yollar perişan oldu. Hanümanlar dağıldı, ocaklar söndü, ikinci bir Orta Asya göçü başladı. Göç vardı ama nereye gideceksin.! Bir sende değil, gideceğin her yerde de yangın ve dökülüş vardı.

Göç etmedik durduk ve başımıza yıkılacak ümranın, bizim için mezar olmasını bekledik. Ufkumuzda bir yalancı şafak, semamızda bir şimşek şeraresi yoktu. Yer hayatsız, sema kupkuru idi ve bir "subh-u kıyamet" bekliyordu efrad-ı millet.

Derken beklenmedik bir şey oldu. Bulutun gözü damla damla doldu... Yer sinesini açtı, kabardı. Rüşeymler formalarını takıp, bahar naraları atmaya başladı. Tohumlar sancıya tutuldu. Yumurtalar kuluçkaya kondu ve bizler her vadide bin doğuş ve bin dirilişi beklemeye durduk. Olup bitenler bizim için nevzuhur şeylerdi. "Tenasüb-ü illiyet" prensibiyle izah etmek mümkün değildi. Zira sarf edilen güç ve emek bir tek cisme hayat nefhetmeden dahi uzak bulunuyordu. Hâlbuki etrafımızda "cûşa-cûş" bin bahar havası ve binler diriliş tarrakası vardı. Bu olup bitenlere mucize denmese bile, Kudreti Sonsuz'a

vermekten başka da izahı yoktu. Temiz gönüllerin, dupduru isteklerine, rahmet seması, inayet dolu etekleri ile koştu. Ve "harap illerimizi, kimsesiz çöllerimizi" onardı, mâmûre kıldı. Yıkılmış hânümânlarımıza enîs ve ünsiyet getirdi. Aradaki boşluğu görmüyor gibi, nescedeceğimiz ümran devri ile, "yıkık bir rüya" hâline getirilen mazi arasında bir "hayt-ı vuslat"[2] kuruldu.

Artık yeni bir inkisara fırsat vermeyecek; bu yeniden doğuş örfânesine katılırken, tütmeye başlamış ümit ocaklarımızı söndürmelerine müsaade etmeyecek ve göz yummayacağız. Dirilişimiz için bölünmezliği, yekvücut olmayı ve varoluş için hayatî bütün fakültelerin zarurîliğini dar akıllarına sığıştıramayanlar, meslek, meşrep inhisarıyla, neticesi hüsran bir kavgaya zemin hazırlamış olabilirler; biz buna: "Bin nefrîn!" diyerek yolumuza devam edeceğiz.

Bu büyük iş ve davayı belli bir zümreye inhisar ettirmek isteyenler, ne kadar yanılıyorlar.! Evet bütün bir mâşerî vicdanın uğruna baş koyacağı bu dava, hiçbir zümrenin tekelinde kemalini bulamayacağı gibi, âlemşümul hüviyetini de koruyamayacaktır. Mizaçların, meşreplerin oluşturduğu alaylar, taburlar, bölükler, kendilerine has hüviyet, hava ve kabiliyetleri ile, define-misal bu hamûleye omuz verip göğüsledikleri zaman, rahmetle münasebet kurulmuş olacaktır. Mânâsı doğru olduktan sonra zaaf isnaddan ne çıkar. Söz Sultanı: *"Ümmetimin ihtilafı rahmettir."*[3] buyurmuyor mu? Bu hazinenin taşınması isteniyorsa, taşımak için uzanacak ellerin samimiyetine bakmak gerekir.

Hizmet bizde başlasın, bizde bitsin düşüncesinde, şeytanın desisesi olma ihtimali vardır. Hakperestlik, Hakk'ın hatırının âlî tutulmasını iktiza eder. O noktada Hakk'a hizmet eden her el öpülür. Her düşünce saygı ile karşılanır. Öbür âlemde Hakk'ın inayet ve ihsanı, bizim hendesemize göre cereyan etmeyecektir. O, salim ve iman dolu gönülleri, hakikat gamzeden simaları arayacak ve bulacaktır.

Öyle ise, ey ebed yolunun yolcuları! Nâmütenâhi bir zaman içinde beraber olacağınız kimselere karşı, davranışlarınızı ayarlarken, dünya ile biten kin ve nefretlere, hodgâmlık ve hasetlere göre değil; buradan intikalle başlayan ebedî âleme göre ayarlayınız! Ayarlayınız da, şu dirilişimizi yozlaştırmayınız! Ve kat'iyen biliniz ki, dünya üzerinde cereyan eden bu büyük kavgada mücadelenizin hakikî hedefini tayin etmedikçe, gerçek hasımlarınızın elinde oyuncak olmaktan kurtulamayacak ve muvaffakiyet ümit ettiğiniz her yerde hüsrana maruz kalacaksınız...!

Öyle ise gelin! Gören, Bilen ve Nigehbân olanın huzurunda ahd ü peymanda bulunalım! Millet ve mazi düşmanlığı ölsün, bizler, o mezarın başında ister imam olalım, ister mezarcı... Bu kasvetli bulutlar gitsin, bir güneş doğsun, ister sultan olalım, ister dilenci..!

1 *Şedd-i rihâl:* Yolculuk maksadıyla hayvana semer vurma.

2 *Hayt-ı vuslat:* Bağlayıcı unsur, irtibat.

3 Bkz.: en-Nevevî, *Şerhu Sahîhi Müslim* 11/91.

Huzur Topluluğu

Huzur, her mahfilde sözü edilen ve asla vaslına erilemeyen bir mahbub oldu. Esasen bu dert meyhanesinde, daima huzursuzluktan şikâyet edilmiş ve huzur adına türküler söylenmiştir. Ne var ki, her devirde meydana gelen yeni huzursuzluklar, bir evvelki devri aratmış ve "Hayali cihan değer" dedirtmiştir...

Huzur ve huzursuzluk, şimdiye kadar tarihin "gergin" çehresinde, bir gece-gündüz deveranı içinde devredip durmuş, bir türlü izafî çizgiden aydınlığa ve kat'iyete ulaşamamıştır. Nasıl ulaşır ki, burası gerçek huzur ve huzursuzluğun yeri değil; ancak yoludur. İlk mevhibelerini değerlendirenler ve istidat mumlarını tutuşturanlar, iradenin hakkını vermiş, nura ve huzura vâsıl olmuşlardır. Gönül ve vicdanlarında bir aydınlık ve huzura... Var oluş sırrını kavrayamayanlar, melekelerini şer hesabına geliştirenler ve sefil arzularına zebun olanlar ise, karanlığa, ama mutlak karanlığa ve huzursuzluğa maruz kalmışlardır.

İnananlar ve gerçeğin yolunda olanlar için, mutlak huzursuzluk asla bahis mevzuu değildir. Onlar her rahatsızlık ve tedirginliğin arkasında dahi bir ümit ve emniyet bişareti alır ve hâdiseleri gülerek karşılarlar.

İman ve ümit huzurun ilk şartıdır. Vicdanî yüceliğe erememiş, orada kendi Cennetini kuramamış kimselerin huzurlu olması düşünülemeyeceği gibi, geleceği ümitle bekleyen ve mutlu istikbalin hazlarıyla gönlünde Cennetler kuranların da huzursuzluğu düşünülemez.

Bu itibarla, milletçe bütün çırpınışlarımız, insanımızı böyle bir huzur topluluğu hâline getirme istikametinde olmalıdır. Hasis ve sefil duygulardan arınmış, yüce âlemlere doğru pervaz eden bir huzur topluluğu... Asude vicdanlı fertleriyle, emniyet ve saadet gamzeden aileleriyle; sulh ve sükun vaad eden milletiyle bir huzur topluluğu...

Evet huzur, evvela fertte başlar, ailede küçük bir içtimaî bütünleşmeye ulaşır ve nihayet toplumun bütün kesimlerine hükmedecek hâle gelir.

Öyle ise, iyinin, güzelin, ümit ve emniyetin gelmesini düşünürken de, işe, fertle başlama mecburiyetinde olduğumuzu kat'iyen hatırdan çıkarmamalıyız. Çünkü aileyi oluşturacak o olduğu gibi, topluma rükün ve parça olacak da odur. Parçaları günahlardan müteşekkil bir topluluğun vaad edeceği hiçbir hayır, hiçbir yümün, hiçbir ümit ve saadet yoktur. Bütün hayır ve saadetler, emniyet ve huzurlar, benlik ve şahsiyetin sırlarını kavramış; zihnî ve ruhî derinliğe

ermiş fertlerin etrafında halelenmektedir. Aynı zamanda böylesine sağlam bir rükün hâline gelen fert, iyi bir aile parçası ve mükemmel bir vatandaş olma hüviyetini de kazanmıştır.

Böylece yüce kamet fertlerden teşekkül eden ailelerin kurdukları yuvalar Cennet köşelerini hatırlatır. Bu saadet ocaklarında, anne-baba ve evlat olma, doğumla başlamadığı gibi ölümle de bitmez. Öteler ve ötelerin ötesi, bu bitmeyen oyun için ışıklarla donatılmış; en iç açıcı renklerle süslendirilmiş bir renk ve ses cümbüşü hâlinde onlara hep yeni sahneler hazırlamaktadır. Onun içindir ki, zaman, o sağlam yapıyı aşındıramadığı gibi, onları birbirine sımsıkı bağlayan hürmet ve şefkati solduramayacaktır. O hane-i "ebed-müddet" devam edip gidecektir. Alabildiğine âhenkli ve rasânetli bu yuva, istikbal vaad eden bir milletin de temel rüknüdür. Millet bu rüknün fazilet ve nezahetiyle varlık gösterir ve derinleşir. Bu kaideyi kaybedince de, bütün hayatiyetini kaybeder. Ailede var olmayan millet, millet olma hüviyetini de yitirmiştir. Bütünüyle sevgi, saygı, dayanışma ve yardımlaşma, milletin itibarî varlığına aileden akseder ve böyle bir millet, milletlerarası muvazenenin, cihan sulh ve salahının şahit ve nâzırı durumuna yükselir; eşya ve hâdiselere hükmeder hâle gelir.

Bu topluma ait, yapı taşlarındaki tenasüp, terbiyedeki vahdet ve gönüllerdeki diğergâmlık hissi, parçaları öylesine sımsıkı birbirine bağlar ki, bir hücredeki ızdırap, bütün organizmada derin bir inilti meydana getirir; parçalarda hâsıl olan haz dahi, aynı uzuvlarda lezzetlere vesile olur.

Böyle bir toplulukta, tebaa, devleti ve rical-i devleti omuzlarında taşır. Devlet ve rical-i devlet de, tebaanın fahrî hizmetçiliğini yapar; merhametli bir çoban, şefkatli bir baba gibi, saadet ve hazlarını, güttüğü ve yeddiğinin saadet ve huzurunda bulur.

Böyle bir toplulukta, patron işçinin yanındadır; yemesinde, giymesinde ve meşru bütün isteklerinde.. bir aile efradı gibi, yediğinden yedirir, giydiğinden giydirir ve tâkatinin fevkinde iş tahmil etmez. İşçi ise, o da işin ve işverenin yanında; servet ve patron düşmanlığından uzak, sa'yin ve gayretin misali olma yolundadır. İşin en iyisini yaparken, kan-ter içinde cehdedip boğuşurken, yüceler âleminde kendisine alkış tutulduğunu ve Hak katında tebcil ve takdir edildiğini bilir, yaptığı her şeyi gönül hoşnutluğu içinde yapar.

Böyle bir toplulukta bütün müesseseleriyle maarif, fazilet duygusunu geliştirir; sevgi ve mürüvvet kapılarını açar; nesline, insanlığa şefkati ve herkesle anlaşıp uzlaşmayı öğretir. Onu, merhametsiz emellerden, süflî

duygulardan, insanlık için yüzkarası olmaktan ve her türlü hoyratlıktan korur; bilhassa mukaddes mefhumlarına karşı saygılı yetiştirir.

Ve nihayet böyle bir toplulukta, adliye, adalet felsefesiyle hükmeder; zalimin, mütecavizin takipçisi, masumun ve mazlumun hamisi olur.

Biz, topyekün nesiller olarak, asırlardan beri beklenen bu ideal cemaati araştırıp durmakta ve böyle bir tekevvüne sebebiyet vereceğini zannettiğimiz her çareyi kurcalamaktayız. Kim bilir, bu yolda daha ne kadar zaman çırpınıp duracağız.

Bizim Maarifimiz[1]

Her ders yılına girerken, mektebi ve muallimi düşünmeden edemeyiz. Nasıl düşünmeyiz ki, mektep, hayatî bir laboratuvar; derslerimiz hayat iksiri; muallim ise bu esrarlı şifahanenin kahraman üstadıdır.

Mektep bir öğrenme yeridir. Orada hayat ve ötesine ait her şey öğrenilir. Aslında hayatın kendisi de bir mekteptir. Ne var ki biz, hayatı da ancak mektep sayesinde öğreniriz.

Mektep, hayatî hâdiselerin üzerine irfan hüzmeleri göndererek onları aydınlatır; talebelerine çevrelerini kavrama imkânını hazırlar. Aynı zamanda gayet hızlı olarak eşya ve hâdiseleri keşfetme yolunu açar ve insanı düşünce bütünlüğüne, tefekkürde istikamete ve çokta, Tek'e götürür. Bu mânâda mektep ayn-ı mâbettir ve o mâbedin azizleri de muallimlerdir.

İyi bir mektep, fertte fazilet duygularını inkişaf ettiren, müdavimlerine ruh yüceliği kazandıran melekler otağıdır. Talebelerine hoyratlık aşılayıp onları canavarlaştıran bina görünümlü bir kısım harabeler ise, birer çıyan yuvasıdır ve insanımız, asırlardan beri ters işleyen bu kabîl irfan ocakları karşısında hep hacâletten iki büklümdür.

Gerçek muallim, saf ve temiz tohumun ekicisi ve koruyucusudur. İyisiyle, sağlamıyla meşgul olmak onun vazifesi olduğu gibi, hayat ve hâdiseler karşısında ona yön vermek ve hedef göstermek de ona aittir.

Bin koldan akıp giden hayatın, kendine has hüviyeti kazandığı yer mektep olduğu gibi, çocuğun gerçek şeklini aldığı ve benliğinin sırlarına erdiği yer de mekteptir. Dağınık bir ırmağın dar bir geçitte katlanıp kendine has ihtişamıyla görünmesi veya ağaçtaki saf hayatî sıvının billûrlaşıp güneş hüzmeleriyle münasebete geçmesi gibi, hayatın çokluk içinde akışı, mektep sayesinde vahdete ulaşır; tıpkı bir meyvenin, ağacın cihetü'l-vahdetini[2] izhar etmesi gibi...

Mektebin, hayatın sadece bir parçasında insanı alakadar ettiği zannedilir; aslında o, kâinat mektebindeki bütün dağınık şeyleri bir arada görme ve gösterme vazifesiyle, çıraklarına daimî okuma imkânını hazırlayan, susarken dahi konuşan bir yuvadır. Bu itibarladır ki o, hayatın sadece bir bölümünü işgal ediyor görünse bile, bütün zamanlara hükmeden ve hâdiselere sözünü dinleten hâkimiyetin remzi bir yuvadır. Bir çırak hüviyetiyle mektebe intisap eden her

talebe, bütün bir ömür boyu oradan aldığı dersi tekrar eder durur. Oradan alınıp benliğe mâl edilen şeyler, birer tasavvur, birer hayal olabileceği gibi, birer hakikat, birer hüner de olabilir. Asıl mesele ise, elde edilen şeylerin fazilete giden yollarda bir rehber ve kapalı kapıları açan sırlı bir anahtar olmasıdır.

Mektepte, ilim benliğe mâl edilir; insan bu sayede yaşadığı katı ve maddî dünyanın buudlarını aşar ve bir bakıma sonsuzluk sınırına ulaşır. Benliğe mâl edilememiş ilim ise, insanın sırtına vurulmuş bir yük, hem de mahcup edici bir yüktür. Böyle bir bilgi, sahibinin omzunda bir vebal ve şuuru teşviş eden bir şeytandır. Evet, fikre bir aydınlık, ruha kanatlanma vaad etmeyen her türlü kaba belleme ve ezbercilik, benliği aşındıran bir törpü ve kalbe indirilmiş bir darbedir.

Mektebin vereceği en iyi ilim, dıştaki hâdiselerle içteki irfanın uç uca getirilmesinden ibarettir. Bu mektepte muallim ise, dışımızda yaşanana içimizde canlılık kazandıran mürşiddir. Şurası muhakkak ki, hiçbir zaman değişmeyen ve durmadan derslerini tekrar eden en büyük mürşid ve en doğru üstad hayattır. Ne var ki, doğrudan doğruya ondan ders almasını bilmeyenler için aracılara ihtiyaç vardır ve bu güzide aracılar da, hayatla benlik arasında kürsü kuran ve hâdiselerin muğlak ifadelerine tercüman olan muallimlerdir.

Gazeteler, kitaplar hatta radyo ve televizyon belki insanlara bir şeyler öğretebilirler. Ama, kat'iyen gerçek hayatı ve onun insan içinde akıp gitmesini öğretemezler. Her gün ayrı bir sancı ve ızdırapla talebenin gönlüne inen, ders ve davranışlarıyla onun dimağına silinmez renkli çizgiler bırakan muallim, yeri doldurulamaz bir öğreticidir. Onun içindir ki günümüzde her şeyi kolaylaştırma usulü sayılan Batı metoduyla talebeye bir şeyler verilebilse bile, hiçbir zaman iyi örnekler verilemeyecek ve ilimlerin gayesi öğretilemeyecektir. Bu güzel şeyler, ancak, siması hakikat gamzeden, bakışları alabildiğine derin ve çıraklarına vereceği her şeyi gönül menşurundan geçiren muallim tarafından verilebilecektir.

Havari, Hazreti Mesih'in çarmıha gerilme tehdidine rağmen ders verdiğini görmeseydi, aslanların ağzına atılırken gülmesi lazım geldiğini nereden öğrenecekti? İlk ve son yolun en büyük mürşidine bel bağlayanlar, onun kanlar içinde dahi gönüllere yumuşaklık dilemesini görmeselerdi, ateşte "berd ü selam"[3] olduğunu nereden bileceklerdi...?

İyi bir ders, mektepte ve muallim önünde öğrenilen derstir. Böyle bir ders

insana sadece bir şey vermekle kalmaz; onu sonsuz bilinmeyenlerin huzuruna yükseltir ve ona sınırsızlık bahşeder. Bu dersin talebesi nazarında her hâdise, görünmeyen âlemler üzerinde bir kanaviçe, o da hareket eden levhalar arkasında hakikatlerin müşahidi olur.

Böyle bir mektepte ne öğrenmeden ne de öğretmeden doymak düşünülemez. Nasıl düşünülür ki, kanatlanan muallimin himmeti, çırağını kâh yıldızlara yükseltir, kâh vicdanda soluk aldırır ve bu iki şey arasında duyulan hayret, hâsıl olan düşünce, onları yaşadıkları buudların dışına çıkarır.

İşte bize göre gerçek muallim; teker teker eşya ve hâdiselerdeki nirengileri yakalayan, bir ahize ve nâkile kontaklaşması gibi, hayat ve vicdan arasında münasebet kuran, her şeyden gerçeği duymaya ve her dille ona tercüman olmaya çalışan, Yunus diliyle;

"Tur dağında Musa ile,
Elindeki asâ ile,
Deryalarda mâhî ile,
Sahralarda âhû ile..."

onu söyleyen insandır.

Rousseau'nun üstadı vicdan; Kant'ınki vicdan ve aklın iltisakı... Mevlana ve Yunus mektebinde ise üstad Hazreti Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)... Kur'ân, bu ilahî dersten nağmeler ve söyleyişler; ama bütün sözleri kesen, çokta Bir'i gösteren, sırlı söyleyişler...

Mektep bu ışığın odaklaşacağı mukaddes yuva. Muallim bu esrarengiz laboratuvarın sehhâr üstadıdır.. iki büklüm belimizi sihirli elleriyle doğrultacak, ufkumuzu kaplayan karanlıkları temiz soluklarıyla giderecek mukaddes üstadı...

* * *

Öğrenme ve öğretme göklere dayalı iki yüce vazifedir. Bu vazife ile, insanın ruhundaki ehlîlik ve ehliyet ortaya çıkarılır ve o, topluma armağan edilecek hâle getirilir. Öğrenme ve öğretme imbiğinden geçmemiş fertte, insanî meziyetler ve yükseltici hususiyetler gelişmediği için, içtimaî bir hüviyet aramak da beyhudedir.

Ancak, neyin öğrenilip, neyin öğrenilmemesi lazım geldiğini ve nelerin ne zaman verileceğini bilmek de, en azından öğrenme ve öğretme kadar mühimdir. Bilgi adına mevsimsiz verilmiş nice şeyler vardır ki, dimağı çepeçevre sarmış

bir sis gibidir. Böyle bir bilgi, sahibine ışık tutamayacağı gibi başkalarına da faydalı olmayacaktır.

Bilmek zâtî bir değer ifade etse de, çok defa talibinin omuzunda bir yük ve bir vebaldir. Hele her şeyi bilmek isteyenlerin ve sırf bilmiş olmak için ilim edinenlerin bilgisi, onları birer malûmat hamalı yapmaktan başka bir şeye yaramayacaktır.

Öğrenilip öğretilecek her şey, insan şahsiyetini bütünleştirici ve iç âlem ile eşya ve hâdiseler arasındaki ince münasebeti keşfe matuf olmalıdır. Hatta bundan da öte, öğrenilen şeye ait her parça, pratiğe sağlam bir mesnet ve yeni terkiplere götürücü esaslı birer rehber mahiyetinde bulunmalıdır.

Şahsiyetimizle eşya arasındaki esrarı çözmeye matuf olmayan bir ilmin, haricî dünya adına ve onunla bütünleşme hesabına bize kazandıracağı hiçbir şey yoktur. Aynı zamanda bu durum vicdanın böyle muammalar karşısında mahkûm olması demektir. Vicdana kol kanat olup onu seyyal kılacak husus, onun haricî duyuşlarıyla, içteki bulunuşudur. Binaenaleyh o, bu kol ve kanattan mahrum edilince, asla kendinden bekleneni eda edemeyecektir. Onun için, sadece öğrenmek ve önüne gelen her şeyi öğrenmek, götürdüğü şeyler itibarıyla hiç bilmemekten daha tehlikelidir.

Bu itibarladır ki, insanı bilgi budalası yapabilecek bilgileri öğrenmek yerine, kâinatla bütünleşmeye götürücü şeylere gönül verilmelidir. Bu husus, düşüncenin ilk merhalesi, öğrenme ruh ve ciddîliğinin de en sağlam belirtisidir. Bu teminatı elde ederek ilim yoluna koyulma, insanı ezbercilik ve hafıza müsabakasından kurtaracağı gibi, materyalizmin içine düştüğü kışırla iştigal ve hezeyanlardan da koruyacaktır.

Her şeye merak sardıran ve her gördüğünü ve duyduğunu öğrenmek isteyen, ciddî hiçbir şey öğrenemez. Gerçek ilim ve tefekkür "bu lazımdır" denen şeyle, iştigal nispetinde elde edilir. Fuzuli ve sırf merak sâikasıyla öğrenilen şeyler ise, çok defa öğrenen için öldürücü zehir tesiri yapar. Ya bunlar, tertemiz genç dimağlara ve hele hele onun kalbî ve ruhî yapısına zıt olursa...

Gençlere, öğretilecek şeylerle onları birer hafıza hamalı kılmaktan ziyade, yaş ve kültür durumları nazar-ı itibara alınarak, gördüğü nesnelerin ötesinde gayeler hissettirilmeli ve öğreneceği şeyler, hazmedebileceği ölçüde verilmelidir. Daha ilk mektepte çocuğa cihan coğrafyası, beşer tarihi veya felsefe ile taşıyamayacağı bir yük yüklemek, ders için de, talebe için de

tâli'sizliktir.

Her gün, ilim adına, çırağını bin şüphe ve tereddütle baş başa bırakan öğreticiye muallim denemeyeceği gibi; talebesini bir laboratuvar ciddîliği içinde doğru neticelere götüremeyen mektebe de mektep denemez.

Aile ve içtimaî çevrenin, gence bir şey vermeyişi ve veremeyişi bir gerçektir. Ancak bir başka taraftan, onun yüce duyguları ve iç âlemi askıya alınmasaydı ve etraftan akıp akıp ruhuna gelen örseleyici ders ve telkinler olmasaydı, hiç olmazsa onu, safvet-i asliyesi içinde korumak mümkün olacaktı. Heyhât..! Günlük televizyon haberleri, siyasî polemikler, sporlar ve sporcular, sırf merak uyarma maksadıyla tertip edilmiş yalanlar, tezvirler, her türlü aldatmalar ve sansasyonlar o zayıf dimağları, o denli işgal etmiştir ki, bu Kafdağı'ndan ağır yükü, değil o cılız varlıklar "benim diyen" her babayiğit dahi rahatlıkla yüklenemeyecektir.

Bu kadar yük altında mektepteki derslerin anlaşılması; anlaşılıp kavranması ve hayatın içine sokulması; hele hele onlarla yeni terkiplere ulaşılması asla mümkün olmayacaktır. Bir de buna, bilgi hamalı yetiştirme programı eklenmişse, artık vay hâline o mektebin de, talebenin de...!

Günümüzün tembel talebeleri veya bu bozuk havanın tembelleştirdiği çıraklar, daha çok, çile çekmeden elde edilen şeylerin peşindedirler. Günlük hayatlarında onları daha ziyade meşgul eden şeyler: Gazete haberleri, sporlar ve sporcular, film ve artist isimleri, gençlik heyecanlarından istifade edip onları birer insan azmanı hâline getiren bir kısım izm'li müskirat ve mükeyyifattır[4]. Böylelerine bir fatihlik ve kâşiflik anlatmak en güç şeydir. Evet, emek ve çile isteyen büyük insan olma yolu, onlara göre en menfur şeydir. Çalışmayı, hele metod ve sistem içinde çalışmayı asla sevmezler. Bir de buna, günümüzün renkli hâdiselerinin vitrinleştirilmesi ve sahnelendirilmesi ilave edilecek olursa, doğruyu öğretme sancısını çekenlerin vay hâline!

Asrımız içinde cereyan eden hâdiselerin çokluğu, araştırmaların artması, ilmî eğrilerin ihtimaliyatı yeniden hızlandırıp sahneye sürmesi; tecrübelerle elde edilen kat'îliklere nispeten, istatistikî bir havanın daha çok revaç bulması, insanoğlu için her şeyin kavranabilir olmasını imkânsız kılmaktadır. Esasen böyle bir teşebbüs de, hem öğrenen için hem de öğreten için boş bir gayret ve budalalıktır.

Günümüz, iş bölümünü, vazife taksimini ve ihtisaslaş-mayı zarurî

görmektedir. Her fert, eşya ve hâdiselerin bir bölümünü keşfe koyulacak ve kendinden bekleneni verebilmek için o uğurda fâni olacaktır.

Şimdi bir kere düşünün! Zihni günlük hâdiselerle işgal edilmiş, ruh dünyası kısır boğuşmaların alçaltıcı baskısı altında ezilen bir gencin gönlüne bir şey koymak mümkün müdür? Ve hele kafasına takılan şeyler, hayvanî hisleri ve beşerî garîzeleri tarafından hüsnü kabul görüyorsa... Allah'ın günü, onun yüce hisleri üzerine bir balyoz gibi inen, kudurtulmuş şehevî arzu ve ihtiraslar, onda okuma ve düşünmeye mecal bırakır mı..?

İyilik ve güzellik bilgisi, yozlaşma ve soysuzlaşmaya karşı savaşan bir ordu gibidir. Genç, bu kuvveti, mektep ve mektep vazifesini yapan muhitinden alacaktır... O, ancak bu lâhutî bilgiyle donatıldığı zaman, fenalıklara mukavemet gücünü kazanır ve iradesinin kanatlarıyla yükselir.

Hiçbir şey bilmeme, gencin elini kolunu bağlayıp onu müdafaadan mahrum bırakacak, yanlışın ve kötünün öğretilmesi ise onu felç edecektir.

Ne acıdır ki, asırlardan beri milletimizin ömür törpüsü sayılan bu hususa karşı, henüz toplu bir kıyam ve bir seferberlik hissi görülmemektedir.!

1 Bu konudaki ilk düşüncelerimin nüvelerine, her fikrini tasvip etmesem de Celal Nuri'nin çığlıklarıyla, yaptıklarını tasvip etmem ama Haşim Nahid'in sorgulayıcı ifadeleriyle, Muallim Cevdet'in mukayeseleri ve merhum Topçu'nun hayatbahş soluklarıyla ulaştım. Bugün konuyla alakalı bir şeyler karalasaydım, her şey biraz daha farklı olurdu.

2 *Cihetü'l-vahdet:* Birlik ciheti.

3 *Berd ü selam:* Serin ve emniyetli.

4 *Müskirat ve mükeyyifat:* Sarhoş edici ve keyif vericiler.

Maarifimizde Muallim[1]

Muallim, doğumdan ölüme kadar, bütün bir ömür boyu, hayatı şekillendiren kudsî üstaddır. Milletine, kader programında rehberlik yapıp ahlak ve karakterini yücelten ve ona ebediyet şuurunu aşılayan, melek soluklarının mihraklaştığı bu üstün varlığa denk yeryüzünde ikinci bir yaratık gösterilemez.

Muallimin fert üzerinde tesiri, anne, baba ve cemiyetin tesirinden kat kat üstündür. Aslında, anneyi de, babayı da, hatta cemiyeti de yoğuran odur. Onun elinin, içine girmediği her hamur tatsız ve tuzsuz sayılır.

O, Allah'ın insanları yükseltip alçaltmasında kullandığı bir el ve bir dildir. Evet, muallimini bulmuş bedevî bir topluluk, melekler kadar ulvîleşir ve cemaat hâlinde muallimlik payesine yükselir. Ve yine iyi bir muallim sayesinde Makedonya, cihanın büyük fatihlerinden birine sahip olur. Anadolu, iyi muallimler sayesinde ümran devrine erer. Çağlarla oynayan Fatih, büyük disiplin ve nizam insanı Yavuz ve daha yüzlercesi, böyle güzide birer üstad elinden çıkmış nadide çıraklardı...

Muallimin elinde madenler saflaşır, som altına ve pırıl pırıl gümüşe inkılap eder. O esrarlı elde en ham ve en değersiz şeyler, bîhemtâ elmaslar hâline gelir. Hiçbir fabrika onun kadar seri ve onun kadar sistematik olarak iş göremez. Karşısına aldığı yüzlerce insana, bir anda bütün duygu tayflarını intikal ettirmek ve onların varlıkları içinde ikinci bir varlık hâline gelmek, muallimden başka kimseye müyesser olmamıştır.

O, sırlar âleminin aşılmaz şahikalarından sızıp sızıp bize gelen mânâların tercümanı ve varlık âlemindeki sezilmez infiallerin sesi ve sözüdür. Onun sayesinde insan, bulutlar gibi yükselir ve rahmet olarak yere iner.

Gökler ötesi âlemlerin en emini, bir üstad ve bu üstadın getireceği haberlere bağrını açan yüce ruh ise, en büyük bir muallimdi.. muallimlik vazifesinde, ferdin de cemiyetin de medyun olduğu bir muallim... Bugün doğru olarak ne biliyorsak ve ne biliniyorsa hepsi ondan; gerisi kîl u kâlden ibaret...

Muallim, gâh filozof, gâh zâhid, gâh derviş hâlinde zuhur etmiş ve yaşadığı zamana damgasını vurmuştur. Ne var ki, herkesin "gerçek"ten istifadesi nispetinde, her muallimin görünümü de başka başka olmuştur: İlk devirlerin hikmet âşıkları nebilere ait nağmeleri tekrar ediyorlardı. Orta Çağ'ın "skolastik" mürşid ve muallimleri, ilahilerine "pozitivizm" nağmesini de ilave ettiler. Aynı devirde, Doğunun muallimleri ise, ellerindeki esrarlı menşurla,

insanı keşf ve onu kendine ulaştırma gayreti içinde idiler...

Rönesans'tan sonra, her şeyle beraber muallim de değişti. Artık o, körü körüne eşya ve hâdiselere dalan, elindeki küçük tezgâhından çarşıdaki atölyesine kadar, her şeyiyle hakk-ı temettu[2] peşinde koşan, keşif ve icat tutkunu toy bir âşıktı. Bu dönemde kitleler üzerinde hükmedenler, hiçbir zaman muallim olamadılar. Evet, bu devirde kitleler aşırı telkin ve teşhirlerle aldatılarak, belli istikametlere sevk edildiler; fakat hiçbir zaman muallim görmediler. Aslında, bu "yeniden doğuşun" zifaf gecesinde, kalb çoktan Mefisto'ya kaptırılmıştı.

Daha sonra ise, topyekün teknik vasıtaları –teleskoptan mikroskoba kadar– nebülözlere tırmanan merdivenler ve partiküllere sarkıtılan x şuâları hâline getirip, her şeyi madde ile izaha kalkışan materyalizmin banal görüşlü muallimleri gelir. Bu devirde, insanı yüceltme adına bir şey yapılamadığı için, muallimden bahsetmek de oldukça zordur. Ancak, bu alabildiğine katı ve karanlık dönem de, uzun sürmemiş, arkadan bir yeni tecessüs ve tefahhus[3] devri başlamıştır.

İnsanlığa karşı büyük cürümler işlemiş bir avuç sergerdandan sonra, son asırları kuşkuyla karşılayan ve yeniden sebep ve neticeleri kurcalama lüzumunu duyan bu dönemin irfan ordusu, hürmet duyduğumuz muallimlik müessesesini bize iade edecek gibidir.. toplumun yüreğini hoplatacak, himmetini bileyecek; zihinlere aydınlık ve kalblere kuvvet kazandıracak muallimliği... Evet, bu muallimlik sayesinde talebenin öteler ötesiyle münasebete geçmesi temin edilecek ve o yüce âlemlerden gelen mesajlarla, talebe, şahsî idrakinin kat kat üstünde ilhamlara mazhar olacaktır. Aslında "Mutlak"la temasa geçmeye yaramayan ilimle ne yüce terkiplere varılabilir ne de eşyanın yüzüne aydınlık getirilebilir. Böyle bir ilim, çok defa varlıktaki esrarı inkâr ettiren bir ilhad veya kalbleri tereddütlere boğan bir şüpheciliğe götürür. Talebesini bu hâle getiren üstad ise, o da ya bir mülhid veya bir septisttir; ama, kat'iyen ve asla bir muallim değildir.

Onun içindir ki, öteden beri en duru, en doğru dersi, hiç aldanmaz ve aldatmaz olan, güzide nebiler topluluğu temsil etmişlerdir. Herkese açık ve her yaşta müdavimleri bulunan nebiler mektebi, bütün bir hayatı içine alır ve bütün bir hayat boyu da devam eder. Her yer bu mektebin sınıfları ve her fert de bu irfan ocağının ya muallimi veya tâli'li bir talebesi olmuştur.

Devlet, bu mektebin "Başyüceleri"nin ders verip ders gördüğü bir

akademidir. Her ferde açık bu âlî mektepte, devlet ruh ve şuuruna vâkıf en büyük devlet adamları yetişir. Muallimleşen bu devletin, ne Eflatun'un filozoflarla idare ettirdiği devlete, ne de Budin'in tamamen aksi görüşteki devlet stiline benzer tarafı yoktur. Bu, nev'i şahsına mahsus bir devlettir. Ve bu devletin en başta gelen vasfı da devlet ricalinin çıraklıktan "Bâbüssaâde" ağalığına kadar, yükselişin her merhalesinde, hayat ve hâdiselerden dolgun not ala ala, o seviyeye gelmiş olmalarıdır. Yoksa, belli kademelerden geçmeden ve her girizgahta kâinatla bir kere bütünleşmeden, idareye talip olmak, "acemi oğlanlık" seviyesinde iken, "başkumandanlık"a gönül koymak gibi garip ve gülünç olacaktır ki, böyle bir durum millet adına en büyük tâli'sizliktir.

Brahman yüce duygularıyla tilmizlerinin gönlünde ebedîleşen bir muallimdi. Buda Nirvana'ya giden çetin yolda, temiz duygularıyla örnek ayrı bir muallimdi. Konfüçyüs ahlakın, Hürmüz sonsuzluk sırrının işaretçisi birer muallim idiler. En yüce varlıkta billûrlaşan Ömer'ler ise, büyük üstadları sayesinde her biri başlı başına bir muallim oluvermişti...

Hâla bütün canlılığıyla insanlığın gönlünde, en temiz çizgiler hâlinde devam eden bu muallim ve üstadları, zaman aşındıramamış ve içtimaî çalkalanmalar unutturamamıştır. Kim bilir, belki de bir gün gide gide insanlık, yeniden bu kadim çizgiye gidip dayanacaktır.!

Bu sırdandır ki, Yahudi, ruh köküne ondan daha yakın bir alternatif zuhur edeceği âna kadar, Mescid-i Aksâ ile beraber, komşuları üzerinde de hâkim bir güç olarak devam edecektir. Bu hâkimiyet, sûrî dahi olsa onun havraya dönmesinde aranmalıdır; prensipleri aşınmış olmasına rağmen havraya dönmesinde... Kilise de, düne kadar üzerinden atamadığı "Orta Çağ" zihniyetinden sıyrılarak St. Ogüst'lerin arkasında yeni bir bakışa ulaşacak gibidir.!

Kendi muallim ve üstadlarını bulup yeniden inşa dönemine geçecek olan bizim insanımızın derlenip toparlanması ise, hepten şaşırtıcı olacağa benzer. Elverir ki, günümüzün talim ve terbiye vazifelisi, fetih ve keşfedici bir ruha sahip bulunsun. Mukaddes kanaat ve düşüncelerinin hakkını vererek, büyük terkipçilere yakışır vecibeyi hakkıyla yerine getirsin: Nizamülmülk'le Alpaslan'ı yan yana görsün. Fatih'le Akşemseddin'i, Zenbilli ile Yavuz'u birbirinden ayırmasın. Gazzâlî'nin aydın semasında, Pascal'ı unutmasın. Mevlana'nın sehhâr ifadeleriyle semâa kalkarken, laboratuvara uğrayıp Pastör'ü selamlamayı da ihmal etmesin. Sözün özü, kafa ve kalb bütünlüğünü

kendisine şiar edinsin...

Neslini yüceltme sancısı çeken muallime binler selam...

1 Konuyla alakalı enbiya-i izama, hususiyle de Efendimiz'e çok şey borçluyum. İmam Gazzâlî, Bediüzzaman ve Milas Müftüsü Sadık Efendi'yi de hayırla yâd etmeliyim.

2 *Hakk-ı temettu:* Menfaat; kazanmak, kâr etmek.

3 *Tefahhus:* Derinden inceleme, araştırma.

İlim ve Tekniğe Küskünlük

Bugün, büyük felaketler ve tehlikelerle karşı karşıya olduğumuz kadar, büyük imkân ve ümitlere de sahip bulunmaktayız. On dokuz ve yirminci asır, hayır adına da şer adına da en zengin ve en verimli asırlardan biri olmuştur. Bu dönemde insanlık, elde ettiği fırsatları değerlendirebilseydi, dünyayı Cennetlere çevirmek mümkün olacaktı...

Evet, günümüzde, zemin ve âsuman omuz omuza gelmiş bize tebessüm atfediyor; şartlar ve vasat, daha ileri seviyede saadet ufuklarından haber veriyor. İlim ve teknik bütün semere ve neticeleriyle insanlığın emrine girmiş bulunuyor. Ne var ki, bizler henüz bu geniş imkânlardan gerektiği kadar istifade edememekteyiz. Bugüne kadar salahiyetli bir kadronun, insanlığa yön verme mesuliyeti altına girmeyişi, onun bugünkü saadetini geciktirmiş ve ebedî saadeti hakkında da bir kısım kuşkular ve ümitsizlikler getirmiştir. Gerçek sorumlular, mesuliyetlerini idrak edecekleri âna kadar da, bu iş sürüp gideceğe benzer...

Şimdiye kadar, köyün, kentin, kendine göre bir hayatı vardı; mâneviyatsızlıkla, buhranlarla ölgünleşmiş, halavetini kaybetmiş, düzensiz, plansız bir hayat... Salgın hastalıklar, açlıklar sık sık onu örselediği gibi, ahlakına musallat olan şeyler de onu ırgalıyor, sefaletten sefalete atıyordu. O ise, olup biten her şeyi hareketsiz ve infialsiz seyrediyor, hayatı bundan ibaret sayıyordu. Oysaki, bugün artık gerçekle alakası olmayan bir kısım köhne fikirlerle yaşamanın imkânsızlığı meydandadır... “Eski hâl muhal, ya yeni hâl, ya izmihlal.” Yaşayacağımız dünyayı ya ilmin gereği olarak önceden planlayacağız yahut yaşadığımız dünya ile beraber gayyaya yuvarlanacağız...

Bazı kimseler, dünyayı ilme göre idare etmenin, insanın makineleşmesi ve bir karınca topluluğu hâline gelmesi gibi, felaketler getireceğine inanırlar. Bu kat’iyen doğru değildir. İlimsiz bir geçmiş olmadığı gibi, ilimsiz bir gelecek de tasavvur edilemez. Her şey netice itibarıyla ilme bağlıdır. Ve o olmadan dünyanın insana vereceği hiçbir şey yoktur.

Vâkıa, pek çok şehirlerimizde, insanın makineleştiği, insancıl duyguların yok edildiği; düşünce ile beraber sıhhatin, sıhhatle beraber insanî faziletlerin silinip gittiği bir gerçektir. Ancak bunu ilme ve tekniğe yüklemek de bir haksızlıktır. Belki bunda asıl kabahati, gerçek ilim adamının, sorumluluk yüklenmekten kaçınması keyfiyetinde aramalıyız. İçtimaî sorumluluk şuuruna

varmış ilim adamları, kendilerinden bekleneni eda etselerdi, belki de bu endişe verici hususların pek çoğu şimdi olmayacaktı..!

İlim, eşya ve hâdiselerin bize anlattığı, tekvînî emirlerin,[1] önümüze açıp döktüğü şeylerin hissedilmesi, kavranması ve Yaradan'ın yüce maksatlarının sezilmesi demektir. Eşyaya hükmetme mevkiinde yaratılan insan, görecek, okuyacak, sezecek ve öğrenecektir. Öğrendikten sonra da, hâdiselere sözünü geçirme ve onları teshîr etme yolunu araştıracaktır. İşte bu nokta, Yüce Yaradan'ın emriyle, eşyanın insana, insanın da kendi Yaradanına teslim ve mahkûm olduğu noktadır.

İlim, fizik, kimya, astronomi, tababet ve daha çeşitli dallarıyla insanlığın hizmetinde ve her gün ona yeni yeni armağanlar vermektedir.

Evet, ilim ve teknik insanın hizmetindedir ve ondan korkmak için, ciddî hiçbir sebep de mevcut değildir. Tehlike ilmîlikte ve ilme göre bir dünya kurmada değil; tehlike cehalette, şuursuzlukta ve mesuliyet yüklenmekten kaçınmaktadır.

Bazen bilgili ve planlı davranışların da kötü neticeleri olabilir. Buna diyeceğimiz yoktur. Ancak bilgisizliğin ve plansızlığın, daima kötü neticeler doğurduğu da muhakkaktır.

Binaenaleyh, ilmin ve tekniğin getirdiği şeylere düşmanlık yerine, onu insanlığın saadetini hedef alacak şekilde kurmak gerektir. İşte bugün insanoğlunun en büyük meselesi de budur. Yoksa ne feza asrının önüne geçmek, ne de atom ve hidrojen bombası düşüncesini beşerin kafasından silmek mümkün değildir.

Öyle ise, önümüzde bir tek yol kalıyor; o da, nâehlin[2] elinde öldürücü bir silah hâline gelen ilim ve onun "ürünleri"ne sahip çıkıp insanlığın dünya ve ukbâ mutluluğunu hedef alan bir dünya kurmaktır. Aksine makineye küfür savurmanın, fabrikaya lanet yağdırmanın kazandıracağı hiçbir şey yoktur. Makine işleyecek, fabrika da tütüp duracaktır. Ve tabiî, kafa-kalb izdivacına yükselmiş hakikat erleri, korku ve küskünlükten vazgeçip eşya ve hâdiselerin içine girecekleri âna kadar, ilim de, ilmin semereleri de insanlık için zararlı olmaya devam edecektir.

Onun içindir ki, ilim ve onun getirdiğinden korkmamalıyız. Bu korku her çeşit faaliyeti felce uğratır. Asıl korkulacak şey, onun hangi ellerde olduğu keyfiyetidir. Sorumsuz bir "azınlık" elinde ilim, bir felakettir ve dünyayı

Cehenneme çevirmeye yeter de artar. Einstein, atomu bir canavara kaptırdığını ancak Hiroşima ve Nagazaki'nin savrulan külleri arasında anlayabilmiş ve ağlaya ağlaya Japonyalı âlim dostundan özür dilemişti. Ne kadar geç kalınma...!

Ama, bu ne ilk felaketti ne de son. Canavarca düşüncenin elinde daima denizler bataklık, akarsular zift kanalı ve atmosfer kirden bir tavan hâline gelmiştir ve gelecektir de...

İnsanlık, meleğin elindeki silahtan zarar görmemiştir. O, zararı, canavar ruhlardan, hakkı kuvvette görenlerden, doyma bilmeyen hırslardan görmüştür. Bundan böyle de o, iman ve ilmi mezcedip kendi dünyasını kuracağı âna kadar aynı şekilde devam edecektir.

İnsanımızın, içinde yaşadığı dünyayı idrak etmesi dileğiyle...

1 *Tekvînî emirler:* Yaratılışa, yaratmaya ait işler.

2 *Nâehil:* Ehliyetsiz, beceriksiz.

Yeni Tabu

Asrımızda insan dehası daha çok teknik ve teknolojinin inkişafı yönünde seferber olduğu için, ister istemez topluluklar mistik bir hava içinde bu istikamete kaymaya başladılar. İnsanlık bir taraftan, bu süratli ve iradesizce kayıp gidişte, geleceğin rengârenk hayalleriyle mest ve sermest kendini yitirirken, diğer taraftan da geçmişinden ve özünden uzaklaştıkça uzaklaştı.

Hele, elde ettiği bir kısım zaferlere, gelecekteki tasavvurları da ilave edince, tekniğin, onun yeni "tabu"su hâline gelmesi ve müstakbel mihrabı olması muhakkaktı. Evet, bugün, feza bir yumak gibi onun önünde açıldıkça açılıyor, şakulî (düşey) keşiflerle mekânın derinliklerinde yeni dünyalar, yeni medeniyetler aranıyor. Ayrıca ileri "uygarlık"larla temas hazırlıkları yapılmaya başlandı ki, eğer bütün bunlar tahakkuk ederse, insanoğlu bu ölümlü dünyadan kurtulacak ve hayal ettiği Cennetlere ulaşacaktır(!).

Kim bilir, belki de şimdiden yıldızlar arası seyahat acentelikleri kurulmaya başlamıştır bile...

Rönesans'la, bir kısım hülyalara kapılan ve o günden bugüne de bir türlü bu rüyalardan kurtulamayan beşer, tam kendine gelmeye çalışırken, bu defa da bir tahta parçasıyla etrafında dönüp durduğu girdabı, bir feza fevvaresi[1] sayarak ona türkü söylemeye başladı:

Işık hızına ulaşmalar; zamanın tersine işlemesi ve "uzay"ın derinliklerinde bize saadet ve ölümsüzlük vaad eden renkli dünyalar...

Aslında ileride olması beklenen –hatta bilfarz, beklenenler muhakkak da olsa– bu şeylerden ötürü o kadar iyimserliğe ne hacet ne de gerek var. Zira yeryüzünü keşfe koyulduğumuz günlerde de; etrafı böyle tozpembe görüyor, altın yumurtlayan tavuklar, yağmur gibi yağan kudret helvaları, püryan olmuş bıldırcınları hikâye ve romanlarımıza mevzu yapıp duruyorduk. Ne var ki, bu tatlı rüyalar, az zaman sonra, esefli birer hayal olup yerlerini kâbuslara terk ettiler.

Fezanın vaad ettiği mutluluğun da, bundan daha uzun ömürlü ve daha kalıcı olacağına dair hiçbir teminat yoktur. Belki muvakkaten, bir kere daha insanlığın coşmasına ve yeni bir iyimserlik hâlinin doğmasına vesile olacaktır. Fakat, kat'iyen devam etmeyecektir. O da bir önceki yalancı ışıklar gibi tedricen sönecek ve yerinde iz bile kalmayacaktır.

Dün, ellerinin Yaratıcı'ya yükselmesini, dünya nimetlerinden istifade etmeye engel, bileklerine vurulmuş zincir sayan Batılı; kalbiyle münasebetini kestikten sonra, eski hayalî zincire bedel, bin halkalı hakikî bir tasmanın, hem de ateşten ağırlığını, bütün vicdanında hissetmeye başlamıştır.. başlamıştır ama, inancını bütün bütün yitirip şaşkına döndükten sonra...

Günümüzdeki tepiniş ve sıçrayışlar da, hep aynı tatlı hayaller peşinde ve tabiî olarak da aynı inkisar ve aynı bunalımların eşiğinde cereyan etmektedir.

Eğer topyekün insanlığın tâli' ve kaderini alakadar etmeseydi, sırf merak hissini tatmin veya muvakkaten duyguları iptal eden bir müsekkin deyip, bu son "tabu"yu da hiç kurcalamayacaktık. Ama, insanımızın, bir kere daha tecrübeye, bir kere daha aldanmaya tahammülü kalmamıştır.

Okyanuslara açılma, kıtalar keşfetme onu mutlu etmedi; aksine ona sefaletler getirdi. Öyle de onun, geleceğin rengârenk dünyalarından da elde edeceği fazla bir şey olmayacağı kanaatindeyiz. Keşke, ona vaad edeceğimiz yeni dünyalara bedel, ruhunu mahbesten kurtararak onu, vicdanî varlığına erdirebilsek; eşya ile arasındaki yabancılığı gidererek, kâinatla bütünleşmesini temin edebilseydik. Heyhât biz bunu yapmadık! O ise değişip duran çevre karşısında, sinema seyircisinin perdede cereyan eden hâdiselere yabancılığı gibi, hep eşya ve hâdiselere karşı yabancı kaldı. Kendindeki ledünnî[2] gücü kullanıp, bir arı gibi bin bir çiçekle sözleşmesi ve harika maharetiyle irfan petekleri inşa etmesi beklendiği her noktada o kendini âciz, rehbersiz, çevresini de, katı, camid ve kullanılmaya elverişsiz bir kısım malzeme yığını olarak gördü ve hiçbir şey yapamadı.

Evet, o, varlığının özü olan ruhunu, geçmiş deyip üzerine bir mezar ördüğü kültürünü ve bütün duygu dünyasını bir haliçe gibi saran değerlerini göremedi, bilemedi ve tanıyamadı. Rönesans şarabını içerken de, feza fevvaresine kapılıp yukarılarda dönerken de...

Şimdi insanımıza yeni bir bakış kazandırma ve kendi kendini yenilemesine delalet etme gibi, dev bir mesele ile karşı karşıya bulunuyoruz.

Ona, gerçek hakkındaki tercihleri nasıl yaptıracağız? İç âlemiyle dış dünyası arasındaki kopukluğu nasıl gidereceğiz? Geçmişi hazır zamanla, hazır zamanı gelecekle uzlaştırıp beklenen terkibi yapabilecek miyiz...?

Bunlar mutlaka yapılmalıdır. Çünkü bunların yapılmasında, insanımızın kendine ermesi ve geleceğin ümit ve itminanı vardır. Ve bu terkiple, âfâk,

enfüsün emrine girecek, kâinat ruhun kitabı olacak, geçmiş geleceğin meşcereliği[3] hâline gelecek; insan gönlü, bu pozitif ve negatif kanatlarla yükseklere çıkacak ve orada gerçek mutluluk ve ümidin saraylarını kuracaktır.

Geleceğe karşı gözü kapalı kalmak bir körlük ise, geçmişe karşı alakasızlık da bir tâli'sizliktir. Evet, sadece mazinin türküleriyle avunanlar gözü bağlı nasipsizler, geçmişin mirasını bütünüyle reddedenler de bir kısım köksüzlerdir.

Her iki anlayış da mânâsız olmakla beraber, kökünü inkâr eden müstağriplerin[4] durumu, hepten zararlıdır. Zira evvelkilerin hâlini, günde iki defa doğruyu gösteren bir durmuş saate benzetecek olursak; ikincilerin durumu, daha ziyade hiçbir zaman doğruyu bilmeyen ayarsız bir saati andırmaktadır. Ve toplum için bu tipler, daha zararlı ve daha aldatıcıdırlar.

Bizler, millet olarak, içinde bulunduğumuz asra böyle iki kanadı da arızalı olarak girdik. Toplumu temelden sarsan o günkü bunalımlar, bu arızanın bağrında boy atıp gelişti. Daha sonra ise, içtimaî bünye büyük bir kısmı itibarıyla erâcif yığını hâline geldi...

Şimdi onu, kendine has çizgide yeniden varoluşa hazırlayabilmek, bir insanlık borcu ve bir vecibedir. Biz de bunu yapacağız. Ama, bu ölü bünyeyi nasıl kanatlandırıp uçuracağız? Meselenin en mu'dil tarafı da işte burası... Bir-iki asırlık teşhis ve muâlecelerimizde, hep yabancıların rehberliğine tâbi olduk. Yine de aynı şeyi düşünüyorsak, şimdiye kadar Batı karşısında elli defa nakavt edilen dünyamız, artık Batılı elin "buket" tutmayacağına, panzehir sunmayacağına iyiden iyiye inanmış olmalıdır.

Evet, asırlardan beri izhar ettiği her canlılık emâresine karşı, Batının, onun ense köküne indirdiği balyozlarla, yerinden kımıldayamayacak hâle gelen bu dünya, hıyanetine inandığı bu hekime bir daha müracaat etmemelidir..!

Kaldı ki, bugün Batı, kendisi de, üst üste bunalımlardan iki büklüm ve bitkin hâldedir. Dış görünüşü itibarıyla ne kadar görkemli ve ziynetli olursa olsun; yıllanmış bir çınar gibi, içten içe çoktan kömürleşmeye başlamıştır. Onu hâla muhteşem ve gürül gürül görenler ve kuvveti temsil ettiğine inananlar, bu gerilmiş ve delik deşik olmuş asırlık ağacın içinden habersiz tufeylîlerdir.

Bu itibarladır ki, tefekkürde müflis, ruhta zelil ve sefil Batı; ne derdimizi teşhis edecek, ne de getireceği tedavi ile bizi ölüm döşeğinden kaldırabilecektir. Kaldı ki o, hep, eski alışkanlıkları içinde, içtimaî meseleleri, iktisadî ve siyasî platformda ele almış ve bir türlü bunun dışına çıkamamıştır.

İş böyle olunca, dertlerimizi teşhis ve tespit için, kendi geçmişimiz, kendi harsımız ve kendi değerlerimizin meydana getireceği kendi "gök kubbemiz"e sığınmalıyız. Dünyanın her tarafında, fevvareler hâlinde fışkıran ilim ve irfana ait güzellikleri alıp bağrımızda eritmeli, hazmetmeli ve süt guddelerinden geçmiş mâyi hâline getirmeli, sonra insanımıza takdim etmeliyiz.

Aksine, hazmedilmeden ve millî şekle sokulmadan millete aktarılan şeyler, kuşun yavrularına yedirdiği gaseyan gibi olacaktır ki; bu da kendimize has seciye ve tabiatın ifsat edilmesi demektir.

Medeniyet ve kültür ne kadar âlemşümul hüviyet kazanırsa kazansın, bağrında yetiştiği milletin ruh hâletini temsil etmelidir. Bu itibarla da onu, hazır bir elbise gibi görmekten daha ziyade, dikilmemiş bir kumaş olarak kabul etmeliyiz. Her milletin kendi kametine göre kesip biçeceği ve fakat mutlaka kendi bünyesine uyduracağı bir kumaş...

Geleceğin mimarlarının, bu hususu nazar-ı itibara alacakları ümidini beslemekteyiz.

1 *Fevvare:* Fıskiye.

2 *Ledün:* İç âlemdeki derinlik, gizlilik. Gizliliklere ve ilahî sırlara vâkıf olma ilmi.

3 *Meşcer:* Ağaçlık yer, koru.

4 *Müstağrip:* Garb hayranı.

Günah

Günah bir iç çöküntü, bir terslik ve fıtratla zıtlaşmadır. Günaha giren kimse, kendini, vicdanî azaplara ve kalbî sıkıntılara bırakmış bir tâli'siz ve bütün ruhî meleke ve kabiliyetlerini şeytana teslim etmiş bir zavallı ve tâli'sizdir. Bir de o günahı işlemeye devam ederse, bütün bütün ipi elden kaçırır ve artık, ne bir irade, ne bir direnme, ne de kendini yenilemeye mecali kalmaz.

Günah, iradenin yüzüne atılmış bir tükürük ve ruha içirilmiş bir zakkumdur. Günahtan zevk alan insan, ne sefil; günahla ruhunu dinamitleyen insan ne hoyrattır..!

Günah, insana bahşedilen bilumum istidat ve yüce duyguları söndüren bir fırtına ve kalbî hayatı çepeçevre saran zehirli bir dumandır. Bu fırtınaya maruz kalan kurur; bu zehirli havayı teneffüs eden de ölür.

İnsan, günah içine bir kere girmeye dursun; girdi mi, artık ne ölçü, ne kıstas, ne de değer hükmü kalır. Bir uçağın, baş aşağı yere inmesinde, yer çekiminin hesaba katılmaması ve fıtrat kanunlarının affetmeyeceği çizgiye varılması ne ise, hikmet elinin koyduğu yasaklar atmosferine girmek de aynı şeydir.

Âdem Nebi (aleyhisselam), şahsî hayatında açtığı böyle bir gediği, ceyhun ettiği gözyaşlarından meydana getirdiği ummanlar içinde yüze yüze aşabilmişti. Şeytan ise, baş aşağı düştüğü o günah gayyasından kurtulamamış ve helak olmuştu.

Ve, daha

"Nice servi revan canlar,
Nice gül yüzlü sultanlar,
Nice Hüsrev gibi hanlar,
Ve nice tâcdarlar."

böyle ilk bir adımla günah deryasına yelken açmış, fakat bir daha da; geriye dönmeye muvaffak olamamışlardır. Günah, âheste âheste eser insanın içine ve nefsi, bir meltem okşayışıyla okşayarak gider taht kurar onun gönlüne. Sonra da, insanın duygularını öylesine baskı altına alır ki, gayri ondan kurtulmak, kuvvetli bir azim ve gaybî bir inayet eline kalmıştır. Bundan daha kötüsü de, insanoğlu, içine daldığı günahlarla, kendinden o denli uzaklaşır ki, his dünyasında en ufak bir kıpırdanma ve gönül âleminde en küçük bir duyarlılık kalmamış olmasına rağmen, o, kendinde olup biten bu kadar değişikliklerden

habersiz ve ruhundan kopan feryatlara karşı alakasızdır.

Yığın yığın günah vardır insanın geçip gittiği yollarda. Bu yollarda, birer kobra gibi gözetler insanoğlunu günahlar... Birinden kurtulması mümkün olsa bile, diğerlerine kendini kaptırmadan yoluna devam etmesi, bir hayli müşkildir. Polat gibi sağlam irade gerektir ki, aşılsın bu yollar. Yoksa diferansiyeli bozuk bir araba ile en sert virajları aşma gayreti gibi olacaktır ki, bir çukurda gidip "ârâm" edeceğini şimdiden söylemek herhalde kehanet sayılmaz.

Çeşit çeşittir günahlar. Başta gelenleri, En Doğru Sözlünün beyanında, şu ürpertici diziyle çıkar karşımıza: Yaratıcı'ya eş ve ortak koşmak, haksız yere cana kıymak, anne ve babanın hukukunu çiğnemek, yalan yere şehadette bulunmak, cepheden kaçmak, iffetlilerin iffetiyle oynamak vs...

Bunlar, insanın düşünce dünyasına, iç hayatına, aile ve topluma karşı öyle inhiraflardır ki, vaktinde önü alınmazsa, aile de yıkılır gider, toplum da.

Evet, tevhidle iç âlemini düzenleyememiş, yükselip içtimaî hayata girememiş güdük ruhlardan, hem aile, hem toplum, hem de vatan çok sakınmalıdır. İç âlemi, isten, pastan görünmez hâle gelmiş ve derununda ak'ın kara'ya karıştığı bu tâli'sizler, bugün olmasa yarın, yurdu da yuvayı da kundaklayacaklardır. Dünden bugüne, bu gözü ve kalbi mühürlülerin hıyanet ve ihanetleri, hiç de küçümsenmeyecek kadar çok olmuştur.

Ne var ki, vatanın sağa sola peşkeş çekilmesinden, ormanların ve bağların bozulup çöle çevrilmesine kadar, her türlü kötülüğü yapan, cahil, iz'ansız, inançsız ve başkalarının kuklası bu yığınların baş sorumluları da yine bizleriz.

Evet, biz ihmal ettik. Biz bozduk. Biz inançsız ve hoyrat kıldık. Hesabını da biz vereceğiz. Bugün hâdiselerin demir pençesinde; yarın, tarih karşısındaki muhakememizde; öbür gün de, kılı kırk yaran Yüce Divan'ın iğneden ipliğe hesap sorduğu hengâmda...

Bir milletin, kendi özünden uzaklaştırılması, ruhuna yabancı düşünceler aşılanarak mihrabının yıkılması ve minberinin yerinin değiştirilmesi, tarih karşısında ve Hak Divanında bağışlanmayacak günahlardandır.

Nesilleri, inançtan, düşünceden, hak ölçüsünden ve istikametten mahrum birer yeniçeri yığını hâline getirip milletin nefsine, nesline, dinine ve malına saldırtmak büyük günahtır. Sonra, bu azgınlaşmış ruha ceza veriyorum diye, kazanlarda yeniçeri ve Bektaşî kellesi kaynatmak da, en az onun kadar günahtır.

Günahtır, nesilleri ihmal etmek. Günahtır, onların kalblerini, ruhlarını

inançsız ve itminansız hâle getirmek. Günahtır, onları geçmişine ve köküne düşman yapmak. Günahtır, onları yabancı şaraplarla kendinden uzaklaştırmak.. ve günahtır, mânevî ve mukaddes dayanaklarından mahrum bırakmak. Günahtır, günah...!

Bütün bunlardan daha büyük bir günah vardır ki; o da, ortalığı yangına ve sele veren bu büyük mücrimlerin, edip eylediklerini günah bilmemeleridir. Evet, Allah ve tarih karşısında affı kabil olmayan tek günah varsa, işte o da budur: Günahın günah olduğunu bilmeme, günahtan ürpermeme günahı... Toplumumuzu içten içe kemiren bu bin bir günahın başbuğu, vicdanla sezilip, muhasebenin demir pençesine teslim edileceği âna kadar, milletin, kendi kendini yenilemesinden ve hatta yaşamasından söz etmek oldukça zordur.

"Bu hissizlikle cemiyyet yaşar derlerse pek yanlış:
Bir ümmet göster, ölmüş mâneviyatıyla, sağ kalmış."
(M. Âkif)

Tevbe

Tevbe kişinin kendini yenilemesi ve bir iç onarımdır. Yani, saptırıcı düşünce ve davranışlarla bozulan kalbî muvazeneyi, yeniden düzene koyma uğrunda, ferdin, Hak'tan Hakk'a kaçması; daha doğrusu, O'nun gazabından lütfuna, hesabından rahmet ve inayetine sığınmasıdır tevbe.

Tevbeyi, günah duygusuyla benliğin bir hesaplaşması şeklinde tarif etmek de mümkündür. Yani nefsin, hayatı sorumsuzca sevk ve idaresine karşı, benlik ve iradenin, yüce dağlar gibi günahın karşısına dikilip ona geçit vermemesidir tevbe.

Günah, muvazenesizce bir çukura yuvarlanıp gitmekse; tevbe, usulüne göre bir hamlede hoplayıp oradan dışarıya çıkmaktır. Diğer bir ifade ile günah; vicdanın muvakkat bir murakabesizliğinden, ruhun aldığı yara ise; tevbe, kalbin, sürekli bir ızdıraba düşmesi ve çok ciddî olarak kendi kendini kontrole koyulması; böylece insanî duyguların yeniden fer ve kuvvet kazanmasıdır.

Günah, insanda şeytanın hâkimiyeti ve nefsin tesiriyle olduğuna göre, tevbe, şeytana karşı duyguların müdafaası ve ruhtaki âhenksizliği, dezarmoniyi düzenleme gayreti demektir.

Günah erozyonlarının, ruhu törpüleyip aşındırmasına karşılık tevbe, gönül zeminini, düşünce ve sözlerin en güzeli *"kelime-i tayyibe"* ile çimenlendirmek ve o erozyonların tahribatını önlemektir. Gözlerin döneyazacağı, yüreklerin hoplayacağı gün gelmeden, yürekleri hoplatan tevbe gayreti ne mübecceldir.! Keşke onu, her günahın açtığı gediği kapatacak seviyede, âh u enînlerle yapmaya muvaffak olabilseydik.!

Evet, tevbe, böyle erkekçe bir dönüşün adıdır. Aksine her söz yalan, her davranış da bir aldatmacadır. Çünkü günahla fevt edilen şeyler giderilmedikten ve zamanın "günah kare"sindeki boşluk doldurulmadıktan; hislerde ürperti, ruhta ızdırap, gözlerde yaş belirmedikten sonra, işlenilen kötülüklere karşı nedamet duyulduğunu iddia etmek tutarsız ve kabulden uzaktır.

Günahlar çeşit çeşit ve tevbeleri de başka başkadır. Millî vahdetin zedelenmesi büyük bir günahtır. Buna göre bu cürmü işleyen kimse, hem Hak katında hem de halk katında en büyük mücrim sayılır. Binaenaleyh, böyle bir günahın tevbesi de, ancak, altı üstüne getirilmiş heyet-i içtimaiyenin eski sıhhat ve birliğine kavuşturulmasıyla kabil olacaktır; yoksa içtimaî bünye korkunç hafakanlar içinde güm güm gümlerken, onu bu hâle getirenlerin, *"Nâdim ve*

pişman oldum.” demeleri sadece bir aldanma ve aldatmacadır. Evet, böyle bir günahın tevbesi, ancak, toplum içine saçılmış olan bölücü, parçalayıcı sapık düşüncelerden dönüldüğünü, milletin her ferdine avaz avaz ilan etmekle olacağından, sırf gizli nedametlerle affedileceğini ummak bir aldanmadır. Ve dolayısıyla da, iç çekişmeler sürüp gidecek ve toplumdaki zaafların, gevşekliklerin, dağınıklıkların davetiyle gelen dış baskı ve tazyikler de arttıkça artacaktır. Zira, bir toplumun dirlik ve düzeni, yani ilahî tevfikin onlarla beraber olması, ancak ve ancak o toplum fert ve hiziplerinin anlaşıp uzlaşmalarına, hiç olmazsa birbirleriyle sulh olup ihtilafa düşmemelerine bağlıdır. Aksine, birbirine düşmüş ve dolayısıyla içtimaî ufku ihtilaflarla kararmış bir milletin, toptan tevbe etmesi lazımdır. Böyle bir tevbe de, sevgide, afta, müsamahada “Ruhullah”ın bağışlayıcılığına vefalı bir havari olmaya vâbestedir. Yani, yolu ve yönü hak olduktan sonra, herkese ve her düşünceye arka vermek, her hamleyi alkışlamak ve her fedakârlığa temenna durmakla mümkündür. Bana öyle geliyor ki, asırlık yaralarımızın sarılmasında, bundan daha tecrübe edilmiş bir ilaç ve daha objektif bir usul bulmak da, bugün için hemen hemen imkânsız gibidir.

Ne acıdır ki, bütün bunlara rağmen bizler, yıllardan beri, omuzlarımızı çökertircesine boynumuza çullanmış yığın yığın veballerin altından sıyrılıp çıkmayı, bir perşembe akşamı merasimine bağlayarak, tevbe adına zahmetsiz ve ucuz yollar aramaktayız! Oysaki, ferdî günahlar için, böyle kestirmeden bir sıçrayış ve nedamet yetse bile, toplumla alakalı cürümlerde, daha sahici, daha özlü irkilmeye, silkinmeye ve kendini yenilemeye ihtiyaç vardır.

Ah bu zahmetten kaçış ve beleşçilik..!

Toplumu meydana getiren her müessese tevbe etmeli ve tevbesi de, kendini bitiren, tüketen ihmal ve hataları kavrama ve onları telafi etme şeklinde olmalıdır.

İdarî kadro, kendi cürüm ve günahlarını sezerek, onlara karşı tam vaziyet almak suretiyle tevbe etmeli, kendini yenilemeli ve dirilmelidir. Yoksa elli bin defa nedamet şeklindeki merasimlerle, bir çuvaldız boyu yol almaya imkân yoktur. Bin nefrin böyle bir derdi derman görenlere! Ve bin nefrin, defalarca aynı şeylerle aldananlara...!

Adlî teşkilat, hakkaniyet ve isabetli kararlarıyla kanatlanır ve gökler ötesi saltanatlara namzet olur. O, adalet soluduğu sürece, saatleri yıllar sayılır Hakk’ın katında. İsabetsiz kararları karşısında ızdırap duyup iki büklüm

olduğunda da, bundan geri değildir. Bir de onun Hakk'ın üstünlüğünü hiçe sayıp kuvveti hâkim kıldığı, hakkı kuvvete boğdurduğu anları vardır ki, o, bu haliyle, affedilmez ve tevbesizdir...

Maarif teşkilatı da öyledir. Maarif, millî duygu ve düşüncenin havarisi ve koruyucusu olduğu sürece, takdire layık en mübeccel bir müessesedir. Sapık ve çarpık ideolojilere yüz verdiği müddetçe de, haramîlerden daha haramî ve mücrimlerden daha mücrimdir. Yabancı ve tahripkâr düşüncelere karşı tam ve ciddî tavır alacağı âna kadar da bağışlanamaz ve tevbesizdir...

Bütün siyasî kuruluşlar, gayri siyasî fertler ve cemaatler; hatta düşünürler, yazarlar ve mürşitler, nefislerine ve hiziplerine muhabbetten dolayı inhisara sapmış ve dolayısıyla da kendi dışlarında kalan hak ehline düşmanlık beslemişlerse, büyük günah içindedirler ve teker teker tevbe etmeleri farzlar ötesi farzdır.

Evet, bütün bu fert ve müesseselerin, bir kere daha kendilerini kontrol etmeleri ve alabora olan millet vapurunda, kendi hisselerine düşen hata, günah ve ihmalleri görmeleri, sonra da bunun telafisine gitmeleri mutlaka elzemdir. Yoksa, bugüne kadar olduğu gibi, günahlara hep dışta namzet aramaya ve hep karşı tarafı karalamaya devam edecek olurlarsa -maâzallah- altından kalkamayacağımız badirelerin içine girilmesi ve silinip gitmemiz kaviyyen muhtemeldir.

Evet, bizler en büyük günahı, herkesi suçlu ve kendimizi masum görmek suretiyle işledik. Bu anlayıştan kurtulamadığımız sürece de, içtimaî atmosfer sertleştikçe sertleşti ve birbirini takip eden parçalanmalar hep hız kazandı. Binaenaleyh, bu milletin mukadderatıyla maddî ve mânevî alakalı görülen bütün ruhlar ve kendini bu millete adamış bütün hasbî gönüller, bir kere daha dize gelerek tevbe etmelidirler.

Makam ve mansıp sevdasına kapıldıklarına; hizip sevgisiyle kör-sağır olup inhisara saplandıklarına; bin bir paradoksla nesilleri kalbsiz ve ruhsuz bıraktıklarına; tagallüp ve tahakkümlere gömülüp hakkı kuvvette gördüklerine; düşüncelerine ters gelen şeyler ilahî soluklarla beslenmiş dahi olsa, ona karşı savaş ilan ettiklerine; şahsî çıkar ve menfaatlere dilbeste olduklarına; yalan, tezvir, aldatma ve iğfale girdiklerine; hedeflerine varabilmek için her vesileyi meşru saydıklarına ve her devre uyma eğiliminde bulunduklarına.. evet, bütün bunlara tevbe edip insanlık adına son bir kere daha yemin ve peymanlarını

yenileme mecburiyetindedirler.

Ne mutlu, günahlarını idrak edip tevbeye koşanlara! Ne mutlu, nefsine karşı sert ve acımasız, başkalarına karşı –hak ehli başkalarına karşı– müsamahalı ve affedici olanlara..!

Sabır

Sabır, yücelme ve fazilete ermenin mühim bir esası ve iradenin zaferidir. O olmadan, ne ruhu inkişaf ettirmekten, ne de yücelip benliğin sırlarına ermekten bahsedilemez. Sabırla insan, toprağa, ete, kemiğe bağlılıktan kurtulur. Onunla yüce âlemlere ermeğe namzet bir kutlu olur. Sabır, öteler ötesi saltanatlara ulaşmak için dar bir geçit, aşılmaz bir zirve ise, gönlünü o âlemlere kaptırmış hakikat eri de, geçilmez ve aşılmaz gibi görünen geçitlere ve şahikalara meydan okuyan bir Heraklit'tir; en sarp yokuşları dümdüz ve ovaları da pürüzsüz gören bir Heraklit...

Sabır, fıtratın sinesinde cereyan eden armoninin, insan tarafından sezilmesi, kavranması ve taklit edilmesidir. Evet, o, eşya ve hâdiselerin dilini anlama ve onlarla "diyalog"a geçme gayretidir. Bu dili anlayacağı âna kadar sebat gösteren, sonra da, varlığın zaman seli içindeki akışıyla kendi davranışları arasında bir köprü kurarak tabiatla bütünleşen insan ne mübeccel; kâinattaki bu ilahî mûsıkî ne ulvî ve bu âhengin sezilip görülmesi ne âlî bir temâşâdır...!

Sabır; zamanın, eşya üzerindeki tesirinin kavranması ve vak'aların, zamanın, keskin dişleri arasında öğütülerek, şekilden şekle, hâlden hâle girmesinin idraki demektir. Zamanın bu sessiz eriticiliği ve değiştiriciliği karşısında, yerinde polat ve yerinde de buz olmasını bilenler, onun cereyan çizgisinde ayrı bir buuda yükselerek yok olmaktan kurtulurlar. Bunu idrak edemeyenler ise, onun demir pençeleri arasında ezilir giderler.

Evet fıtrat, onu tanımayan ve yürüyüşünde ona ayak uyduramayan ayakları kırar, ruhları da çiğner geçer. Onu tanıyan, hareket ve davranışlarıyla onun ruhundaki sessiz infiallere dem tutan ve ona yeni yeni davudî nağmeler kazandıranların elinde de balmumu gibi olur.

Ah, bu sırrı kavrayamayan ve bir türlü sabretmeye yanaşmayan aceleci, yaramaz çocuklar..!

Evet, nice kendini bilmez ve fıtrat tanımaz kimseler vardır ki, yıllar yılı doludizgin gitmiş; fakat bir çuvaldız boyu mesafe alamamışlardır. Ve nice sessiz, gürültüsüz kimseler de vardır ki, derin nehirler gibi durgun ve hareketsiz görünmelerine rağmen, durmadan yürümüş; adım adım ilerlemiş, önünü kesen karanlıkları teker teker tepelemiş ve karşısına çıkan engelleri en sezilmedik şekilde toz duman etmişlerdir; sessiz, gürültüsüz; gösterişsiz ve âlayişsiz.. tıpkı mercan gibi; deniz derinliklerinde ızdırap görmüş, ızdırap

yaşamış, kanda boğulmuş ve zebercet ufkuna ulaşmış mercan...

Tohum bu sessizlik ve sebat içinde taşı toprağı deler, gün yüzüne çıkar. Tomurcuk, yüz defa bağrını güneşe açar; yüz defa gecenin karanlıkları karşısında gerilime geçer ve sonra varlığa erer. Ya yavru? Bir "rüşeym" hâlinde anne karnında belirip karanlıktan karanlığa intikal eden yavru; onun serencamesi hepten garip ve garip olduğu kadar da sabır ve teenni gamzetmektedir. Evet, şekillerin ve kalıpların her çeşidine gire gire, tam dokuz ay sonra, o gülendam kametiyle dünyaya ayak basar.

Bir de, bu muhteşem kâinatların ve koca "kozmos"un yaratılışına bakalım. Her şeyi, bir "ol!" deyivermekle varlığa erdiren Kudreti Sonsuz'un elinde, bütün mekân ve eşyanın, milyarlarca sene şekilden şekle, tavırdan tavra intikal ettikten sonra belli bir vaziyete gidip ulaşması, ne kadar manidar ve ne çarpıcı bir derstir!

Varlık âleminde her şey, ama her şey sabırlı bir bekleyiş, bitmeyen bir azim ve direnişle, hedefine doğru adım adımdır. Acele etmeden, fıtratta cari kanunları gözeterek ve yön-yol değiştirmeden...

A h , aceleci insan! Sabırsızlık gösteren sadece sensin. Sensin, eşya arasındaki tertibe riayet etmeyen! Sensin, yükselirken mesafelere tahammülü olmayan ve tırmanmada birkaç merdiveni birden atlamak isteyen! Sensin, sebepleri gözetmeden netice bekleyen! Sensin, olmayacak kuruntulara gömülerek hayalden sırça saraylar kuran! Sonra da yalancı vehmin ve aldatıcı ümniyelerin altında tükenip giden! Sensin, düşünmeden konuşan, konuştuklarına pişmanlık duyan ve birbirini takip eden pişmanlıklardan ders almayan, uslanmayan! Bir bilsen; bu halinle, ne kadar sevimsiz ve ne kadar uğursuzsun..! Keşke, her biri beliğ bir hatip ve her biri bir dil olan çevrendeki hâdiselerden ders alarak, eşya arasında bulunan tertibe riayet etmeyi; sebep ve neticelerin hakkını gözetmeyi ve hayalinle değil, imanın, azmin ve iradenle var olmayı bilseydin...!

Sen, sabrettiğin kadar var ve Hakk'ın katında da sabrın kadarsın; Kitab'ının güzel diye parmak bastığı en güzel haslet ve en güzel huyları, arızasız ve ara vermeden yaşamadaki sabrın ve azmin kadar.. ve çirkin diye tespit ettiği sevimsiz şeyler karşısında da dayanma gücün ve sebatın kadar.. nihayet, tepeden inme başa gelenler karşısında, tavrını değiştirmeden:

"Gelse celalinden cefâ, yahut cemâlinden vefa;
İkisi de câna safâ, lütfun da hoş, kahrın da hoş."

(İbrahim Tennûrî)

gerçeğine dilbeste, yürekliliğin ve hoşnutluğun kadar...

Bütün yükseltici şeyleri, ara vermeden sürekli olarak yaşama, alçaltıcı şeylere karşı devamlı teyakkuz[1] ve direnme; nihayet, beklenmedik anda ve beklenmedik şekilde, seni ırgalayan ve örseleyen umum belalara karşı yılgınlık göstermeden dayanma; evet, işte acılardan acı ve neticesi itibarıyla da zülallerden zülal sabır budur!

Kol kanat verip yerinden ayrılmama.. mum gibi eriyip gitme; yine de yerinde kalma...

Nerdesin azim, nerdesin irade! Nerdesin civanmertlik ve nerdesin yiğitlik! Durmadan yön ve yol değiştirme bizi şaşkına çevirdi. Her gün ayrı bir şeye dilbeste olma bizi bitirdi. Ve durmadan mihraptan mihraba koşma, bizi kıblesiz hâle getirdi...

Bir Hak dostu; "Beni bir kedi irşad etti." der. Avını beklediği delik önünde, sabahlara kadar gözünü kırpmadan bekleyen bir kedi... Ya sen, insanoğlu! Tavrını değiştirmeden, nazarını ayırmadan ne kadar bekledin ebedî mihrabında..? Evet, kaç defa düzenin bozuldu, hizmetin hebâ oldu da, gönül koymadan darılmadan yeni baştan deyip yürüdün yoluna..? Ve kaç defa, kapılardan kovuldun, diyar diyar sürüldün de, dönüp yine başını koydun sevgilinin eşiğine..? Yoksa sen, senden evvel gelip geçenlerin hâlleri başına gelmeden Cennet'e gireceğini mi sandın? Oysa onlara öyle ezici sıkıntılar, öyle kımıldatmaz ızdıraplar dokundu ve öylesine sarsıldılar ki, Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) ve maiyetindeki inananlar: *"Ne zaman Allah'ın yardımı?" dediler. Bil ki, O'nun yardımı yakındır;*[2] sabredip kulluğunu sürdürenlere, canını dişine takıp günahlara karşı koyanlara, bin defa düzeni bozulduğu hâlde ümit ve azmini yitirmeyenlere...

Evet "Cânân yolunda, dağdağa-i câna[3] düşmeyenlere; Girdik reh-i sevdaya[4], gayrı bize bir şey lazım değil." diyenlere...

1 *Teyakkuz:* Uyanık olma hâli, uyanıklık.

2 İktibas tam olmadığı için, meal tırnak içine alınmadı. Bkz.: Bakara sûresi, 2/214.

3 *Dağdağa-i cân:* Cân telaşı, cân derdi.

4 *Reh-i sevda:* Sevda yolu.

Son Karakol

Karakol, sükunetin, huzurun ve emniyetin remzidir. Ondaki düzen, huzur ve orada gözlerin uyanık oluşu, umumî emniyet ve muvazenenin en büyük teminatıdır. Ondaki kargaşa ve bunalımlar ise, arkasındaki topluluklar için en büyük felakettir.

Anadolu, yıllar yılı kendine bağlı dünyalara karakolluk vazifesini gördü. Geçmiş asırlarda dünya emniyet ve muvazenesinde, en şerefli vazifenin ona ait olduğunda hiç şüphe yoktur.

Sonra, sırasıyla, onun livâları, sancakları birer birer kopup gitti. Fakat o, bütün rasânetiyle mevcudiyetini muhafaza etti ve yerinde kalabildi. Değişen bayraklar, yırtılan sancaklar yanında, asalet ve özünü koruma sadece ona müyesser oldu.

Evet, bütün bir geçmişiyle, elli bin defa, temiz bünyesine mikroplar saçıldı. Ve gülendam kameti yüzlerce defa ırgalandı; ama o, hiçbir zaman tamamıyla yerinden sökülemedi ve mağlup edilemedi.

Haçlı zihniyetinin hortlatılmasından, Cizvit papazlarının zehirleyici ve öldürücü gayretlerine kadar, bu karakolu yıkma ve karakol erkânını uyutma adına ne kadar oyun varsa hepsi denendi; ama milletçe hasımlarımız hesabına beklenen netice kat'iyen elde edilemedi. Düşman cefadan usanmıyor; karakol da "Bu can bu uğurda" deyip dayanıyordu...

Bu mücadeleler karşısında onun sarsılmadığını iddia edemeyiz. Bu ulu ağaç birkaç defa hazan gördü ve kurtlanan koca gövdesi birkaç defa kabuğunu yeniledi; fakat, hiçbir zaman devrilmedi. Semasının kararıp, bağrına üst üste hançerlerin saplandığı günlerde dahi, millî ruh kadranında, kendine ait zaman anlayışı ve onu gösteren rakamlar daima duru ve seçkin olarak okunabildi...

Bu efsanevî ruh, asırlarca, bünyesini tahrip etmek isteyen bin bir paradoks karşısında yerinden oynamamış ve hep Malazgirt'teki, Kosova'daki ve Çanakkale'deki aşılmazlığıyla kendini korumuştu. Onun bu heybetli görünümü – az dahi olsa– ruhuna cemre düştüğü ve köküne yabancı bir kurdun, bir "dabbetü'l-arz"ın musallat olduğu zamana kadar da devam etmişti. O günden sonra ise, artık o, içten içe yanan ve kömürleşen bir ulu çınar hâliyle, kendini yenileyemiyor ve dirilemiyordu. Yaşlanmıştı. Vefasız dostları, amansız hasımları vardı.

"Dost bî-pervâ, felek bî-rahm, devran bî-sükûn;
Dert çok, hemderd yok, düşman kavî, tâli' zebûn."
(Fuzulî)

Tam bu bin bir kâbusun kol gezdiği dönemde idi ki; ortalığı bütün şiddetiyle beşinci kol faaliyetleri kapladı. Erotik[1] düşünceye masumiyet hil'ati giydirildi. Şehvet, en mergub bir meta hâline getirildi ve gençlik âdeta bir hezeyan topluluğu oldu. Artık kendi ruh köküne bağlı olanlar "dogmatist" ve "formalist"[2] diye damgalanıyor; millet ve vatanını sevmek ayıp sayılıyordu. Bir "şirzime-i kalil"[3] her Allah'ın günü, çalakalem, millî ruhu ibtizal[4] edici yazılar yazıyor, milleti kendinden kaçar ve kendine yabancı hâle getiriyordu.

Bu olup bitenler karşısında, temiz Anadolu halkı, ya kendine has sabır ve tahammül içinde beklemede veya hüsnü niyetin verdiği duru anlayışla, bütün bu acayiplikleri "bir suskunluk içinde" karşılamaktaydı.

Birer ruh sefaleti ve aşağılık duygusu timsali sayılan zavallı "entelijansiya"mızın durumu ise, bütün bütün yürekler acısıydı. Ona göre, şahsiyet gamzeden öze ait her nağme ordubozanlık; müstağriplik hesabına söylenen her türkü, Türk'e yücelik kazandıran bir madalyaydı!

Bu türlü kendinden kaçışlar ve haricî asimilasyonlarla iç değişiklikler, endişe verici buudlara ulaşmıştı. Ve artık, millet teknesinin, sağa-sola yalpa yapan bir vapur gibi batması her an mukadder görünüyordu. Dillerde bin bir yabancı türkü, dudaklarda bin bir öldürücü şarap.. kimi erotizmle sarhoş; kimi libido ile.. kimi eksistansiyalizmden medet umuyor; kimi hezeyan felsefesine dilbeste, durmadan mihrap değiştiriyor ve mâbuddan mâbuda (!) koşuyordu. İşte tam bu esnada, yabancı bir kısım eller, "hipnoz" görmüş bu ruhları metrolara bindirip harıl harıl kendi dünyalarına taşımaya başladılar. Cinnet nöbetleri içinde bütün bir nesil, Hasan Sabbah'ın yalancı cennetlerine benzeyen bu cennetlere davet ediliyordu.!

Dün bir şaşkınlık içinde "Mehlikâ Sultan'a âşık" toy delikanlılar yerinde, bugün eli kan, üstü kan, bağrı kan ve ne yaptığını çok iyi bilen kanlı deli bir nesil vardı. Artık dıştaki kargaşa ve hercümerce başka sebep aramaya gerek var mı? Tatmin edilememiş, doyurulamamış ve hatta terk edilmiş bir neslin, çeşitli kamplara ayrılması ve birbirini kıran kırana öldürmesi gayet normal değil mi...? Bugüne kadar onun iç inkırazını sezebildik mi? Onu soysuzlaştıran sebeplere inebildik mi? Hâlbuki, ona canavarlık öğreten tiranlar karşısında,

sıyanet meleği gibi onun yanında olmalı değil miydik? Heyhât..! Bin bir vahşet senaryosunun sahnelendirilmesi karşısında, sessiz ve infialsiz kaldık... Evet, bütün bir millet olarak arenalardaki kavgayı seyreder gibi seyrettiğimiz bu kanlı boğuşmadan hiç mi hiç bir şey anlamadık.

Sahnenin bu rengârenk aldatıcılığı, ortalığı inleten valsin korkunç uyutuculuğu ve kostümün göz bağlayıcılığı karşısında, oynanan oyunun gerçek yüz ve vahşetini ilk sezen, son karakolun kahraman bekçileri oldu. Bu sezme, ümit dünyamızda yeniden kendimize gelmemizi ve kendi kendimizi idrak etmemizi temin etti. Aslında buna bir sezme demek de uygun değildir. Bu, düşmanı kıskıvrak yakalama ve bir zaferdir; içtimaî bünyenin, haricî bir kısım erâciften temizlenme, arındırılma ve aslına irca zaferi. Bu zafer, kendinden ümit edilenleri getirdiği takdirde, Türk'ün zaferler hanesinde en mualla yeri işgal edecektir. (Böyle bir ilk tefahhus[5] ve sezişe, başka bir yazımızda selam durulmuş ve gaziler ocağının yiğit eri Mehmetçiğe teşekkürler sunulmuştu.)[6]

Ne var ki, yıllardan beri, bin bir saldırı ile rahnedar olmuş bir bünyenin, böyle hemen bir muâlece ile iyi edilemeyeceği de muhakkaktı. Daha köklü ve daha gönülden bir hareket gerekliydi ki, millî bünyeyi kemiren yıllanmış seretanlar[7] bertaraf edilebilsin...

Ve işte şimdi, bin bir ümit ve sevinç içinde, asırlık bekleyişin tulûu saydığımız bu son dirilişi, son karakolun varlık ve bekasına alamet sayıyor; ümidimizin tükendiği yerde, Hızır gibi imdadımıza yetişen Mehmetçiğe, istihalelerin son kertesine varabilmesi dileğimizi arz ediyoruz.

1 *Erotik:* Şehevanî.

2 *Doğmatist ve formalist:* Kesin fikir beyan eden ve şekilci kimse.

3 *Şirzime-i kalil:* Küçük ehemmiyetsiz cemaat.

4 *İbtizal:* Verilen bir nimetin kadrini bilmeyip kötüye kullanma.

5 *Tefahhus:* İnceden inceye araştırma.

6 "Asker" yazısına işarettir.

7 *Seretan:* Kanser.

Kahraman

Kahraman tarihin en esaslı malzemesidir. Milletlerin tarihi, kahramanla yükselir. Kahramanı olmayan bir milletin tarihi sığ ve durgun bir göl gibidir; büyük ve geniş de olsa, iç açıcı ve inşirah verici değildir.

Yunanlı, tarihini bir kısım esatirî kahramanların omuzlarında bayraklaştırdı. Kadim Roma, Sezar ve onun gibilerle tarihe mâl oldu. Kartaca Anibal'in vesâyâsı altında sesini insanlığa duyurabildi. İran Firdevsî'nin mahir, oynak ve velûd kalemiyle en rengin ve zengin kahramanlık destanlarına ulaştı. Ve daha niceleri niceleriyle...

Millet vardır; onun tarihi, tek sütun üzerine oturtulmuş bir kemer gibi, tek bir kahramanın etrafında örgülenir. Millet de vardır; onun tarihi, yüzlerce kubbesi olan bir mâbed gibi, binlerce sütuna dayanıp yükselir. Makedonya, tarih-i kadimiyle İskender'in omuzlarında yücelmiştir; Fransa, Napolyon'un; Almanya, Bismark'ın veya farklı bir anlayışa göre Goethe'nin.

Bizim tarihimizde ise, ne kahramanları saymak, ne de isimlendirmek mümkün değildir. Belki ona bütünüyle *"Kahramanlar tarihi"* demek daha uygundur. Çünkü bu millet, yıllarca, hasım bir dünya karşısında, yerinde taarruz ve yerinde müdafaasıyla, o kadar çok kahraman çıkarmıştır ki; Ömer desen, arkadan Halid'in kükreyişi duyulur. Fatih desen Yavuz'un sesi yükselir. Fetih desen, Mohaç desen bütün bir Anadolu inler; Çanakkale'lerin uğultusu işitilir... Tarihinde, kahramanlıkların, böylesine sıra sıra geçit yaptığı ikinci bir millet göstermek oldukça zordur.

Batılı, bu milletin ciddî bir tarihi olmadığını söyler. Doğrudur. Hani Malazgirt'in kanatlanan yiğitlerinin hikâyesi? Hani üveyik olup Batıya pervaz edenlerin serencamesi? Hani her defasında Haçlıları göğüsleyenlerin mezarı ve kitabesi? Ve hani "Yurdunu alçaklara çiğnetmeyen"lerin kümbeti ve türbesi..?

Başkaları, kendi tarihlerinin en değersiz hâdiselerini, en ehemmiyetsiz vak'alarını ihtimamla kaydetmelerine karşılık, nerede benim geçmişimin, her biri başlı başına bir tarih sayılan kahramanlık destanları? Molla Hüsrev gibiler, neden "İ'tila Dönemi"nin[1] tarihini yazmadılar? Neden Yavuz Selim gibilerin askerî güç ve dehâları, idarî kabiliyet ve âlemşümul tedbirleri kendi devirlerinde kaydedilmedi? İbn Kemal gibi muktedir bir dimağa ne olmuştu ki, "Doruk dönemi"nin vak'alarını "Hezar-fen"[2] kalemiyle tespit etmedi? Lütfedip de, son meçhul kahramanımızın kitabesini yazan "Viranelerin Yasçısı" dertli

şairin: *"Gömelim gel seni tarihe, desem sığmazsın."* mısraını duyacağımız âna kadar, bu sorular kafalarımızı kurcalayıp durdu. Şimdi ise, tarihi yazılamayacak kahramanların da bulunabileceğini düşünüp teselli olmak istiyoruz.

Evet, millet vardır, "tarih" deyip destan yazar. Ve kitabelerle geçmişine ihtişam kazandırır. Bunlara, "tarih yazan milletler" diyebiliriz. Millet de vardır, tarih yapar, destan ve türküsünü başkalarına bırakır. Öyle zannediyorum ki, tarihî literatürlerimizin "fakr-u hâl"inin altında da, bu husus yatmaktadır. Biz kahramanlık gösterip tarih yaptık. Onun akustiğini, kapıkulu ve halayıklarımıza bıraktık.

Gladyatör, kendi kahramanlık mücadelesini göremez ve sezemez. Onu arenanın çevresindeki seyirciler daha iyi görür ve daha iyi tespit ederler. Eğer mutlaka bizim için de bir kahramanlık destanı gerekli ise, ben şahsen onu, insaflı bir yabancının kaleminden dinlemeyi tercih ederim. Lamartin'in, takdir dolu gözlerinden tarihimin bağrına damlayan yaşlar; Piyer Loti'ye, mezarlarımdaki servilerin gölgesinde gömülme arzusunu uyaran güzellik ve cazibe, Peçevî'nin üstûrelerinden daha canlı ve daha tesirlidir zannederim. Görkem odur ki, onu başkaları beğenir; fazilet ve kahramanlık odur ki, onu düşmanlar dahi takdir eder.

Bir de içe doğru ve benlikte derinleşen mâverâî[3] bir kahramanlık vardır ki, ne Doğu ne de Batı böyle bir kahramanlığı hiçbir zaman tanıyamadı. Bu itibarladır ki, tarihin sayfalarına aksetmemiş bu kahramanlığı, ancak benim ülkemde görmek mümkündür.

Evet, kahramanlığın bu çeşidini görmek için, mutlaka bu diyara seyahat lazımdır. Zira, nefsine gurur geldi diye, sırtına bir çuval un yükleyip, halkın içinde yürüyen devlet reisi; bir hamlede Batının en güçlü ordularını târumâr edip, sonra kralın sarayındaki hazineler karşısında: "Dün bir berberiydin, bugün muzaffer kumandan, yarın toprak altında hesaba hazır bir insan." diyen, başı dönmemiş, bakışı bulanmamış kumandan; Şarkı, Garbı halayık olarak kullandığı bir dönemde, bir hakikat erinin atının ayağından sıçrayan çamurla lekelenen cübbesinin, tabutuna sarılması tavsiyesinde bulunan büyük asker ve idare adamı ancak bu ülkenin insanları arasından zuhur etmiştir.

Evet, orduların başında cihanı ezip geçen, tahtına oturduğunda dünyaları idare eden, gece halvette[4] zahid kesilen gerçek kahramanı tanımak için, behemehal bizim ülkemize uğramak lazımdır. Çünkü tahtlarla, taçlarla başı

dönmeyenler; mebde ve müntehası aynı gidenler; önüsonu birbirine benzeyenler; hayat ve hâdiseler karşısında değişikliğe uğramayanlar; aşkı, heyecanı ve iniltileriyle meleği, feleği velveleye veren tâli'liler sadece bizim dünyamızda bulunur.

İffet bizim ülkede yetişen nilüferdir. Hasbîlik bizim ilin gülüdür. Diğergâmlık[5] bizim bahçelerin lotusudur. Bizde bulunur, vâsıl olup tatmamak. Bizdedir, yaşatma arzusuyla yanıp tutuşmak ve yaşamayı unutmak. Bizim insanımız bilir, hizmette önde, ücrette arka sıralarda bulunmayı. Dünya, bizde gördü, bizde tanıdı sevilmeden sevmeyi...

Fütüvvet[6] bizde şehbâl açtı. Şehâmet, gayret bizde tuğlaştı. Gülbanklar, bizde dünya ve ukbâyı bir araya getiren besteler hâline geldi. Ve asırlarca insanımız, bu mutlak âhengin "demine, devranına 'hû' çekti.."

Onun için, bu ülkede münferit kahramanlık aramak beyhudedir; aransa da bulunamaz. Bu ülkede kahramanlık sıra dağlar gibi bitevî ve her yeri zirvedir. Bunu dost da, düşman da böyle söyler, böyle bilir.

Sen de "Görürsün, hissedersin, varsa vicdanınla imanın;
Ne müthiş bir hamâset çarpıyor göğsünde" vatanın.
Ebna-i vatanın[7] *ve O'na rûh veren Furkân'ın.*[8]

1 *İ'tila dönemi:* Yükseliş dönemi.

2 *Hezar-fen:* Çok bilen, birçok sanatı birden çok derecede yapabilen.

3 *Mâverâî:* Öteye mensup. Diğer âlemle alakalı.

4 *Halvet:* Tek başına kalmak. Tenhaya çekilmek.

5 *Diğergâmlık:* Başkalarını düşünme.

6 *Fütüvvet:* Yiğitlik, cömertlik. Dostlara af ve safh ile muamele.

7 *Ebna-i vatan:* Vatan çocukları.

8 *Furkân:* Kur'ân-ı Kerim. Hak ile bâtılı, doğru ile yanlışı, iyi ile kötülüğü fark edip ayıran.

Asker

Bir bahçedeyiz şimdi şehitlerle beraber,
Bizler gibi ölmüş o yiğitlerle beraber,
Lakin kalacak doğduğumuz toprağa, bizden
Şimşek gibi bir hatıra, nal seslerimizden
(Y. Kemal)

Askerlik yüksek bir pâyedir; Hakk'ın katında da, halkın katında da... Ona denk yüce bir topluluk ve gördüğü vazifeye denk yüksek bir vazife yoktur şu fâni âlemde. Yüklendiği iş itibarıyla, zaman onda başkalaşır, muammalaşır ve bir sır hâline gelir. Saati seneler sayılır askerin.. talimiyle, terbiyesiyle ve serhat boylarında nöbetiyle geçirdiği saati.

Uhdesine verilen emanetleri görüp gözetmede onun gözü, lahut âlemini seyretmekle doymuş ve dolmuş bir göze denk tutulmuştur, sözü lâl ü güherin[1] dilinde. Ve bu noktada eşi menendi yoktur askerin...

Onu vatanın bekçisi diye anlatırlar. Bence, ona topyekûn mukaddeslerin; mazinin, harsın, hürriyet ve emniyetin en emin muhafızı demek daha uygun olacaktır. Zira, endişelerimiz ancak, onun mevcudiyetiyle zâil olur. Huzursuzluğumuz onun türkü ve haykırışlarıyla huzura ve emniyete inkılap eder.

İnsanlık, askerle medeniyet ve ümrana tırmanır. Fetihler ve sonra kültür akımları, onun sancağı ve mızrağıyla her tarafa ulaşır ve bu sayede yeni yeni medeniyetler doğar; yeni yeni iklimler aydınlığa kavuşur. Sonra taşıyıp geliştirdiği her şeyi, emniyet altına alma ve koruma da yine kendisine düşer. An olur, bir sel gibi çağlar, bir tufan kesilir, temizler her tarafı. Gün gelir buharlaşır, bir sıyanet bulutu kesilir milletinin üstünde... Dolu dolu gözleriyle yatıştırır tozu toprağı ve sular baştan başa bütün bir çemenzârı[2].

Milletlerin ölüş ve dirilişinde büyük tesiri vardır askerin. Bütün kaynaşmalar, huzursuzluklar ve nihayet yıkılışlar, hep onun kendinde olmadığı zamanlara rastlar. Bütün bir irfana eriş, kendine geliş ve diriliş ise, onun zinde ve canlı olduğu günlerde görülür.. çağlayanlar gibi akıp akıp gittiği, tepeleri düz, ovaları bereketli kıldığı günlerde...

Her milletin tarihinde asker, bir tepe varlıktır. O, dağ cesametiyle türkülere mevzu olur, destanlara renk katar ve milletinin gönlünde, yüce burçlarda dalgalanan bayraklar gibi huzurun ve emniyetin remzi hâline gelir. Bu mânâda

her milletin askeri vardır ve o milletin gözdesidir, canlılığı, şuuru ve aksiyonuyla.

Bir de anadan doğma asker millet vardır. O, asker doğar, askerlik türkülerinden ninniler dinler ve asker olarak ölür. Âşıktır askerliğe, serhad boylarına, akına ve kavgaya.

“Râyete meylederiz kâmet-i dil-cû yerine,
Tuğa dil bağlamışız kâkül-i hoş-bû yerine
Heves-i tîr u kemân çıkmadı dilden asla
Nâvek-i gamze-i dildûz ile ebru yerine
…….
Severiz esb-i hünermend-i sâbâ reftârı
Bir peri şekl-i sanem, gözleri âhû yerine ”
(Gazi Giray)[3]

Sığmaz kabına ve bir çığlık olup kıt’adan kıt’aya yayılır. Denizler gibi kükrer. Dağlarla pençeleşir, stepleri aşar, Çin Seddi’ne ayak öptürür.

O, kendini yerin tek vârisi bilir ve gözü dünya hâkimiyetindedir. “Gün doğusundan gün batısına kadar bizimdir.” sözü, onda idealleşir ve bu uğurda ölüm, hayatın en tatlı gayesi, en sevimli neticesi hâline gelir. “Şimdiye kadar çok muzaffer oldum. Artık benim için Hak yolunda ölenlerin eriştiği yüce saadetten başka bir şey kalmadı. Gayrı, akacak kanımın değeri bu olsun.” duygusuyla öne atılır. Ordusu zafere yürürken, kendisi de Yüceler Yücesi’ne kanat çırpıp yükselir ve beşikten o âna kadar içinde taşıdığı mânâya bir kere daha tercüman olur: “Attan inmeyesüz!” Bu aydınlık tufanı, Lazar’ın ve Miloş’un ülkesini de sardıktan sonra, Balkanlar’ın ona mezar olmasının ne ehemmiyeti var..!

Asker millet, elinde taşıdığı meş’ale ile her tarafı aydınlatma yolundadır. Mızrağının ucunda taşıdığı ışıkla, en ücra yerlere koşar insanlık için; onun saadeti ve aydınlığa ermesi uğruna dağlara tırmanır, denizlerle boğuşur, surları göğüsler, bir yıldırım gibi milletlerin beyninde çakar; zulmü ve zalimi tarumar eder.

Geçilmez zannedilen surlar ve yüksek burçlar onun karşısında toz duman olur, erir. Mütekebbir ve mağrur başlar, huzurunda iki büklüm hâle gelir. Kılıç çalışı, gökte ve yerde velvele meydana getirir. Tuğuna ve sancağına cihan selam durur. O âbide ruh için dost selam durur, düşman selam durur.

Muvakkat bir kadirşinaslığı içinde Monstesqieu: “Bu millet olmasaydı tarih olmazdı.” der. Asker millet için, bu hüküm doğru fakat eksiktir. Zira bu millet, şahidi bulunduğu yüce âlem ve büyük dava itibarıyla, tarihin de, medeniyetin de kurucusu ve koruyucusu olmuştur.

Evet o, baştan başa insanlık ufkunun karardığı bir dönemde, bir kama gibi zulmetleri yırtmış ve kendinden sonraki devirlere hükmünü kabul ettirmiştir; cesaretiyle, ikdamıyla ve ölüme karşı fütursuzluğuyla...

Ve yine o, taarruzunda destanlara sığmaz bir celadet gösterir:

“Vur pençe-i âlî’deki şemşîr aşkına
Gülbangı, âsmânı tutan pîr aşkına
Ey leşker-i Müfettihu’l-ebvâb vur bugün
Feth-i mübîni zâmin o tebşîr aşkına
Vur deyr-i küfrün üstüne rekz-i hilal içün
Gelmiş bu şehsuvâr-ı cihangîr aşkına
Düşsün çelengi Rum’un, eğilsin ser-i Firenk
Vur Türk’ü gönderen yed-i takdîr aşkına
Son savletinle vur ki açılsın bu sûrlar
Fecr-i hücum içindeki tekbîr aşkına.”

(Y.Kemal)

Müdafaasında da cansiperanedir. Hatta onun müdafaası, taarruzundan farksızdır. Batılı; “Bütün milletlerin müdafaadan ümitlerinin kesildiği yerde onun taarruzu başlar.” der. Bu, Malazgirt’ten Çanakkale’ye kadar, destanlaşan bir milletin aksiyonunun en güzel ifadesidir. Palandöken’de, Rus ordusunu, elindeki satırıyla karşılayan ninesinden, yüzünden duvağı çözüp Çanakkale’ye koşan gelinine kadar, Batılının gözünden kaçmamıştır bu millet.

İmkânsızlığın ve yokluğun kendini boğmaya çalıştığı dönemde dahi, İngiliz toplarına süngüsüyle cevap veren Mehmetçik, tarihe gömülürken, Ulubatlı Hasan’la selamlaşır, Mohaç’a tebessüm atfeder, Malazgirt’ten geçip “Bedr’in Aslanları”yla boyun boyuna gelir.

Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın?
“Gömelim gel seni tarihe” desem, sığmazsın.
Hercümerç ettiğin edvâra da yetmez o kitab…
Seni ancak ebediyetler eder istiâb...

....

Ey şehid oğlu şehid, isteme benden makber,
Sana âğûşunu açmış duruyor Peygamber.
(M. Âkif)

Onun süngüsü, yüz defa iniltimizi dindirdi ve ateşimize su serpti. Yakın tarihimizde dahi kaç defa onda mazinin tebessüm eden çehresini ve yıldırımlaşan celadetini gördük... Eğer, atik davranıp da yıllardan beri hazırlanan karanlık emellerin önüne geçmeseydi, bütün bir millet olarak inkisar içinde ağlamadan başka çaremiz kalmayacaktı...

Tuğa selam, sancağa selam ve ölçülerimiz içinde onu tutan yüce başa binlerce selam..!

1 *Lâl ü güher:* Kırmızı, kıymetli bir süs taşı ve mücevher.

2 *Çemenzâr:* Yeşillikler.

3 *Gazi Giray:* Kırım hanı (ö. 1607). Türk kahramanlığını ve yiğitliğini Divan tarzındaki şiire getiren bir şâirdir.

"Gönül çeken endam yerine biz sancağa meylederiz.
Hoş kokulu kâkül yerine tuğa gönül bağlamışız.
Kalbe saplanan gamze oku ile kaş yerine,
Ok ve yay hevesi gönülden asla çıkmadı.
Gözleri ceylana benzeyen peri sûretli bir sanem yerine,
Rüzgâr gibi giden hünerli atı severiz."

Zafer

Büyük himmetlerin, yüce gayretlerin tomurcuklaşma-sıdır zafer. Emeğin, cehdin, ızdırap ve sancının petekleştiği noktadır zafer.

Zafer, canlılar âleminde, hususiyle insanlar arasında en tatlı ümniye, en câzip rüya olarak, daima arzu edilen ve asla vaslına doyulmayan bir Leyla'dır. Beşer, var olduğu günden beri, bin bir yılankavilerle zirvelere tırmanarak onu aramış ve türkülerinde hep onu hecelemiştir.

Kim bilir, belki de bu hususlar, her varlık için "söz konusu"dur!

Evet, şayet insan, kulak kesilip varlığın sinesindeki sessiz mûsıkîyi dinlese, her şeyin nabzının "zafer!" diye attığını duyacaktır. Zira, umum kâinatlar sırlı bir şevkle; canlılar kendi insiyakları ölçüsünde; insanlar da kendi iradeleriyle hep zafere tırmanmaktadırlar.

Zafer için horozlar birbirlerinin ibiklerini al kan içinde bırakırlar. Onun için koçlar, boynuz boynuza gelir, vuruşurlar. Onun için mandalar birbirlerini kovalayıp durur; onun için kedi, köpek birbirine diş gösterir ve homurdanır...

Bu uğurda hoş olmayan şeyler de cereyan eder; ama, eşyanın tabiatı bu! Her nev'i, kendi zaferi ve kendi hâkimiyeti için kavga verir. Her sınıf, üstün geldiği ve yaygınlaştığı nispette övünür ve mutluluk hisseder.

İnsanoğlu da öyledir; o da zaferlerle coşar, zaferlerle neşelenir; içinden zafer duygusu silinince de, bir ağaç gibi kurur ve ölür.

Ağaç, canlı kaldığı sürece meyve verir; insan ise, zafer meyveleriyle canlılığını sürdürür. Zafer duygu ve düşüncesinden mahrum bırakılınca da, hemen pörsür ve söner. Çiçekler, yapraklar, yüce ağaçların tepelerinde ne ise, zafer takları da insanoğlu için aynı şeydir. Çiçeksiz ağaç metruk ve garip, zafersiz insan da bahtsızdır.

Tulû, Güneş'in zaferi; ona bağrını açıp Mevlevî gibi dönme, yerin; menzilden menzile koşarak, her ay bir kere Bedir olma da Ay'ın...

Petek, arının zaferi; ağ, örümceğin; yukarılara doğru pervaz etme de kuşun. Petek yapma hendesesini bilmeyen arı; ağ örme esrarından habersiz örümcek ve uçmasını beceremeyen kuş tâli'sizdir. Ya, hayatında bir kere olsun, zafer gülbankı dinlememiş insan...

Milletler, zaferleriyle tarihe girmişlerdir. Kültür ve medeniyet –ekşi, tatlı meyveleriyle– hep zafer kaideleri üzerinde gelişmiştir. Ümranlar, fatih ve

muzaffer kumandanların geçtikleri yerlerde yeşermiş ve mevcudiyetlerini de, fetih ve zaferlerle devam ettirmişlerdir.

Roma, Romalı askerin sefer ve zaferleriyle ihtişama erdi.. ve her gün yenilenen zafer taklarıyla devlet diri ve ordu da disiplin içindeydi. Romalı asker sefer ve zaferi unutunca, devlet korkunç bir "migren"e, Milet de onulmaz bir "miyokardit"e tutuldu. Bundan ötesi ise, dâhilî kargaşa ve tıpkı kan kanserine müptela bir bünye gibi, içten içe eriyip tükenme.

Atina, kördüğümü çözen muzaffer askerin omuzlarında yükseldi; yıldırım süratiyle, bir baştan bir başa bütün cihana sesini duyurdu ve kendini tanıttırdı. O da muzaffer askerini tarihin bağrına gömdüğü gün, bütün dünyaya karşı fermuarını kapatarak içten içe erimeye durdu...

Artık orada da, eski yiğitler, yerlerini bir kısım iğdişlere, hakikî kahramanlar da "mit"lere terk ediyorlardı. Alabildiğine sarsık ve zebun olan bu dönemin Atinalısının perspektifinde, sadece eski metrukâtın mozaiği vardır. Ne gariptir ki, Batı da, onun bu jelatinli dönemine vurulmuş ve çaputlara sarılı "Helene"yi, ibrişim ve danteller içinde Rönesans mihrabına yerleştirmiştir. Bu hareket ise, fecrinde tek zafer yıldızı doğmamış Batının, üstûrevî bir yıldızı popülarize ederek, gecesinde binlerce yıldızın kol gezdiği bir dünyaya yutturmasından başka bir şey değildir. Vâkıa Batı, hep aynı akrobatlıklarla sahneye çıkmış ve aynı gözbağcılıkları yapmıştır. Evet, başkalarının zaferlerini, allayıp pullayıp sahneye koymak dururken, ne gerek var zaferin yüksek ve meşakkatli tepelerini aşmaya!?.

Anadolu insanı da, kendi yurdunu zafer takları üzerine kurdu. Öyle ki, bu vatanın her parçası ve bu ülkede geçen zamanın her bölümü, onun zafer türkülerinden biriyle tanınır ve biriyle yâd edilir. Yılın hiçbir günü yoktur ki, takvim ibresi, o gün içinde Anadolu insanına ait birkaç zaferi göstermesin.

Yerinde yüce duygu ve düşüncelerin havarisi olarak, elindeki hakikat mesajlarını dünyanın en ücra köşelerine kadar taşıması; yerinde şimşekler çakan kılıcıyla zulüm ve zulümâtı dağıtarak "başlarda gezen" zalim ayakları "yere indirmesi" ve yerinde ümitsiz ve karamsar ruhlara iman ve heyecan kazandırarak, tıkanan fazilet yollarını açması, Anadolu insanının mühim zafer sâiklerinden olmuştur. O, bu sâiklere saygılı kaldığı sürece de, canlılığını devam ettirmiş ve onurunu korumuştur. Aksine *"tagallüpler, esaretler, tahakkümler, mezelletler..."*

Bir de Anadolu insanının her türlü imkândan mahrum bırakılarak, boğulmak

istendiği dönemde, elde ettiği zaferler vardır ki, asıl onu efsaneleştiren de onun bu zaferleridir. Evet, başka milletler için, müdafaa ümidi dahi kalmadığı en kritik dönemlerde, onu bütün dinamizmiyle taarruzda görürüz.

Ülkesinin dört bir taraftan sarıldığı, bütün yabancı dünyaların akın akın üzerine geldiği;

"Eski dünya, yeni dünya, bütün akvâm-ı beşer,
Kaynıyor kum gibi... mahşer mi hakikat mahşer,
Yedi iklimi cihanın duruyor karşında,
Ostralya'yla beraber bakıyorsun: Kanada!
Çehreler başka, lisanlar, deriler rengârenk;
Sade bir hâdise var ortada: Vahşetler denk.
Kimi Hindû, kimi yamyam, kimi bilmem ne bela...
Hani tâûna da zuldür bu rezil istila!"

(M. Âkif)

en karmaşık, en ümit-şiken[1] hallerde dahi onun "ehl-i salîb"in savletini kırdığına ve ecdadının ruhunu şâd ettiğine şahit oluruz.

Fıtratı müteheyyiç[2] bu milletin müdafaası taarruzundan, taarruzu da müdafaasından geri değildir. Duyup doyduğu yüce hakikatleri, başkalarına duyurmanın delisi olarak, Himalayalar'ı aştığı gibi, Alpler'e ve Preneler'e de uzanarak, ayların güneşlerin bir başka doğup battığı bu ülkelere de, ışık ve ümit götürmüştür. O, bu yüce vazifeyi yaparken ne kadar coşkun, ne kadar atılgansa, kolunu, kanadını kırıp üzerine çullandıkları zaman da, o kadar yavuz ve o kadar yamandır.

Bir de, madde ötesi, insanın kendi içinde, kendi nefsine karşı elde edeceği zaferler vardır ki, en çok takdire şâyan olan ve semavî gülbanklarda yerini alan da işte budur. Ferdin, kendi içinde, kendisiyle olan kavgasında muvaffak olması... Bu vadide kazanılacak her zafer insanı derinleştirir, buudlaştırır ve onu binlerce zaferin kahramanı olmaya namzet kılar.

Kanaatimce milletimizin, asırlarca devam edegelen zaferler zincirinin temel rüknü de bu olsa gerektir. Yoksa sınırlı imkân ve sınırlı kuvvetlerle, bütün cihana karşı verilen kavgadan muvaffak çıkmayı izah etmeye imkân yoktur.

Evet, bizim tarihimizdeki gerçek fatih ve muzaffer kumandanlar, hep bu içteki zaferin kanatlarıyla yükselmiş ve o sayede Hızır'la sohbete ermişlerdir. "En

büyük cihad" unvanıyla ferdin derununda başlatılan bu kavga, daha sonra onun bütün davranışlarını tesir altına alarak, ona yenilmezliğin sırrını öğretir. Zira, kendi içinde zafere ermiş böyle bir el, maddenin ve kuvvetin bütün hokkabazlıklarını bir anda yutar ve yok eder. "Tûr"un esrarını ruhuna geçirmiş bir babayiğidin nazarında, kemmiyet bütün debdebe ve âlayişiyle keyfiyetin zerresine râm olur.

Bundan ötürüdür ki, bizim zaferlerimiz ve bu zaferleri bize hediye eden askerlerimiz, başkalarından tamamen ayrılır ve farklı bir durum arz ederler.

Bizde, nefsin frenlenmesi, ferdin kendi kendini yenmesi bir esastır. Bu itibarla, nefsinin esir ve zebunu olan bir insan, İskender dahi olsa zavallıdır ve acınacak hâldedir.

Yüce duygu ve yüksek idealleri gönüllerinde âbideleştiremeyenler, şahsî istek ve arzularına karşı koyamayanlar; Hakk'a saygı ve Hakk'a esaretteki zevki idrak edemeyenler, bir baştan bir başa bütün cihanı fethetseler dahi asla zafere ermiş sayılamazlar.

Ölçülerimiz içinde muzaffer sayılan millete binler selam!

1 Ümit-şiken: Ümit kıran.

2 Müteheyyiç: Heyecanlı